

TEHETSÉG - HATÁROK NÉLKÜL

**Szerkesztette:
Mező Ferenc és Mező Katalin**

(2008)

TEHETSÉG - HATÁROK NÉLKÜL

Szerkesztette:
Mező Ferenc és Mező Katalin

(2008)

Kiadó:



A könyv kiadását a Szülőföld Alap (www.szulofold.hu) támogatta.



Szerkesztő: dr. Mező Ferenc és Mező Katalin

Kiadja: Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület
Levél cím: 4032 Debrecen, Tarján u. 11. I./1.
Tel.: (30) 656-1-565
Web: www.kockakor.hu
Kiadásért felelős: Mező Ferenc elnök

Nyomda: Center Print Nyomda
4025 Debrecen, Nyugati u. 5-7.
Tel.: (52) 340-041; Fax: (52) 532-191
Web: www.centerprint.hu
Felelős vezető: Szabó Sándor ügyvezető igazgató

ISBN 978-963-87488-1-2

Irodalomjegyzékben:

Mező Ferenc és Mező Katalin (Szerk.) (2008): *Tehetség - határok nélkül*. Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület, Debrecen.

Minden jog fenntartva!

Jelen kiadvány sem részben, sem egészben nem másolható sem elektronikus, sem mechanikus eljárással – ideértve a fénymásolást, a számítógépes rögzítést vagy adatbankban való felhasználást is – a jogtulajdonos írásbeli engedélye nélkül.

© 2008 Kocka Kör

TARTALOM

ELŐSZÓ.....	8
I. TEHETSÉG - HATÁRON INNEN...	9
A TEHETSÉGPONTOK CÉLJA <i>Csermely Péter és Kiss Gábor.....</i>	10
TEHETSÉGPONTOK (ÖN)FENNTARTÓ MŰKÖDÉSE <i>Rajnai Gábor.....</i>	14
KOCKA KÖR <i>Mező Katalin, Kaluha Sándor és Mező Ferenc.....</i>	23
NÉHÁNY GONDOLAT A SPORTTEHETSÉG FEJLESZTÉSE KAPCSÁN <i>Orosz Róbert.....</i>	27
KOMPLEX SPORTTEHETSÉG FEJLESZTŐ PSZICHOLÓGIAI PROGRAMOK <i>Orosz Róbert.....</i>	33
II. TEHETSÉG - HATÁRON TÚL...	42
A MAGYAR PEDAGÓGUSKÉPZÉS ÉS TEHETSÉGGONDOZÁS HELYZETE A NYITRAI KONSTANTIN FILOZÓFUS EGYETEMEN <i>Ildikó Pšenáková.....</i>	43
TEHETSÉGGONDOZÁS KÁRPÁTALJÁN <i>Orosz Ildikó.....</i>	46
TUDOMÁNYOSSÁG ÉS HALLGATÓI TEHETSÉGGONDOZÁS A PARTIUMI KERESZTÉNY EGYETEMEN <i>Flóra Gábor és Bernáth Krisztina.....</i>	52
NYILAS MISI TEHETSÉGTÁMOGATÓ EGYESÜLET <i>Somai József.....</i>	58
TEHETSÉGGONDOZÓ OKTATÓ-NEVELŐ ISKOLAKÖZPONT TÓTHFALU <i>Josip Lepes.....</i>	61
BOLYAI FARKAS ALAPÍTVÁNY A MAGYARUL TANULÓ TEHETSÉGEKÉRT <i>Majorosi Imre és Vida János.....</i>	66
NÉHÁNY MOZAIK A MARIBORI EGYETEM BÖLCÉSZETTUDOMÁNYI KARA MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM TANSZÉKÉNEK ÉLETÉBŐL <i>Kolláth Anna.....</i>	68

A BÉCSI MAGYAR ISKOLAEGYESÜLET MÚLTJA, JELENE ÉS JÖVŐJE <i>Király Andrea, Mertzné Kugler Annamária és Takács Kitti</i>	71
A BÉCSI MAGYAR ISKOLA BEMUTATKOZIK <i>Mentsik Szilvia</i>	75
A TEHETSÉGPONT PRÁGÁBÓL NÉZVE <i>H. Tóth István</i>	79
III. TEHETSÉG - HATÁROK NÉLKÜL...	84
KERETSZERZŐDÉS	85

ELŐSZÓ

A 10. éves évfordulóját ünneplő debreceni Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület (www.kockakor.hu) 2008. október 3-5. és 2008. november 22-23. között rendezte meg a „*Határon túli magyar tehetséggondozó központok létrehozásának lehetőségei*” elnevezésű konferenciáját, amelyet a Szülőföld Alap (www.szulofoldalap.hu) támogatott.

A rendezvényre Szlovákiából, Ukrajnából, Romániából, Szerbiából, Szlovéniából, Horvátországból, Ausztriából és Csehországból érkeztek határon túli magyar szervezetek képviselői. A konferencián a magyarországi tehetséggondozás jeles képviselői, többek között prof. Csermely Péter (a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács elnöke – www.tehetsegpont.hu), dr. Balogh László (a Magyar Tehetséggondozó Társaság elnöke – www.mateh.hu), a Debreceni Egyetem Pedagógiai-Pszichológiai Tanszékének vezetőoktatója), Rajnai Gábor (a LOGOS Alapítvány elnöke), Orosz Róbert sportpszichológus (Debreceni Egyetem, Pedagógiai-Pszichológiai Tanszék), Mező Katalin (a Kocka Kör alapítótagja) és dr. Mező Ferenc (a Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület elnöke; Debreceni Egyetem Pedagógiai-Pszichológiai Tanszékének oktatója) tartott előadásokat, valamint számos határon túli magyar szervezet képviselője mutatkozott be.

Jelen kötetben a konferencián elhangzott előadásokból adunk ízelítőt (a teljesség igénye nélkül). Az első öt írás magyarországi magyar előadóinktól származik. Ezek témája: a Nemzeti Teheségtanács és a Tehetségpont-koncepció bemutatása; a Tehetségpontok önfenntartó működését segítő tanácsok közreadása, a konferenciát rendező Kocka Kör bemutatkozása és a nemzetközi együttműködésre számos lehetőséget adó, a sport területén végezhető tehetséggondozó tevékenységgel kapcsolatos javaslatok közreadása.

A további tanulmányok a határon túli kollégák tollából (ma már talán helyesebb: billentyűzetéből?) kerültek ki. Hosszas töprengés után úgy döntöttünk, hogy az óramutató járása szerint rendezzük sorba az egyes országok képviselőinek írásait: Szlovákiával kezdjük, majd balról jobbra haladva járjuk körbe Magyarországot.

A kötet végén egy a konferencián (is) közreadott keretszerződés szövege található. Ennek lényege: a Kocka Kör felajánlja a tehetségdiagnosztika, -gondozás és tanácsadás terén az együttműködését más Magyarország határain belüli és túli szervezeteknek – többek között azért is, hogy e szervezetek a mindkét fél által aláírt keretszerződés birtokában tehetségfejlesztéssel kapcsolatos pedagógiai és pszichológiai szakmai segítséget kaphassanak tehetséggondozással kapcsolatos tevékenységükhöz.

A konferencia fő célkitűzése – a nemzetközi együttműködés kialakítása a jelenlévő szervezetek között – sikeresen megvalósult. Már 2008. októberétől(!) közösen szervezett képzések, továbbképzések, szakkönyvek megjelentetése, közös pályázatok, oktató- és diákcsere lehetőségek, nemzetközi kutatásokban való együttműködés valósult meg a konferencián résztvevő szervezetek együttműködésében.

Tehetség – határok nélkül? Tudjuk: ez utópia. Hiszen jelen kötetben is kénytelen voltunk a tanulmányokat határon belüli, túli tematikában közölni... De mégis: a civil szervezetek és az oktatási intézmények ereje talán éppen a határokon átívelő, nemzetközi szakmai összefogásban rejlik. Fontos: nem arra gondolok, hogy e szervezetek, intézmények politikai szerepet vállaljanak. A szakmai alapokon és a szó legnemesebb értelmében vett jószándékon alapuló, határokon átívelő összefogásra gondoljunk inkább! Ha ez megvalósul: a tehetségnek csak a képzelet szabhat határt...!

Debrecen, 2008. december 1.

Dr. Mező Ferenc
a Kocka Kör elnöke

I. HATÁRON INNEN...

A TEHETSÉGPONTOK CÉLJA

Szerző: CSERMELY Péter - KISS Gábor

Prof. Csermely Péter a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács elnöke, Kiss Gábor a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács koordinátor munkatársa.

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács mind Magyarországon, mind a határon túli magyarok lakta részeken kezdeményezi és támogatja Tehetségpontok® megalapítását (1. ábra).

A Tehetségpont® megjelölés védjegy-oltalom alatt áll. A Magyar Szabadalmi Hivatal 193 445 számú védjegyokirata szerint, a Tehetségpont megnevezés csak a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács engedélyével lehetséges.

A **Tehetségpont®** elsődleges funkciója a tanácsadás, a pályaorientáció, a lehetőségek, az információk személyre szabott megmutatása a tehetséges fiataloknak. Olyan információs, tanácsadó és szakmai pont, ahol a tehetségek hatékony segítséget kapnak lehetőségeik kibontakoztatásához.



1. ábra: Tehetségpont® embléma

A Tehetségpontok® célja

A tehetségpontok abban segítenek, hogy:

- az érdeklődő fiatalok kapjanak hatékony segítséget tehetségük felismeréséhez és kibontakoztatásához, minél teljesebb és minél személyesebb információhoz jussanak a különböző tehetséggondozó lehetőségekről;
- az intézményi, helyi, térségi és regionális tehetséggondozó kezdeményezések minél intenzívebb kapcsolatrendszer tudjanak kiépíteni egymással, a tehetséges fiatalokkal, a tehetséges fiatalok környezetével (szüleivel, tanáraival, stb.), a tehetséggondozásban jártas szakemberekkel, és a tehetséggondozást segítő önkormányzati, egyházi, civil szervezetekkel, vállalkozásokkal és magánszemélyekkel, és hogy
- a tehetséggondozó kezdeményezések minél több emberi és anyagi erőforrást tudjanak bevonni a tehetségsegítés folyamatába.

A Tehetségpontok® megalapítását egy intézmény vagy magánszemély is kezdeményezheti, a www.tehetségpont.hu oldalról letölthető adattalappal, melyet a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács szakmai munkabizottsága bírál el. Amennyiben az eredmény pozitív, megkapja a Tehetségpont® minősítést és felkerül a Tehetségpontok® térképére is.

A Tehetségpontok® működésének főbb szempontjai

A Tehetségpontok megalakulásában és működésében a Tanács az alábbi szempontokat tartja követendő példának.

- A Tehetségpontok® a helyi kezdeményezésekre épülve, azok bátorításával, segítségével jönnek létre többek között az egyetemi városokban, a szellemi vonzáskörzettel rendelkező városokban, a térségekben, az oktatási intézményekben és minden olyan helyi közösségben, amely erre fogékony és nyitott. A Tehetségpontok®

megalapítása alapvetően egy vagy néhány, a tehetségsegítés ügye iránt elkötelezett helyi ember meglétén múlik. A már létező tehetséggondozó kezdeményezések és Tehetségpontok® őket segítik e szándékaik megvalósításában.

- A Tehetségpontokat® bármilyen helyi szerveződéshez (helyi civil szervezet, önkormányzat, iskola, egyházi intézmény, stb.) kötni lehet. Rendkívül lényeges azonban, hogy e szervezet integráljon minden helyi, a tehetséggondozásban megmozgatható erőt, azaz a helyi önkormányzatot, iskolákat (különös hangsúllyal: felsőoktatási intézményeket, ha ilyenek vannak), civil szerveződéseket, egyházakat és (nem utolsó sorban) a tehetséggondozást támogató helyi cégeket és magánszemélyeket (mentorokat, tanárokat, szülőket, nyugdíjas szakembereket, támogatókat, segítőköt). Ehhez a Tehetségpont® kezdeményezőinek rendkívül nagy, és igen kreatív hálózatszervező, együttműködési készséget kell felmutatnia. A Tehetségpont® nem tölti be feladatát, ha csak az anyaintézmény integrált részeként, a helyi közösség többi szeletét irányító feladatkört kíván betölteni, és nem törekszik minden helyi tehetségsegítő kezdeményezés szolgálatára, koordinációjára. Hasznos lehet, de nem kötelező, hogy a Tehetségpontok® munkájában résztvevő intézmények és csoportok egy közös, erre a célra alakuló civil szervezetet (egyesület, alapítvány) alapítsanak.
- A Tehetségpontok® csak egymással együttműködve, hálózatos formában tudnak létezni, hiszen tevékenységük egyik alapvető eleme a folyamatos információcsere, mind a helyi értékek (tehetséges fiatalok, mentorok, kezdeményezések, jó példák, a segítség bármilyen formája) közvetítése az ország többi részébe, mind pedig a máshonnan származó értékek (ld. fent) befogadása és alkotó alkalmazása az aktuális Tehetségpont® környezetében.
- A Tehetségpontok® hálózatát rugalmas, horizontális kapcsolatokban gazdag, dinamikus hálózatnak és nem fa-szerkezetű, hierarchikus struktúrának kell elképzelni. Ügyelni kell arra, hogy két Tehetségpont® egymással való kapcsolatteremtéséhez lehetőség szerint egynél több Tehetségpont® közvetítésére ne legyen szükség. Ennek érdekében biztosítani kell azt, hogy a Tehetségpontok® vezetői intenzív személyes kapcsolatban legyenek egymással. A Tehetségpontok® együttműködésében, és terjedésének folyamatában fontos elem a térségi, illetve regionális tehetséggondozó intézmények, kezdeményezések bevonása.
- A Tehetségpontoknak® megalakulásukat a Nemzeti Tehetségközpontban (a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács titkársága) kell regisztráltatniuk, a <http://www.tehetségpont.hu/96-12219.php> oldalról letölthető űrlappal.
- Amennyiben egy régióban (ide értve a határon túli magyarlakta területeket is) a Tehetségpontok® száma 3 fölé nő, kezdeményezni érdemes, 5 fölötte pedig kezdeményezni kell, hogy a régió Tehetségpontjainak képviselői egyeztető fórumot alakítsanak, és kölcsönös egyetértéssel megbízzák a régiót összefogó, képviselő Tehetségpontot®. Biztosítani kell annak a lehetőségét, hogy a helyzet átalakulásával a képviselői feladatkör más Tehetségpontnak® is átadható legyen, akár rotációs alapon is. A horizontális kapcsolatok és a Nemzeti Tehetségközpont mellett a régiókat összefogó Tehetségpontok® kötik a Tehetségpontokat® egymással is össze.

- A Tehetségpontok® mind szakmai háttérüket, mind feladatkörüket tekintve rendkívül sokszínűek lesznek – és ez így helyes. Mi az a közös minimum, amelyet meg kell követelni minden Tehetségponttól®? A következők:
 1. Részvétel a Tehetségpontok® hálózatában, információtovábbítás,
 2. Regisztráció a Nemzeti Tehetségsegítő Tanácsnál a Tanács által rendszeresített, letölthető regisztrációs lapon, amelyen a Tehetségpont megalapítói vállalják a Tehetségpontoktól® megkövetelt minimum betartását
 3. Megfelelő szakmai háttér (ennek konkrét kidolgozása a Tanács tehetségelméleti, képzési és továbbképzési munkabizottságának feladata)
 4. Együttműködési rendszer a tehetséggondozásban érintett helyi környezet minden tagjával
 5. Fenntarthatóság, öfenntartásra való törekvés (a Tehetségpont® működése csak ott képzelhető el, ahol a helyi közösség olyan erős és a tehetségek segítségének fontosságát oly mértékben felismeri, hogy hajlandó a Tehetségpontot hosszabb távon a helyi erőforrásokkal működtetni.) A Tehetségpont® szolgáltatásait csak non-profit módon, maximum önköltségi áron ajánlhatja fel.
 6. Megfelelő kontrolling rendszer (azaz annak folyamatos, de nem bürokratikus ellenőrzése, hogy mennyire hatékony a Tehetségközpont munkája – ennek konkrét kidolgozása egy munkabizottság feladata lesz)
 7. Fontos, hogy a Tehetségközpont® „civil jellegű” segítőhely legyen, azaz ne állami hivatalos, bürokratikus, lélektelen, aktatologató, rideg intézmény.
 8. A Tehetségpont® megalapításához a fenntartó hozzájárulása (költségvetési intézmény esetén), illetve a megfelelő testületek jóváhagyása (civil és más szervezetek esetén) kell.
- A Tehetségpontok® fizikai jelenlétét össze kell kapcsolni a korábbi infrastrukturális elemekkel (iskolák, művelődési házak, Teleházak, e-Pontok, e-Magyarország, stb.)
- A kezdeti tapasztalatok után érdemes kialakítani a „tehetségpont menedzserek” képzését.

Tehetségpontok hálózata és a Magyar Génius Integrált Tehetségsegítő Program

A *Magyar Génius Integrált Tehetségsegítő Programban* fontos helyen szerepel a Tehetségpontok hálózatának létrehozása, kiépítése. A tervzet szerint a tehetségsegítő szervezetek hálózatképzését pályázat is segíti majd, a Tanács szándéka szerint e pályázat évente kerülne kiírásra. Támogatást nyújtana a tehetségsegítő programok hálózatképzését segítő új elemek kialakításához. A pályázat előnyben részesíti regionális, kistérségi, helyi Tehetségpontok® megalakítását, ezek együttműködését, hálózatképzését Tehetségsegítő Tanácsok megalakítását Tehetségnapok megrendezését Tehetségpontok®, Tehetségsegítő Tanácsok a tehetség hasznosítására irányuló hálózatképzését cégekkel, kutatóintézetekkel, oktatási intézményekkel és az innovációs lánc más szereplőivel EU és más külkapcsolatok fejlesztését.

A Magyar Génius Integrált Tehetségsegítő Program a tehetséges gyermekek és fiatalok képességeinek kibontakoztatása, társadalmi hasznosulása és integrálása céljából egy olyan országos civil bázisú tehetségsegítő hálózat kialakítását tűzi ki célul, amely az oktatási folyamatban kidolgozott és az iskolán kívüli tehetségsegítő kezdeményezések összekötésével és kibővítésével, a tehetséges fiatalok önszerveződésének támogatásával mind a szervezeti hatékonyság növelése révén, mind (különösképpen) a tehetség kibontása és hasznosulása révén a befektetett összeg nagyságrendekkel nagyobb megtérülését idézi elő.

Az országos tehetségsegítő hálózat kialakításával a létező tehetségsegítő formáknak képessé kell válniuk arra, hogy:

- segítsék a tehetséges fiatalok önszerveződését;
- biztosítsák a tehetségsegítő lehetőségek eljutását a kistérségekbe, a hátrányos helyzetű régiókba és a hátrányos, valamint halmozottan hátrányos helyzetű tehetséges gyermekekhez és fiatalokhoz;
- a tehetségsegítő hálózatba integrált, a tehetséges fiatalok számára könnyen elérhető formákat teremtsenek a tehetséges fiatalok képességeinek hasznosulására;
- működésükről, lehetőségeikről koncentráltan, hatékonyan adjanak hírt minden érdekelt számára;
- mozgósítsák a helyi önkormányzati, civil és magán erőforrásokat a tehetségsegítés lehetőségeinek gazdagítására;
- megteremtsék az átjárási lehetőségeket az egyes formák, a hazai és a határon túli magyar kezdeményezések között, és így elérjék azt, hogy minden tehetséges gyermek és fiatal a tehetségének legmegfelelőbb támogatási formában részesüljön, ami a segítség hatékonyságának ugrásszerű növekedését idézi elő; végezetül
- a fenti lépésekkel kialakuljon a hatékony és sikeres tehetségsegítő kezdeményezéseknek egy olyan adatbankja és módszertana, amelyet példaként ajánlatunk az EU más országai felé.

A tehetségsegítés nemcsak a magyar versenyképességet szolgálja, hanem a magyarországi tehetséges fiatalok megtalálásával és helyzetbe hozásával növeli az EU egészének szellemi és kulturális potenciálját. A tehetségsegítés speciális, és példaértékű magyar formái az EU egésze számára adaptálható és adaptálandó példát jelentenek.

A Magyar Géniuszt Integrált Tehetségsegítő Program megvalósítása során a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács kidolgozza a Tehetségpontok® akkreditációjának és minőségbiztosításának rendszerét. Áttekinti, hogy milyen létező infrastrukturális és hálózati formák lennének alkalmasak olyan regionális, helyi és kistérségi Tehetségpontok® működtetésére, ahol a tehetségsegítő formákról a tehetséges fiatalok, szüleik, tanáraik és környezetük kaphatnak információkat. Mindezt személyes és lehetőség szerint pszichológiai mélységű tanácsadással kell kiegészíteni, amely rávilágít az adott fiatal számára alkalmas tehetségsegítés formáira. A központi Tehetségpontot® a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége működteti, a regionális Tehetségpontok® és kísérleti formában a kistérségi Tehetségpontok® létrehozását és együttműködését a Szövetség segíti/szervezi.

A Szövetség folyamatosan bővíti a Tehetségpontok® rendszerét és együttműködési hálózatát lehetőség szerint elérve azt, hogy 2013-ra minden kistérségben alakuljon hálózatba szervezett Tehetségpont®.

TEHETSÉGPONTOK (ÖN)FENNTARTÓ MŰKÖDÉSE

Szerző: RAJNAI Gábor

Rajnai Gábor (mérnök-közgazda) a LOGOS Alapítvány elnöke, a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács hálózatfejlesztési munkabizottságának elnöke.

1. Alapok

Egy tehetségpont létesítésének szándéka (akár egy személytől, akár egy kollektívától ered) minden esetben abból a pozitív szándékból táplálkozik, hogy tehetséggel foglalkozni kell, a tehetséget ápolni, gondozni kell. Az alapgondolat nyilvánvalóan elsősorban a gyermekekkel foglalkozó, a tehetségre rálátó pedagógusokban és a szülőkben fogalmazódik meg. Mind a szülő, mind a pedagógus vágyódik arra, hogy az általa „pallérozott” gyermekek sikeresek legyenek a tanulásban és az életben egyaránt. Mindez komoly motiváció, mondhatni határozott érdek is a cselekvésre és az áldozatvállalásra egyaránt.

A tehetségpont létesítésében gondolkodók, a legtöbb esetben, a korábbi években kialakított és folytatott tevékenységükre, tapasztalataikra építenek. Ezek a tevékenységek sokszor az iskolai intézményeken belül folytatott különféle egyéni készségfejlesztési munkák alapján válnak önálló, tehetségre orientált programokká. Előfordul, hogy a szülők, a szülői közösségek törekvései ösztönzik a különböző intézményeket a tehetség felismerésére és a tehetség gondozását segítő aktivitás folytatására. Ez utóbbi sokszor olyan erős igény, hogy meghatározza még a szülők iskolaválasztását is.

A legjobb esetben a pedagógusok és a szülők igényei találkoznak. Ezt a helyzetet jelentősen befolyásolhatja, ha az intézmények vezetői, netalán fenntartói, az önkormányzatok, vagy a térség fejlesztési folyamatait befolyásoló térségi döntési fórumokban résztvevők is magukénak tekintik a tehetséggel való törődés gondolatát.

A leírtakból, és természetesen a valós tapasztalatokból két következtetés bizonyosan levonható:

- A tehetségpont gondolata mindig több szereplőre, több érdekeltra és a legtöbb esetben valamilyen intézményen kívüli térségi kisugárzó hatásra is vonatkozik.
- A tehetségpont létesítésében közvetlenül érintett és/vagy érdekelt szereplők nyilvánvalóan egy-egy tehetségpont működéséhez szükséges erőforrásoknak csak egy részével, bizonyára a kisebb részével rendelkeznek.

Emiatt már a tehetségpont gondolatának felvetődése pillanatában két jelentős feladat adódik, miszerint:

- A már kialakult, illetve az elképzelt tevékenységi, szolgáltatási kör érintettjeit, illetve érdekeltjeit számba kell venni!
- A tervezett aktivitás minden elemére konkrét tevékenységenkénti költségtervet, majd a tevékenység egészére minél pontosabb munkaprogramot, időtervet, valamint pénzügyi tervet kell készíteni.

2. Társadalmi kapcsolatok

Mondhatnánk, hogy az elképzelt, vagy akár a működő tehetségpont környezetében a társadalmi kapcsolatok adottak, miért kell ezzel külön foglalkozni?! Aki valaha szervezett, vagy működtetett többszereplős programot és/vagy intézményt az természetesen tudja, hogy a szereplők közötti kapcsolat minősége, struktúrája, nézet és érdekharmóniája nagyrészt meghatározza a sikert, illetve annak esélyét. Tehát a tehetségpont működtetésének gondolatával foglalkozó csoportnak célszerű több okból is ezen a „szemüvegen” keresztül

számba venni, végiggondolni, elemezni és kicsit strukturálni az érintettség és érdekeltség okából motivált személyi és szervezeti kört.

Az érintettek és az érdekeltek köre az, akik kalkulálhatók egyes tevékenységek, vagy bizonyos költségfedezet és számos olyan támogatás felvállalásában, ami alapvetően meghatározhatja a tehetségpont működésnek fenntartását. Az érintettek és az érdekeltek köre részben azonos, de jelentős különbség adódhat annak intenzitásában, mélységében. A lehetséges segítő aktivitás, a támogató gesztusok vállalásának mértéke, kalkulálhatósága, így annak tervezhetősége fontos, tehát azt célszerű külön is elemzés tárgyává tenni.

Mint ahogyan már említésre került a legközelebbi érintett és érdekelt kör a gyermekek szülei, valamint a gyerekekkel foglalkozó pedagógusok, de mind az érintettségben, mind az érdekeltségben jelentős eltérés van. A szülő egész életre szólóan, a pedagógus elsősorban az iskolás időszakban érintett. A szülő – saját sorsa tükrében – a gyerek egész jövőjében, sorsában érintett és érdekelt, amíg a pedagógus elsősorban a kompetenciája alapján a gyermek eredményességében, személyiségfejlődésében érintett és érdekelt.

Szélsőséges példaként említhető, hogy egy térség politikusa, esetleg országgyűlési képviselője, vagy a térségben működő vállalat vezetője lehet egyáltalán nem érintett. Nagyon is érdekelt lehet azonban abban, hogy a térségben eredményesen ismerjük fel és gondozzuk a tehetséget, mert az jó hírt visz a térségnek és/vagy a vállalatnak, illetve a mecénás személyeknek, tehát fontos motiváció.

Mindezek miatt – és nem csak a jövőendő finánciális kapcsolat miatt – a tehetségpont menedzsmnt csapatában célszerű önállóan foglalkozni a térségi társadalmi kapcsolatokkal. Térségfejlesztési szakzsargonban célszerű úgy fogalmazni, hogy el kell készíteni a térség tehetséggondozási „érték-térképét”, aminek prominens eleme lesz a társadalmi érintettség és érdekeltség személyi háttere.

Az érték-térképnek több eleme van, úgymint a számba vehető pedagógusok, a tehetség ügye iránt elkötelezett szülők, intézmények, potenciális szponzorok, valamint befolyásos személyiségek, no és persze a legfontosabbak: a tanulók. Egy-egy tehetségpont háttérében, illetve környezetében körülbelül ez a szereplői kör jelenik meg, így az eredményes működéshez az adott szereplői kör minősége, az elkötelezettségük erőssége, kapcsolatuk struktúrája meghatározó jelentőségű lehet.

A tehetségpontok működtetése (azok többszereplős jellege miatt is) munkamegosztásban lehetséges és tervezhető. A munkamegosztás valamilyen költségmegosztást is feltételez, ami nyilvánvaló, hogy az érintettek és az érdekeltek körében lehetséges. Vegyük sorra a munkamegosztásban szereplők körét:

a) A pedagógus

A tehetséggondozásban mondhatni a legfontosabb szereplő a pedagógus. Már a tehetségpont beindítása előtt célszerű a térségben összegyűjteni a pedagógusok tehetséggondozásban szerzett tapasztalatait, de legalább ilyen fontos egyeztetni a pedagógusok tehetséggondozással kapcsolatos nézeteit, elképzeléseit.

Ez utóbbiban olyan mértékű nézetkülönbségek is lehetnek, amelyek szinte lehetetlenné teszik az együttműködést, de mindenképpen jelentős konfliktusokat okozhatnak a munka során. Ez a konfliktus oda is vezethet, hogy legyengítik a tehetségpont fenntartási, fennmaradási esélyeit.

A tehetségpontok működésében intézményen belül, de az intézményi kapcsolatokban is alapvető a pedagógusok közötti együttműködési szándék, emiatt döntő, hogy az egyes pedagógusok törekvései és tapasztalatai legyenek a bázisai a pont munkájának. Emiatt fontos, hogy induláskor és a működés során is a tehetségpont befogadó legyen az egyes pedagógusok tevékenysége iránt. A tehetségpontok országos hálózatának alapvető elveit és elvárásait nem sértve, minden pozitív személyes törekvésnek teret kell adni. Alapelv kell legyen, hogy a

tehetségpontok hálózata a helyi pedagógiai munkára épül, ez a megújulásának és a fennmaradásának a záloga egyaránt.

Fontos számba venni, hogy a tehetségpont környezetében, az érintett térségben a pedagógusok között kinek van a – tapasztalatok mellett – szakismerete, kiegészítő képzettsége a feladat ellátásához. Személyes kapcsolatokon keresztül pontosítani kell, hogy közülük ki, milyen feltételekkel, milyen mennyiségű és tartalmú munkát tud vállalni a tehetségpont aktivitásában.

b) A szülő

Amíg a pedagógus a legfontosabb szereplő, addig a szülői kapcsolat a tehetséggondozásban nélkülözhetetlen. Ebben a kapcsolatban számos jelentős szubjektív tényező, de praktikus anyagi vonatkozások is vannak. A szubjektív tényezők között kiemelten fontos a gyermek legalaposabb ismerete. Jó lehet a szülői szubjektív ismeret különböző mértékben eltér a valóságtól, adott esetben torz, de a gyerek iránt érzelmileg teljes mértékben elkötelezett.

A tehetségpont tevékenységének két eleme kiemelten fontos a szülői kapcsolatban, vagyis:

- Személyre szólóan minél valóságosabb képet kell kialakítani a szülőknél a gyermeke képességei, készségei, tehetsége tekintetében.
- A szülő elkötelezettségére építve – a konkrét pedagógusokkal együttműködve – be kell vonni a szülőket a tehetséggondozás folyamatába.

Amennyiben a tehetségpont megfelelő hatékonysággal tud együttműködni a szülői háttérrel, az egyrészt a fenntartás során részbeni költségfedezetet, plusz áldozatvállalást jelenthet, másrészt a tehetségpont szolgáltatásainak jó hírét viheti a többi szülő körében is.

c) Az intézmény

Az egyes tehetségpontok sajátosságai szerint maga az intézmény, aminek bázisán a tevékenység zajlik nagyon eltérő lehet. Ez lehet iskolai intézmény, de lehet általános művelődési intézmény és/vagy olyan civil szervezet is, ami ezek háttérében, vagy velük együttműködve tevékenykedik.

Előfordulhat, hogy térségi oktatási intézmény, vagy önkormányzati társulás vállalkozik tehetségpont működtetésére. Találkozni lehet olyan megoldással is, hogy egy-egy tehetséggondozással foglalkozó pedagógus, vagy pedagóguscsoport válik kvázi intézménnyé és folytat tehetséggondozó szolgáltatást.

A tehetségpont fenntartása szempontjából az intézmény jellege, státusa, tehetséggondozással kapcsolatos elkötelezettsége, illetve gazdasági potenciálja meghatározó lehet. Szerencsés esetben anyagilag jól ellátott városi önkormányzati iskola, elkötelezett pedagógus állománnyal, jól szituált szülői bázison vállalkozik tehetségpont működtetésére. Ezek a tényezők ritkán adódnak együtt. Többségben – főként a hátrányos helyzetű térségekben, ami városokban is jellemző lehet – van, hogy mind a három tényező hiányzik. Ilyenkor van igazán kiemelt szerepe a térségi társadalmi összefogásnak, a költségfedezet megteremtésében a közös erőfeszítésnek.

Tehát a tehetségpont működtetéséhez, fenntartásához a működtető intézmény megválasztása döntő kérdés és két alapvető szempontot kell mérlegelni:

- az intézménynek autentikusnak és kompetensnek, valamint
- a térségbe beágyazottnak, nyitottnak, átláthatónak és kooperatívnak kell lennie.

Az autentikusság azért fontos, hogy megtartsa tekintélyét és kisugárzását, vagyis az adott térségben a vonzását. Mindezt megalapozza a szakmai kompetencia, a vitathatatlan szakmai hozzáértés. Ugyanígy átlátható módon prezentálni kell a térség érintettjei és érdekeltjei számára, hogy a térségi tehetséggondozásban elvitathatatlan központi intézmény legyen és tudjon az maradni a térség szereplői számára.

A térségi társadalmi beágyazottság megteremtése érdekében – attól függően, hogy intézményként ki a főszereplő – más és más megoldás adódik. Amennyiben önkormányzati, állami fenntartású intézmény van a centrumban célszerű és indokolt minél több civil szervezettel, személyiséggel együttműködni a térségben. Amennyiben a központi szereplő egy civil szerveződés, úgy számára nélkülözhetetlen az iskolai intézményi kapcsolat. Viszont bárki van a centrumban, nem nélkülözheti a szülői szervezések (szülői munkaközösségek, felnőtt helyi és térségi civil szervezet, stb.) bevonását a tehetségpont tevékenységébe.

d) A szponzor

A szponzor sajátos érintettséggel és érdekeltséggel rendelkező személy és/vagy szervezet. Akár jó, akár kevésbé jó anyagi környezetben működő tehetségpontról van szó mindenképpen célszerű végiggondolni a potenciális szponzorok körét. Itt megáll a lábán az „érték-térkép” gondolat.

A tehetségpont menedzsment tagjai készítsék el a potenciális szponzorok értéktérképét, ahol a következő kört érdemes végiggondolni:

- A térségből elszármazott jelentős vállalkozói karriert befutott személyek;
- A térség tehetséggondozás iránt elkötelezett befolyásos politikai szereplői, pl.: országgyűlési képviselői;
- A térségben működő jelentősebb egyéni vállalkozók, társas vállalkozások

A potenciális szponzorokat célszerű bevonni már a tehetségpontok megalakításának előkészítő időszakában, majd a jelentősebb eseményekre célszerű meghívni őket. Célszerű esetleg közös szponzori fórumot szervezni számukra, ahol – igény szerint – időnként egymással is találkozhatnak.

e) A gyermek

A tehetségpont személyi centrumában a tehetséges gyermek van. Őt célozza a szolgáltatás, és az ő rövid és hosszú távú sikerétől függ a tehetségpont sikere, így annak tekintélye, vonzása, vagyis fenntarthatósága is. A siker természetesen a legtöbb esetben nem azonnali, sokszor nem evidens a megnyilvánulása és nem egyszerű konkrétan és egyedül a tehetségpont munkájához kötni.

A tehetségpont a gyermekek tekintetében is hosszú távra építkezik, és akkor jár el helyesen, ha nem elsődleges a saját konkrét sikerét, hanem a térség eredményeit keresi és azt tartja sajátjának is. Ennek megfelelően célszerű első lépésben felkutatni, hogy a térség iskoláiból kik voltak sikeresek és miben. Hány tanuló jutott be neves középiskolába és/vagy egyetemre. Kik futottak be sikeres karriert. Ez utóbbi, mint már említettük szponzori kapcsolat szempontjából is fontos lehet.

A tehetségpontnak célszerű összegyűjteni a térség egykori sikeres diákjainak, elszármazott személyiségeinek a fejlődésére nagy hatással bíró egykori pedagógusokat. Célszerű akár térségi „tehetség monográfiákban” feldolgozni és bemutatni az egyes személyes pedagógus-gyerekek kapcsolatokat. Ilyen megoldásokkal a tehetségpont láttassa a térség különböző szereplőivel, hogy mennyire fontos a tehetséggel való foglalkozás, hogy milyen személyes és kollektív eredmények születhetnek egy-egy tehetség személyes sikere mentén.

A tehetségpontok – különösen a nehezebb adottságú térségekben – tegyenek erőfeszítéseket arra, hogy az elszármazott tehetségeit visszahívja. Térségi összefogással teremtsenek számukra akár egzisztenciális lehetőséget, aminek legyen kezdeményezője, élharcosa a térségben működő tehetségpont.

A tehetségpont természetesen törődjön az aktuális sikerekkel. Hangosítsa ki az érintettek körében térségen belül és/vagy azon túl az elért aktuális sikereket. Elektronikus és nyomtatott formában adjon hangot egy-egy versenyeredményről, sikeres egyetemi felvételtől, egyetemi

tudományos diákköri munkáról. A tehetségpont szervezzen évente „Térségi Tehetségnapot”, ahol tegye lehetővé a sikerek bemutatását, a tehetséges és sikeres személyek bemutatkozását.

3. Költségek

Az egyes tehetségpontok működési költségeinek meghatározása viszonylag egyszerű, de a tervezhetőségük meglehetősen nehéz. Ennél nehezebb feladat már csak a költségek fedezetének megteremtése.

A költségek megtervezése alapvetően a következő lépésekből áll:

- A tervezett feladatok, szolgáltatások, munkafolyamatok számbavétele;
- A feladatban közreműködők költségigényének meghatározása;
- A várható költségek időbeni felmerülésének ütemezése.

a) Feladatok

A tehetségpontban folytatott tevékenység részben attól függ, hogy a tehetséggondozás milyen köré vonatkozik a tevékenység. Leegyszerűsítve a tehetségpont tevékenysége három jól elhatárolható körben folytatható, vagyis:

- Tehetségazonosítás (intézményen, térségen belül és/vagy külső körben is);
- Tehetséggondozás (intézményen belül főtevékenységben programszerűen és/vagy külső szolgáltatásban);
- Tehetség tanácsadás (adott intézményhez kötötten és/vagy a térség szereplői, esetleg oda irányított speciális témakörökben).

Mindhárom feladatnál döntőek a személyi költségek. Mindenek előtt – függően attól, hogy milyen kiterjedt a tevékenységi kör – pontosítani kell, hogy ki, vagy kik fogják végezni az adott tevékenységet. Nem költségtényezőként, de azt befolyásolóként fel kell mérni a szolgáltatást potenciálisan igénybevevők körét, annak várható és valószínűsíthető nagyságrendjét.

Ezeknek az információknak a birtokában meg kell határozni a várható kapacitásigényt, valamint annak valószínűsíthető időbeni eloszlását. Ebből látható, hogy egy-egy időszakban (napban, hétben) milyen ritmusban hány óra munkaidőigény vetődik fel a tervezett tevékenység során. Így már – átlagos órabérrel – megközelítően tervezhető a személyi költségigény. A személyi költségek tervezésénél fontos eldönteni, hogy főfoglalkozású, mellékfoglalkozású, vagy megbízásos jogviszonyban gondolkodunk. Minden változatnál célszerű számveteli szakemberrel konzultálni és a kalkulációban segítséget kérni, mert meglehetősen eltérnek a személyi kifizetés költségei attól függően, hogy mi mellett döntünk.

El kell dönteni, hogy a tehetségpont milyen fizikai bázison tervezi a működését, majd az miként fog változni a tevékenység tervezett bővülésével, esetleges térségi kiterjedésével. Az is ebben a körben tisztázandó, hogy a tehetségpont milyen kommunikációs eszközöket fog használni a munkája során? A tevékenységből mennyi, amit saját és mennyi, amit más intézmény fizikai bázisán tervez folytatni, illetve a szolgáltatásai során a kapcsolattartásból mennyi, ami elektronikus úton végezhető? Mindennek milyen eszköz és személyi költségigénye van?

Fontos általános eleme a költségeknek a térségi szereplőkkel való folyamatos kapcsolattartás, valamint a tevékenység térségi „kihangosításának” költségigénye. Erre is egy – a kezdetben nyilvánvalóan – visszafogott költségtervet kell készíteni, de a tehetségpont létéről, alapvető szolgáltatásairól szóló térségi kommunikáció elengedhetetlen, akár csak elektronikus úton is.

A fent leírtak alapján nyilvánvaló igény egy irodahelyiség lehetőség szerint telefon és internetes feltételekkel. Fontos feltétel, hogy – az irodai nyüzsgéstől elkülönülten – legyen lehetőség egyéni tanácsadásra és/vagy csoportos foglalkozásra is alkalmas eseti és/vagy állandó más kisebb teremhasználatra.

Amennyiben a tehetségpont több településre kiterjedő tevékenységet lát el célszerű valamilyen mértékű és a tervezett tevékenységgel indokolható közlekedési költséget is kalkulálni.

b) Közreműködők

A tehetségpont különböző tevékenységeiben résztvevő közreműködők között a legfontosabb szereplők a különböző tevékenységekre kompetenciával rendelkező pedagógusok lesznek. A költségek tervezésénél – a kompetenciák felmérése alapján – célszerű a kompetenciák megszerzéséhez szükséges képzések, továbbképzések költségeit számba venni. Ez egyrészt feltétele, másrészt alapja a tevékenység folytatásának, illetve folyamatos kiszélesítésének egyaránt.

A tehetségpont tervezett tevékenységi listája, annak tervezett beindítása, valamint a kalkulálható belső kapacitások alapján logikusan vetődik fel az a lehetőség, hogy bizonyos tevékenységeket külső közreműködőre bízson a menedzser. Ugyanígy elképzelhető, hogy a tehetségpont a tevékenységét konzorciális keretben látja el, így egyes tevékenységeket tervezett módon alvállalkozó intézménnyel, szervezettel végeztet. Ilyen feladatok lehetnek szervezési, kommunikációs, sokszorosítási, bizonyos speciális tanácsadási feladatok, esetleg foglalkozásvezetői megbízások, vagy mások. Ezeket az úgynevezett alvállalkozókkal tervezett tevékenységeket egyenként be kell árazni, hogy a költségterv teljes körű legyen.

A tehetségpont által tervezett tevékenységet – a költségfedezet ismerete nélkül is – célszerű optimális és lehetséges mértékűre tervezni. Alapvetően az érzékelhető, így kalkulálható és valószínűsíthető társadalmi igényre érdemes alapozni a tervezést. A lehetséges tevékenységi körnek a társadalmi igények, a megszerzett kompetenciák és a költségfedezet, vagyis a források majd úgy is határt szabnak.

c) Ütemezés

A majdani pénzügyi és likviditási terv érdekében indokolt a költségek ütemezését is megtervezni. Ezt az ütemezést az optimálisra tervezett feladatterv és annak felfutása adja meg. A feladatok beindítását célszerű egy úgynevezett hálódigramba rendezni, amiből pontosan látható, hogy mely tevékenység a terv szerint mikor indul, vagyis mikor vetődik föl a költségigénye.

A tervezésnek ennél a szakaszánál, mint több más esetben is célszerű egyrészt megcélozni az optimumot, másrészt fontos, hogy a realitásokból induljunk ki, mert ha ezt nem tesszük, az visszaüt a pénzügyi terv összeállításánál, esetleg egy pályázati program megfogalmazásánál, vagy zavart, esetleg veszteségeket okozhat a megvalósítás során is.

A költségterv ütemezését minél hosszabb időre célszerű elkészíteni. A költségterv mögött nem rossz ha megjelenik a tehetségpont stratégiai terve, természetesen amennyiben van ilyen. Amennyiben pedig ha nincsen stratégiai terv, tehetségpont jövőkép, azt el kell készíteni.

4. Források

Jó esetben a tehetségpont működési költségei, vagy annak jelentős része a működtető intézmény forrásaiból megoldódik. Ennek a valószínűsége – az adott intézmény pénzügyi adottságain túl – főként a tehetségpont működésével érintett, illetve a létében érdekelt társadalmi háttérrel kötött paktumoktól függ. Amennyiben a tehetségpontot befogadó működtető intézmény jó anyagi kondíciókkal rendelkezik, valamint a vezetősége elkötelezett a tehetségpont fenntartásában úgy egy reális költségterv számára elfogadható, így a költségfedezet alapvetően megoldódik, legfeljebb részleteket kell más forrásból fedezni.

A tehetségpontok többsége vélhetőleg nem lesz olyan szerencsés helyzetben, hogy a tehetségpont gondolatát befogadó intézmény a költségeket, vagy annak többségét vállalni képes. Ebben az esetben kell egyrészt a térségen belüli, illetve azon túli költségmegosztást tervezni. A költségmegosztásnál alapvetően a korábban leírt érintett és érdekelt köre jöhet szóba. A költségmegosztásnál az érdekelttség mértéke lehet a kiindulási pont. Emiatt kell alaposan feltárni, és akár térképszerűen is rögzíteni, a térségben az érdekeltek körét.

Az érdekeltekkel egyedi paktumokat kell kötni függően attól, hogy milyen módon és mely tevékenységek folytatásában lehet szerepük. Ennek megfelelően a tervezett tevékenység listájának birtokában célszerű egy lobby-terv alapján egyenként megbeszéléseket folytatni az érdekelt körrel. A tárgyalások információinak birtokában újra át kell tekinteni a költségtervet és annak látható fedezetét. A látható fedezeteknél célszerű külön kezelni a fix és a változó fedezettel rendelkező elemeket, valamint fedezet nélküli költségelemeket.

A tehetségpont egy-egy tevékenységénél célszerű azt is mérlegre tenni, hogy milyen módon és mértékben vonható be a szülői közeg a költségfedezetbe. Ezzel az eszközzel csak mértéktartóan szabad kalkulálni különösen a hátrányos helyzetű térségekben, vagy például a hátrányos helyzetű családok esetén, mert ez a megoldás indokolatlan kontraszelekciót és ebben a személyi körben rossz visszhangot válthat ki.

A fedezet nélküli költségelemeknél kell újra áttekinteni a szponzori kört, esetleg annak kiegészítését, bővítését. Amennyiben mód van rá velük indokolt egyenkénti exkluzív és diszkrét szponzori megállapodásokat is kötni, aminek a publicitását az adott szponzor dönti el, illetve az erre vonatkozó igényeit ő határozza meg. Előfordul olyan szponzor, aki nem mindig örül a nyilvánosságnak, de egy vállalati szponzor általában konkrét nyilvánossági igényeket fogalmaz meg.

Amennyiben a szponzori kapcsolatok is kimerültek akkor érdemes megnézni, hogy az adott térségben (kistérség, megye, régió) milyen pályázati lehetőség kínálkozik és azokkal a tehetségpont tevékenysége miként fedhető le. Ennél az elemnél vetődik fel a jelenleg elérhető Uniós pályázatok köre, habár itt azonnal meg kell jegyezni, hogy ezekből a keretből nehéz működési költségeket fedezni. Lehet viszont ilyen forrást szerezni – részben éppen a Nemzeti Tehetségsegítő Tanácsa segítségével – a program beindítására, illetve a hátrányos helyzetűek esélyegyenlőségének javítására.

Az egyes tehetségpontok működtetését végző, vagy abban résztvevő civil szervezet esetében – a térségi pályázati lehetőségeken túl – szóba jöhet a Nemzeti Civil Alap is, mint a működéshez is hozzájárulni képes forrás.

A térségi, de akár a központi pályázati forrásoknál érdemes megemlíteni, hogy bizonyos lobbierővel lehet befolyásolni a pályázati célok kitzűzését is. Jó esetben a pályázati célok megfogalmazása partnerségi bázison dől el, így a tehetséggondozásban érintettek is befolyásolni tudják, hogy erre a célra, vagy annak elemeire vannak-e pályázatok. Itt célszerű elővenni a „Társadalmi érték-térképnek” azokat a személyi elemeit, akik ebben hatni tudnak a térségi döntési folyamatokra, a források elosztásának prioritásaira, módjára.

Mikor összeáll a lehetséges költségfedezeti terv célszerű áttekinteni, hogy mire nincs forrás, vagyis, mely tevékenységek veszélyeztetettek és azoknak a tevékenységeknek a kiesése, milyen hatással lesz a tehetségpont működésére, térségen belüli státuszára. Vizsgálni kell, hogy az adott tevékenység halasztott beindítására van-e esély és mód.

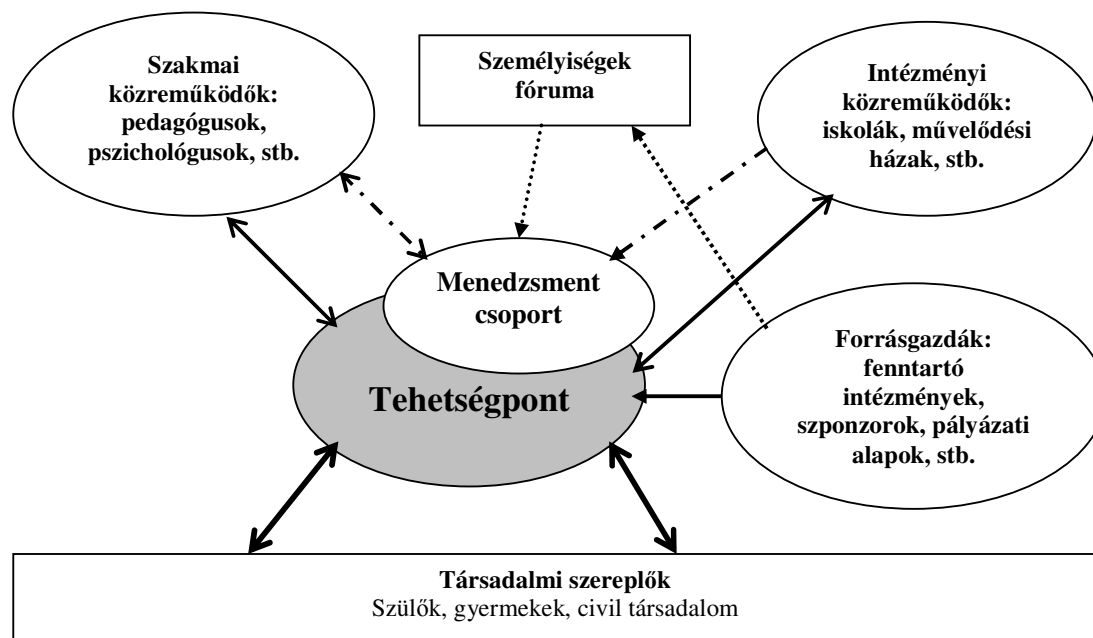
Az előzőekben leírt tervezés zárásaként el kell készíteni a tehetségpont reális pénzügyi tervét. Az összegző pénzügyi terv mellett össze kell állítani a likviditási tervet is, mivel a pénzügyi összegek lehetséges megjelenése és a felmerülő költségek időben szinkronja döntően befolyásolja a működés zökkenőmentességét. Pénzügyi és likviditási tervet lehetőleg legalább egy, lehetőség szerint három éves intervallumra érdemes összeállítani, amit azt követően célszerű évente áttekinteni és szükség szerint korrigálni.

5. Szervezeti (irányítási, vezetési) keretek

Itt indokolt megemlíteni, hogy célszerű egy tehetségpont menedzsmentben is gondolkodni. Nyilvánvaló, hogy reális mértékkel, de fontos hogy legyen egy menedzser szemléletű team a tervezés és a működtetés mögött. Nem reális főállású alkalmazottakban gondolkodni, de egy 3-5 fős önkéntes és részben független menedzsmentet célszerű tervezni. Az önkéntességet – az Önkéntes törvény szellemében – költségtérítéses formában lehet kalkulálni. Természetesen amennyiben a költségfedezet majd lehetővé teszi a menedzsment team egy-egy tagja alkalmazottá is válhat, amit nagyobb kiterjedésű tevékenység, illetve ilyen tervek esetén célszerű szintén költségtervben megjeleníteni.

A menedzsment függetlensége úgy értelmezhető, hogy lehetőleg a menedzsment csoport legalább egy, vagy több tagja ne folytasson szolgáltatást is. A fő feladata a tehetségpont egészének menedzselése, a feladatok és a beérkező információk elfogulatlan koordinálása legyen. A tehetségpont irányítását célszerű egy pártatlan és a külső társadalmi kapcsolatokat és/vagy a közreműködő szervezeti kapcsolatokat is reprezentáló csoportra bízni, akik nem szólnak bele a szakmai munka tartalmába, de árgus szemekkel figyelik a tevékenységről szóló visszajelzéseket, és buzgón terjesztik a tehetségpont jó hírét.

A korábban leírtakból az olvasó számára összeáll egy lehetséges és működőképes, vagyis fenntartható szervezeti struktúra, amit az alábbi ábra szemléltet:



A szervezeti struktúra közepén látható maga a tehetségpont, amivel szoros szimbiózisban működik a menedzsment csoport. A menedzsment csoport elsősorban a tehetségpont operatív feladatait végzi, illetve koordinálja, így vezetési funkciót lát el. Bizonyos irányító funkció adható a Személyiségek Fórumának, amennyiben tanácsadó szerepet szánunk neki.

Mind a szakmai, mind az intézményi közreműködők két szálon is kötődnek a tehetségponthoz. Egyrészt szakmai muníciót adnak és kapnak a tehetségponthoz, másrészt

szakmai kontrollt, visszacsatolást láthatnak el a menedzsment csoport irányába, akár csoportba történő delegált tagok útján.

Sajátos kétirányú kapcsolat van a forrásgazdák tekintetében egyrészt a működési költségfedezet biztosítása útján, másrészt esetleg a Személyiségek fórumán keresztül. A működéssel kapcsolatban a forrásgazda adottságától függően eltérő módon és mértékben, de valószínű mindenképpen felmerül tartalmi igénytámasztás, esetleg tételes elszámolási igény.

A tehetségpontnak a legintenzívebb és legmélyebb kétirányú és kölcsönös kapcsolata a társadalmi szereplőkkel van. Ők az igénybevevők, a tevékenység hasznélvezői, illetve a választásuk határozza meg a tehetségpont létének értelmét, az iránta jelentkező szükséglet mértékét, így a tőlük érkező visszacsatolás nélkülözhetetlen és elengedhetetlen.

Természetesen a felvázolt szervezeti modell csak elméleti jellegű és konkrétan adaptálni kell az adott tehetségpont adottságaira. Nyilvánvaló, hogy eltérő hangsúlyok adódnak egy-egy eleménél attól függően, hogy ki a fenntartó intézmény, ebből eredően milyen forrásháttér áll rendelkezésre, vagy milyen területi kiterjedtséggel működik a tehetségpont.

6. Fenntarthatóság

A tehetségpont (ön)fenntartása szorosan összefügg a manapság nagyon divatos fenntarthatóság gondolatával. Ebben az összefüggésben nem elsősorban a nemzedékekre kiható, így hosszú távú erőforrás gazdálkodás a fő szempont, de fenntarthatóság gazdasági és társadalmi összefüggésében analóg a kérdés. Az eredeti értelmezésben a környezeti fenntarthatóság a feltétele, a gazdasági fenntarthatóság az eszköze, amíg társadalmi fenntarthatóság a cél. A felelősség abban rejlik, hogy a társadalmi fenntarthatóság hosszú távon biztosított legyen.

A tehetséggondozásban, így a tehetségpontok kialakításában a fő hangsúly a társadalmi fenntarthatóságban rejlik. Itt a felelősség a hosszú távon kalkulálható működésben rejlik. A hosszú távon kalkulálható működés azért is nélkülözhetetlen, mert a korosztályi átjárhatóság a tehetséggondozásban nélkülözhetetlen. A gazdasági fenntarthatóság pedig mindennek valóban az eszköze, tehát a felelős pénzügyi tervezés és a gazdasági stabilitás létfeltétele a működésnek. Mindezt felelősségi oldalon alátámaszta a szülői kötődés és a pedagógusok szakmai kompetenciája.

Mindez úgy összegezhető, hogy a tehetségpontok társadalmi fenntarthatóságának alapja a konkrét tapasztalat, a kompetencia és a felelősség. Ez a komplexitás valójában megjelenik a tehetségpontok környezetében található minden szereplőnél, függetlenül attól, hogy az illető szereplő mennyiben érintett a konkrét tevékenységben.

Optimális működés esetén a tehetségpont a térség tehetséggondozási tapasztalataira épít, és a folyamatos működés során is jórészt abból táplálkozik. Ugyanígy a tevékenységet folytató szakmai és intézményi közreműködők kompetenciája elvitathatatlan és állandóan megújuló. És mindez a munka a tehetséges gyerekek és a környezetük iránti nagy felelősséggel, körültekintéssel, figyelemmel és gondoskodással zajlik. Emögött megjelenik a pedagógusok és a szülők harmonikus együttműködése, a térségi civil társadalom odafigyelése, szimpátiája, amire a tehetségpont munkájának megbízhatósága és eredményessége az alapja.

A leírt harmónia térségi megteremtéséhez nyújt szakmai segítséget, tapasztalatcsere és képzési lehetőséget, valamint együttműködési és kapcsolatteremtési esélyt, illetve országos nyilvánosságot a Nemzeti Tehetségsegítők Tanácsa. A Tanács tervei között szerepel, hogy segítse a tehetségpontokat induló, majd a tevékenységük bővítését folytatását támogató források megszerzését is. Ez a támogatás azonban nem helyettesíti azt a nélkülözhetetlen erőfeszítést, amit tehetségpontok elhivatott térségi támogatóinak kell megtenniük mind a tehetségpont elindításában, mind a fenntartható, önfenntartó működésében.

KOCKA KÖR

Szerzők: Mező Katalin, Kaluha Sándor és Mező Ferenc

Mező Katalin a Kocka Kör tagja, korábbi elnöke, a Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézet gyógypedagógiai szakértője. Kaluha Sándor a Kocka Kör vezetőségi tagja, a debreceni Fazekas Mihály Általános Iskola igazgatóhelyettese. dr. Mező Ferenc a Kocka Kör elnöke, a Debreceni Egyetem Pedagógiai-Pszichológiai tanszékének oktatója.



Kocka Kör

Tehetséggondozó Kulturális Egyesület

A Kocka Kör (www.kockakor.hu) 1998-ban jött létre a tudományok és/vagy sportok és/vagy művészetek terén tehetséges személyek kutatása és támogatása céljából. A Kocka Kör területi hatókörét nehéz meghatározni. Számos programunk kötődik Debrecenhez (ezek között is kiemelendő a Fazekas Mihály Általános Iskolával, az Árpád Vezér Általános Iskolával és a Medgyessy Ferenc Gimnáziummal, a Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziummal, a Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programjával való együttműködésünk). Ugyanakkor nevelési értekezleteket, tanulás módszertani képzéseket, tehetségazonosító vizsgálatokat jóformán az ország egész területén végzünk. Az utóbbi két-három évben egyre markánsabb a külföldi partnerekkel való együttműködésünk.

Megalakulása óta az egyesület a tehetségazonosítás három formájában van jelen:

- egyének felkutatása, tehetségterületeik feltárása;
- köz- és felsőoktatási intézmények tehetséggondozó programjának beválogató vizsgálatainak és hatásvizsgálatainak megvalósításában veszünk részt;
- civil szervezetek felkérésére történő tehetségazonosító és/vagy beválogató vizsgálatokat végzünk.

A Kocka Kör által képviselt tehetséggondozás formái:

- heti/havi rendszerességű körök (jelenleg: harcművészeti kör, kaszkadőr kör, filmalkotó kör, informatikai kör);
- alkalmi programok (pl. Különleges Sportok Fesztiválja, Kocka Köri Estek, nyári táborok, tanulás módszertani tréningek, kommunikációs tréningek, kreativitásfejlesztő tréningek);
- tanácsadás (pályaorientáció, karriertanácsadás, pszichológiai tanácsadás);
- közvetett módon, a nevelőtestületeknek és szülői fórumoknak tartott ismeretterjesztő/tanácsadó jellegű előadások tartása;
- publikációs, megnyilatkozási lehetőségek nyújtása (könyvek, tanulmányok vagy novellák megjelentetése/megjelenésük elősegítése, képzőművészeti tárlatok szervezése/elősegítése; zenei videoklippek forgatásának szervezése/elősegítése; fellépési lehetőségek szervezése, konferenciaszervezés és támogatás).

A „kockaságot” (sokoldalúságot) jól demonstrálják aktuális tudományos, művészeti és sport projektjeink. Ezek közös jellemzői: a) törekszünk az interdiszciplináris és/vagy határterület jellegű témák választására; b) olykor nem (vagy nemcsak) a projekt végeredménye, hanem „melléktermékei” a lényegesek. Futó, illetve a közeljövőben induló projektjeink:

1. Tudományos projektek:

1.1. A „Tanulásfejlesztés” projekten belüli területek: a) tanulásdiagnosztikai teljesítményteszt fejlesztése; b) tanulásfejlesztő feladat(sor)ok fejlesztése; c) tanulás módszertani nemzetközi összehasonlító vizsgálatok.

1.2. A „Manipulált emberi kapcsolatok” projekten belüli területek: a) a privát és az üzleti életben hatékony kapcsolatalakítási praktikák feltérképezése, s fejlesztőprogram összeállítása; b) társkereső hirdetések tartalomelemzése; c) a munkaerő-piaci kereslet személyiségideáljának és a munkaerő-piaci kínálat személyiségprofiljának összehasonlító vizsgálata; d) a közoktatási intézmények nevelési/pedagógiai programjának elemzése, s összevetése a munkaerő-piaci kereslet személyiségideáljával.

1.3. A „Lélektani hadviselés” projekten belüli területek: a) a NATO PSYOP (PSYOP = Psychological Operation, lélektani művelet) dokumentumokban alkalmazott pszichológiai fogalmak/jelenségek hadtörténelmi példatárának összeállítása, gyakorlati alkalmazási lehetőségeinek, hatásvizsgálatuk módjainak összeállítása; b) PSYOP kultúrtörténelmi elektromos adatbázis létrehozása.

1.4. Az „Úrkutatás” projekten belüli területek: a) építkezés nem földi környezetben; b) energiagazdálkodás nem földi környezetben; c) a világűr környezetvédelme; d) csillagászati háttérű pánikjelenségek kultúrtörténelmi feldolgozása; e) kozmikus világképek alakulásának kultúrtörténete.

1.5. Az „Intelligens műszervek” projekten belüli területek: a) intelligens műtűdő; b) intelligens műszív; c) elektromos szervek; d) intelligens művégtagok; e) a „kiborg” koncepció kultúrtörténete, jövője.

1.6. A „SoftParade (szoftverfejlesztési)” projekten belüli területek: a) „Split Brain” matematikai statisztikai tanácsadó szoftver; b) „Ceremóniamester” rendezvényszervező szoftver; c) „Tehetség tanácsadó” szoftver; d) „Képességfejlesztő játéksalád” szoftvercsomag.

1.7. „Tehetséges magyarok I. – Tudósok” című könyv anyagának összeállítása, megjelentetése.

1.8. A Szülőföld Alaptól nyert pályázati támogatás révén 2008. október 3-5. és november 22-23. között rendeztük meg a „Határon túli magyar tehetséggondozó központok létrehozása” című munkaértekezletet, amelyben Szlovákia, Ukrajna, Románia, Szerbia, Horvátország, Szlovénia, Ausztria, Csehország meghívott szakembereit látjuk vendégül. Ugyanez a támogatás segít a Kocka Kör honlapjának (www.kockakor.hu) üzemeltetésében, és jelen kiadvány, valamint a „Tehetségsdiagnosztika” című kiadvány (Mező, 2008) megjelentetésében is.



2. Művészeti projektek:

2.1. Művészeti tevékenységünk az irodalom terén: a) sci-fi és/vagy kultúrtörténelmi novellák írásának facilitálása; b) e novellák megjelentetéséhez tanácsadás és közreműködés.

2.2. Művészeti tevékenységünk a képzőművészetek terén: a) „Szabad és Komisz Comics Asszociációk” utazó képregény kiállítás; b) „Komikus Tudomány” – téma-specifikus komikus karikatúrák, képsorok alkotása tudományos konferenciák kiegészítő programjaként, publikációk illusztrációjaként; c) könyvillusztrációk készítése; d) hobby festészeti stúdium és kiállítások facilitálása.



2.3. Művészeti tevékenységünk a filmművészetek terén: a Graftech reklámstúdió (www.graftech.hu) közreműködésével ismeretterjesztő- és játékfilmek alkotása, kezdő zenekarok videoklippjének forgatása; lehetőség esetén amatőr és profi filmkészítőkhöz csatlakozunk (pl. a „Kisváros” sorozat három epizódjában mintegy 100 statisztát, néhány kaszkadort, kaszkadőr-koordinátort szerepeltettünk).

2.4. Művészeti tevékenységünk a mozgásművészetek terén: harcművészeti és kaszkadőr bemutatók szervezése, tartása.

2.5. „Tehetséges magyarok II. – Művészek” című könyv anyagának összeállítása, megjelentetése.

3. Sport projektek:

3.1. Sportpszichológiai, -élettani kutatások: a) mentális tréning szerepe a sportteljesítményben; b) lélektani hadviselés a küzdősportokban; c) az endogén opiátok felszabadításának folyamatai, lehetőségei; d) „extrém teljesítményelvárások – extrém önértékelési zavarok” vizsgálata.



3.2. Kaszkadőr alapképzés és bemutatók tartása.

3.3. Önvédelmi oktatási program és módszertan kidolgozása öt szinten: a) elméleti képzés (elsősorban az atrocitások megelőzésében, egészségügyi, pszichológiai és jogi vonatkozásaiban; az agressziót kerülő konfliktusmegoldás lehetőségeire történő felkészítés - 10 órás kurzus); b) alacsony és közepes intenzitású atrocitások diplomatikus kezelésére történő felkészítés (10 órás kurzus); c) a jogos önvédelem határain belül történő közelharc felkészítés (min. 2 féléves képzés); d) harcművészeti képzés amatőr felhasználóknak (kb. 10 féléves képzés); e) harcművészeti és kaszkadőrsportbeli képzés professzionális felhasználóknak (fegyveres erőknak, kaszkadőröknek, harcművészetek iránt mélyebben érdeklődőknek) szóló kb. 10 féléves képzés + speciális modulok (lovaglás,

auto-motor technikai vezetés és látványelemek, vízi és víz alatti közelharc, rendészeti közelharc, katonai közelharc, alpin technikák stb.).

3.4. „Tehetséges magyarok III. – Sportolók” című könyv anyagának összeállítása, megjelentetése.

Büszkék vagyunk arra, hogy a Kocka Kör által kiadott tehetség-témakörrel kapcsolatos könyvek (pl. „A tehetség tanácsadás kézikönyve”; „Kreatív és iskolába jár!”; „Tanulásfejlesztés az IPOO-modell alapján”) elnyerték a Debreceni Tudományos Akadémiai Bizottság DAB-díjait, az ország több tanárképző intézményében, tanártovábbképző programjában, valamint külföldi tanár továbbképző programokban szerepelnek kötelező vagy ajánlott irodalomként.

NÉHÁNY GONDOLAT A SPORTTEHETSÉG FEJLESZTÉSE KAPCSÁN

Szerző: Orosz Róbert

Orosz Róbert pszichológus, a magyarországi Debreceni Egyetem Pszichológiai Intézete Pedagógiai-Pszichológiai Tanszékének tanársegédje, háromszoros Magyar Taekwondo Bajnok, PhD disszertációját sporttehetség témában írja, a Kocka Kör tagja.

Rendszerszemléletű pszichológiai megközelítés

Egyszer a szervek fellázkodtak a gyomor ellen. Amiatt nehezteltek rá, hogy nekik kell ellátniuk élelemmel, miközben ő semmi mást nem tesz, pusztán elnyeli munkájuk gyümölcsét. Ezért elhatározták, hogy nem szállítanak többé élelmet a gyomornak. A kéz nem emelte fel a szájhoz a táplálékot, a fogak nem örölték meg, a torok nem nyelte le. Azt remélték, ez majd munkára készíti a pimasz gyomrot. Ám csak azt érték el, hogy az egész test annyira legyengült, hogy közel került a halálhoz (de Mello, 2002).

Hogyan lenne képes egészségesen, hatékonyan működni az egész, ha az egyes részek „nem kapják meg, ami jár nekik”? A csacska szervek ezt nem tudták, így majdnem a vesztükbe rohantak. Gyakran - mind egyéni, családi, társas, mind pedig társadalmi szinten - mi is úgy gondolkodunk, mint az egyszeri szervek. Pedig *pszichológiai szempontból személyiségünk hasonlóan működő részekből tevődik össze, mint fiziológiai szempontból a szervezetünk*. És ahogyan egy élő szervezet biológiai szinten része környezetének, úgy az ember pszichológiai szinten is hasonló törvényszerűségek szerint tagozódik be társas környezetének rendszerébe. E törvényszerűségeket a *rendszerszemléletű modell* írja le (Dallos – Procter, n.a.):

1. A rendszerekről elmondható, hogy egymással kölcsönhatásban álló részekből állnak. Ha változás áll be bármely rész működésében, az hatással van a többi rész illetve az egész működésére.
2. A rendszer egésze minőségileg többet jelent, mint pusztán a részek összességét.
3. A rendszerek egy dinamikus egyensúlyi állapot fenntartására törekednek.
4. A rendszer kölcsönhatásban áll a környezete rendszerével és része annak.

A rendszerszemléletű modell segítségével nagyon szépen leírhatóak és megérthetőek olyan egyéni belüli (intrapersonális) és személyközi (interpersionális) folyamatok illetve törvényszerűségek, melyek alapvetően meghatározhatják az ember fejlődését, kiteljesedését, a világban való sikerességét. Gyakorló pszichoterápiás szakemberek figyeltek fel például arra a jelenségre, hogy amikor többgyermekes család egyik gyermekét valamilyen tünettől pszichológushoz vitték és a panaszok múlni kezdtek, akkor gyakran egy másik gyermek a családból – akivel azelőtt semmilyen gond nem volt – kezdett el valamilyen tünetet produkálni. „Doktor úr, nagyon örülünk, Petike már nem verekszik az osztálytársaival. Viszont Pannika az utóbbi időben nagyon sokat rontott az iskolában.” Az ilyen megfigyelések vezettek ahhoz az elgondoláshoz, hogy ne pusztán az egyénben zajló folyamatokra koncentráljon a pszichoterápia, hanem a családot egész rendszerként kezelje, melynek az egyén – az ő belső pszichés rendszerével együtt – szerves része. Az is jellemző pszichoterápiás megfigyelés volt, hogy a kórházban kezelt felnőtt betegek állapotának határozott javulása családjukhoz hazatérve gyakran megtorpant, vagy épp visszaestek a kezelés előtti szintre. Ez a folyamat érthetőbbé válik, ha arra gondolunk, hogy a család, mint rendszer törekszik egy egyensúlyi állapot fenntartására (még az esetben is, ha ez egy patológiás egyensúly). Tehát ha a rendszer része változik és maga a rendszer nem mutat

elmozdulást az egyensúlyi állapotból, akkor az könnyen visszahúzhatja az adott részt a korábbi működési állapotába.

A fejlődés, a változás szempontjából ezért néha szükségszerű felbolydulnia, mind az egyénen belüli, mind az egyén és környezete közötti egyensúlyi állapotoknak. Továbbá egy magasabb egyensúlyi állapot vagy fejlődési szint eléréséhez hozzásegít bennünket, ha mind egyénen belül, mind a társas környezetben minél több rész összhangja serkenti a változás előmozdulását. Minél inkább önmaga teljességében tudjuk átlátni, megérteni az ember különböző szintű működéseinek összességét, azok összefüggéseinek figyelembevételével, annál inkább képesek lehetünk önmagunk és mások fejlődését előmozdítani a kiteljesedés irányába.

A fejlődés humán-specifikus szükségletét hangsúlyozó pszichológiai irányzatok

A humanisztikus pszichológia emberképének meghatározó alapfelvetése, hogy minden ember veleszületetten törekszik a fejlődésre, kiteljesedésre. A fejlődés szükséglete e gondolat alapján általános emberi jellemző. Abraham Maslow, e pszichológiai irányzat egyik legjelesebb képviselője szerint a fejlődés az egyénben lévő lehetőségek kiteljesítésének irányába zajlik. E kiteljesedést nevezi ő önmegvalósításnak (Atkinson, 1994).

A humanisztikus pszichológiában gyökerező, a pszichológiai irányzatok között még fiatalnak tekinthető *transzperszonális pszichológia komplex, átfogó megközelítés kialakítására törekszik az emberi lelki működésről, mely figyelembe veszi, és létjogosultnak tartja mind a perszonális (személyes), mind a transzperszonális (személyen túli) dimenziót. A transzperszonális megközelítés súlyponti kérdése az emberi fejlődés és kiteljesedés tanulmányozása.* Wilber (2006) például egy olyan átfogó lélektani spektrummodellt kísérelt meg kidolgozni, mely fejlődésalapú, strukturális, hierarchikus és rendszerszemléletű, továbbá amely ugyanúgy merít a keleti, illetve nyugati lélektani iskolák eredményeiből. Munkáiban integrálja például a tárgykapcsolat elmélet, a piaget-i kognitív fejlődés elmélet vagy a Kohlbergi erkölcsi fejlődés elmélet nyugati lélektani ismereteit a hinduizmus, a mahájána buddhizmus, a kabbala, vagy a jóga tanításaival.

Ha egy nagyon leegyszerűsített, de ugyanakkor gyakorlatias modellt szeretnénk nyújtani az ember hétköznapi működéséről transzperszonális szemléletben, akkor azt mondhatjuk, hogy életünket a mindennapokban párhuzamosan négy szinten éljük meg. Nevezzük ezt a négy szintet fizikainak, érzelminek, értelmeknek illetve spirituálisnak (vagy szellemeknek). A *fizikai szint* hétköznapijaink anyagi, materiális aspektusait jeleníti meg. Ide tartozik fizikai testünk, annak minden működési törvényszerűségével együtt. Ide tartozhatnak továbbá egzisztenciális igényeink (például az anyagi biztonság megteremtésére irányuló törekvéseink) vagy fizikai tevékenységeink. Az *érzelmi szint* a világhoz (önmagunkhoz, környezetünkhöz, életünk eseményeihez) fűződő érzelmeinket foglalja össze. Ide tartozhatnak a pszichológiában elsődleges érzelmeikként (szomorúság, félelem, harag, undor, öröm, bizalom, anticipáció, meglepődés) leírt érzelmeink. Továbbá az előbbieket mellett az egyéb megfogalmazható tartalmakon (pl. aggodás, megkönnyebbülés stb.) túl, a világ jelenségeivel kapcsolatos vonzalmaink, elutasításaink, tapasztalataink stb. gyakran verbálisan (szóban) megfogalmazhatatlan mélységei és árnyalatai is. Az *értelmi szint* a világunkkal kapcsolatos gondolatainkat, elméleteinket, eszméinket jelenti. A körülöttünk lévő jelenségeket és önmagunkat szeretnénk megérteni, a működéseket, törvényszerűségeket racionálisan megmagyarázni, kézzelfoghatóvá, kontrollálhatóvá tenni. Az értelem eleme a racionalitás illetve az objektivitás éppen ezért gyakran kényelmetlenül érzi magát az érzelmei, a szubjektivitás vagy az irracionalitás világában. A *spirituális (szellemi) szint* magába foglalja egyrészt a transzcendencia igényünket (itt mind a transzcendens tapasztalatok megélésére, mind önmagunk meghaladására gondolok) és az azzal kapcsolatos viselkedéseinket, törekvéseinket másrészt a ténylegesen megélt transzcendens élményeket, tapasztalatokat, tudást.

E négy szint szervesen összefonódva megjelenik életünk majd minden területén. Ha például egy sportversenyen vagyunk, testünket maximális teljesítmény elérésére próbáljuk sarkallni. E teljesítményt azonban jelentősen befolyásolják aktuális érzelmeink (például félelem a kudarcától, vagy sérüléstől) illetve a versennyel kapcsolatos gondolataink (pl. „igen, képes vagyok megcsinálni” vagy „mi van, ha elrontom” stb.). Sokszor látni azt is, amint a sportolók külső erők, „magasabb hatalmak” támogatását kérik (pl. mérkőzés előtt keresztet vetnek, leborulnak stb.). Pszichológiai szempontból ezért az embert olyan egész rendszernek tekinthetjük, mely fizikai, érzelmi, értelmi és spirituális részekből tevődik össze. E részek működése egymástól elválaszthatatlan, kölcsönös hatással vannak egymás és az egész rendszer működésére. Bármely rész változása hat a többi rész illetve az egész működésére. A rendszer egésze minőségileg más, mint pusztán a részek összessége. E rendszer kapcsolatban áll környezete rendszerével és része annak, így környezetével hasonlóan jelentős kölcsönhatást fejtenek ki egymásra, mint ahogy a rendszeren belüli részek. Az előbbi sport példánál maradva a versenyen a versenyző a maga teljességében vesz részt, pszichés működéseinek összhangja meghatározhatja sikerét vagy kudarcát. Nem elég pusztán a tökéletes fizikai felkészültség, ha például jelentős mértékben aggódik az eredményességgel kapcsolatban. A túlzott érzelmi feszültség hatására az izmok merevebbé válhatnak, a mozgás görcsösebbé. A tudatba negatív gondolatok, kétségek törhetnek, melyek akadályozzák a koncentrációt. Ezzel viszont csökkenhet a mozdulatok pontossága, ami hibázáshoz vezethet. A hibázás újabb negatív gondolatokat szülhet, ami növeli a szorongás szintjét, így tovább generálva a teljesítményromlást. Bármely szinten, ha változás áll be a rendszer működésében az hatással lehet az egész működésére. Például fizikai szintről kiindulva egy speciális légzéstechnikával csökkenthetjük a rendszer feszültségét. Más lehetőség, ha valaki a teljesítményhez kötődő érzelmein tud változtatni vagy értelmi (kognitív) szinten felismeri, mely gondolati tartalmak okozták a teljesítményszorongását. Megint csak más lehetőség a feszültség csökkentésére, ha az illető valamilyen technikával (pl. reiki, meditáció) közelebb tud kerülni a saját spirituális dimenziójához. *A tehetségfejlesztésben így érdemes figyelembe venni a szintek kölcsönhatásait és törekedni arra, hogy a fizikai, az érzelmi és az értelmi fejlődés összhangban történjen.* A spirituális fejlődést szándékosan nem vettem ide, ugyanis példák mutatják, hogy az önmegvalósítást el lehet érni a nélkül is, hogy bármiféle spirituális igény felmerülne valakiben. Továbbá nincs arra kifejezett kutatás és bizonyíték, hogy a spirituális fejlődés hogyan befolyásolja az egzisztenciális kiteljesedést. Azon túl a spirituális fejlődésről nehezen képzelhető el, hogy valamilyen koncepció szerint kívülről irányítható legyen. Mindazonáltal ha valakiben felmerül az igény az ilyen irányú kiteljesedésre, akkor annak létjogosultságát mindenképp el kell fogadnunk és lehetőségeinkhez mérten támogatnunk szükséges abban, hogy rátaláljon a neki leginkább megfelelő útra.

Perspektíva tágulás a tehetségmodellek felállításában

Ahogy a – korábbi, néha igen reduktív pszichológiai elképzelésekkel szemben – a transzperszonális pszichológia törekszik megismerési kereteinek tágítására, úgy a tehetségkutatásban is egyfajta látószög szélesedést figyelhetünk meg. Eleinte a kutatók egy tehetség tényezőre helyezték a hangsúlyt. Ilyen egy tényezőre fókuszáló elmélet például Termané, aki szerint a tehetséget leginkább az intelligencia határozza meg, vagy a Scheifele-koncepció, ami pedig a tehetséget a kreativitással azonosítja (Mező, 2004). Később előtérbe kerültek a többfaktoros tehetségkonceptiók, amelyek már több tényező együttes jelenlétében látják a tehetség kibontakozásának feltételét. Ez utóbbiakra példa lehet Renzulli (1986) „három gyűrűs” modellje, amely szerint a tehetség kiteljesedésének alapját az átlagon felüli képességek, a kreativitás és a feladat iránti elkötelezettség együttese adja. A fenti elképzelések azonban pusztán az egyéni belüli tényezőkre fókuszálnak. A tehetség szemlélet tágulásával a kutatók egyre inkább fontos szerepet kezdtek tulajdonítani a társas környezetnek

is. Mönks kibővítette a Renzulli modellt, hangsúlyozva a család, a kortársak illetve az iskola szerepét a tehetség realizálódásában (Mönks-Boxtel, 1996). Czeizel (in Balogh, 2006) 2x4+1 faktoros modelljében még szélesebb ívben közelít a tehetség témaköréhez. Ő négy-négy egyéneken belüli és társas környezeti tényezőnek tulajdonít kulcsszerepet a tehetség manifesztálódásában. A fontos egyéneken belüli tényezőknek az általános értelmi adottságot, a specifikus mentális adottságot, a kreativitást és a motivációt tartja. A társas környezeti faktorok esetében – a Mönks által is javasolt – családi, kortársi illetve iskolai befolyások mellett megfontolandónak tartja a társadalmi tényezők figyelembevételét. Továbbá egy úgynevezett „sors” faktor bevezetését javasolja, amellyel arra utal, hogy – irracionális összetevőként - a kiszámíthatatlan sorsnak, is nagy szerepe van a tehetség kiteljesedésében.

Ez utóbbi modell szerint tehát a tehetség fejlődését, kibontakozását meghatározzák mind személyen belüli, mind környezeti tényezők. Nyilvánvalóan e tényezők egymással kölcsönhatásban állnak, jelentős hatást fejtenek ki egymás működésére. Például a társak, vagy az iskola nagymértékben befolyásolhatja a motivációt, a motiváció kihat az intellektuális teljesítményre, a teljesítmény pedig hatással van a környezet reakcióira stb. Továbbá a külső, illetve belső tényezők különböző szinteken (fizikai, érzelmi, értelmi, spirituális) fejtik ki hatásukat. Például a motivációt jelentős mértékben meghatározó énképnek beszélhetünk testi szintjéről (testkép), érzelmi szintjéről (önbecsülés) vagy értelmi szintjéről (önbizalom) is.

Integratív megközelítés a sporttehetség fejlesztésben

Ha a transzperszonális- illetve a tehetség-fejlődés modellünket összevonjuk, és rendszerszemléletbe ágyazzuk, akkor a gyakorlati fejlesztő munkával kapcsolatban néhány fontos szempont merül fel bennünk:

1. *Az egyéni fejlődés a személyiség potenciális lehetőségei kiteljesítésének irányába tart. Az önmegvalósítás igénye humán specifikus motiváció, mely jelen van mindenkiben, azonban különböző tényezők befolyásolhatják kibontakozását. A sporttehetség fejlesztés így tágabb értelemben nem pusztán az önmegvalósítást támogató tényezők erősítését jelenti, hanem egyben a gátló tényezők kiküszöbölését is. Például egy sporttehetség fejlesztő pszichológiai tréningen résztvevő futóatléta egyik célkitűzésként azt fogalmazta meg, hogy szeretne javítani a hajráján. Úgy érezte ugyanis, hogy a táv legutolsó szakaszában soha nem képes kihozni magából, ami még benne van. Egy imaginációs gyakorlat során kiderült, hogy a siker, a „csúcsra jutás” képzelete nála magány, elhagyatottság érzetekkel társul. Az ilyen jellegű tudattalan tartalmak könnyen az „akaraterő” ellen dolgozhatnak és nehezíthetik a célok elérését, ami az ő esetében abban jelentkezett, hogy a siker küszöbén „futva”, a végső szakaszban nem volt képes mozgósítani minden erejét. Miután dolgozhatott ezekkel a tartalmakkal minden addig tőle elvártnál jobb futást tudott produkálni.*
2. *Az egyéni fejlődés multidimenzionális (több tényezőt magába foglaló), párhuzamosan több szinten zajló folyamat, mely tényezők és szintek kölcsönhatásait szükséges a fejlesztésben figyelembe venni. A szakemberek minél inkább átlátják a kölcsönhatásokat és összefüggéseket, annál hatékonyabbá tudják tenni fejlesztőmunkájukat. Például, ha az edző látja, hogy bizonyos fizikai feladatok milyen lelki tényezők fejlődésére lehetnek hatással, akkor ezeket tudatosan beépítheti edzéstervébe, így tulajdonképpen két legyet üt egy csapásra. Mondjuk, a 400 méteres futás rengeteg fizikai paraméter fejlesztésére alkalmas lehet, ugyanakkor kiválóan alkalmazható az akaraterő és az önbizalom erősítésére is.*
3. *Az egyén belső rendszere minél inkább összhangban fejlődik, annál sikeresebb lehet a fejlesztő munka. A belső rendszer részei elősegíthetik egymás fejlődését, ugyanakkor bármely rész megrekedése gátat is szabhat az egész fejlődésének. Ebből kifolyólag a*

sporttehetség fejlesztésében nem elég pusztán a fizikai tényezők csiszolására koncentrálni, hanem fontos számba venni azokat az érzelmi és kognitív tényezőket, amelyek komoly szerepet játszanak a sportteljesítményben és ezeket is érdemes tudatosan, tervszerűen fejleszteni. E szempont felhívja a figyelmet a fizikai képességek fejlesztésén túlmutató, komplex sporttehetség fejlesztő programok szükségességére. Mind a hazai (Lénárt - Berczik, 2002), mind a nemzetközi tapasztalatok (Weinberg – Williams, 2001) arról számolnak be, hogy a sportpszichológiai felkészítő programok (tehát a nem fizikai jellegű fejlesztés) kedvező hatással vannak a fejlődésre és teljesítményre.

4. *Az egyén belső lélektani rendszere egy egyensúlyi állapot fenntartására törekszik. A fejlődés változással jár, a változáshoz viszont szükség van az egyensúly átmeneti megbomlására. E gondolattal kapcsolatban a sporttehetség fejlesztés szempontjából több dolog is érdekes lehet számunkra. Példának két szempontot hoznék fel: Az egyik az, hogyha az egyensúlynak a megváltozása túlságosan megterhelő lenne a pszichés rendszer számára, akkor az egyén ellenáll a változásoknak, ami bizonyos esetekben a fejlődés (tovább lépés) akadályát képezheti. Mondjuk, egy utánpótlás korú élsportolónak egy lelki jellegű problémával való szembesülés lenne szükséges ahhoz, hogy csökkenjen a versenyszorongása, illetve tovább javuljon a teljesítménye, de ez olyannyira megbontaná a jelenleg valamilyen szinten lévő belső pszichés egyensúlyt, hogy inkább ő elhárítja a probléma felismerését. A másik az, hogy az egyensúlyvesztés átmeneti visszaesést, teljesítményromlást okozhat. (Erre lehet példa a kamaszkori testi és ezzel összefüggő testreprezentáció változásokkal járó „mozgásszétesés”). Ilyen esetben fontos, hogy a fejlődéssel járó természetes egyensúlyvesztést el tudjuk különíteni a valódi alulteljesítéstől.*
5. *Az egyén belső rendszere állandó, szoros kölcsönhatásban van környezetének rendszerével, így - hasonlóan a belső részek rendszeréhez – a külső környezeti rendszer elemei is jelentősen segíthetik, vagy hátráltathatják az egyéni fejlődést. A Czeizel-modell szerint a jelentős társas-környezeti szereplők a sportolóknál a családtagok, a kortársak (csapatársak, iskolatársak, barátok) és a nevelők (elsősorban az edzők, de a pedagógusok is ide sorolhatóak). Továbbá tágabb környezeti rendszerként a társadalmat is itt kell említenünk. A komplex, rendszerszemléletű sporttehetség fejlesztő programok abból a szempontból is hasznosak lehetnek, hogy általuk vagy közvetlenül bevonhatjuk a környezeti szereplőket (pl. tehetség tanácsadás megajánlása a családnak, konzultáció a szakemberek között) vagy közvetetten meg tudjuk jeleníteni őket (például olyan szimbolikus gyakorlatokkal, mint az elvárásolt családrajz).*
6. *Fenti kiindulási pontból adódóan figyelembe kell venni, hogy a környezet rendszere is saját beállt egyensúlyának fenntartására törekszik így nem mellékes, hogy mennyire rugalmasan tud reagálni az egyéni változásokra, vagy mennyire tudja követni az egyén fejlődését. Lehetséges például, hogy a sportoló már több szinten meghaladná környezetének beállt egyensúlyát, de a környezeti rendszer mindig visszahúzza a maga fejlődési szintjére. Gondoljunk például arra az elkallódó sport tehetségre, aki nem tud ellenállni a legjobb barátai állandó unszolásának és túl gyakori éjszakázással, alkoholfogyasztással fizikálisan, mentálisan gyengíti magát. Vagy képzeljük el, mennyire tarthat a sérülésektől az a sportoló, akinek családjában túlzott betegség szemlélet uralkodik („a betegség elkerülhetetlen, természetes állapot”) és túlféltő attitűddel kezelik a karrierjét. Ennek az üzenete: „jaj csak nehogy most sérülj meg, hiszen bármikor megtörténhet”.*
7. *Összességében véve, tehát minél több szinten tudjuk segíteni a fejlődés irányába ható folyamatokat, annál nagyobb energiákat tud valaki mobilizálni (mozgósítani) az*

önmegvalósítás érdekében, annál könnyebben tudja venni az útja során természetesen felmerülő akadályokat. Ehhez egyfajta „team” szemléletre is szükség van, melyben pedagógusok, edzők, pszichológusok, orvosok, szülők stb. a lehetőségekhez mérten közös, egymást kiegészítő munkával, partneri szellemben tudnak együttműködni a fejlesztésben. Itt fontos hangsúlyozni a szakmai felkészültség szerepét, továbbá a szakemberek közötti kommunikáció illetve a kompetencia határok felismerésének fontosságát. A sporttehetség fejlesztés jelen kihívásaira választ jelenthetnek a komplex, rendszerszemléletű sporttehetség fejlesztő programok.

Irodalom

- Atkinson, R.L. - Atkinson, R. C. – Smith, E. E. – Bem, D. J. (1994): *Pszichológia*. Osiris-Századvég, Budapest.
- Balogh László (2006): *Pedagógiai pszichológia az iskolai gyakorlatban*. Urbis Könyvkiadó, Budapest.
- De Mello, A. (2002): *A szív ébredése. Elmélkedések rövid történetek alapján*. Korda Kiadó, Kecskemét.
- Dallos, R. – Procter, H. (n.a.): *A családi folyamatok interakcionális szemlélete*. In: Biró Sándor – Komlósi Piroska (szerk.): *Családtérapiás olvasókönyv*. I. kötet. 7-52
- Lénárt Ágota – Berczik Krisztina (2002): *Női ifjúsági válogatott kajakozók sportpszichológiai felkészítő és önismereti kiscsoportja*. In: Lénárt Ágota (szerk.): *Téthelyzetben. Sportpszichológiáról edzőknek és versenyzőknek*. Országos Sportegészségügyi Intézet, Budapest. 97-99
- Mező Ferenc (2004): *A tehetség tanácsadás kézikönyve*. Tehetségvadász Stúdió – Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület, Debrecen
- Mönks, F. J. – Boxel, H. W. (1996): *A Renzulli-modell kiterjesztése és alkalmazása serdülőkorban*. In: Balogh László – Herskovits Mária – Tóth László (szerk.): *A tehetségfejlesztés pszichológiája (szöveggyűjtemény)*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 67-80.
- Renzulli, J. (1986): *The three-ring conception of giftedness: a developmental model for creative productivity*. In: Sternberg, R. J. – Davidson, J. E. (Eds.): *Conceptions of Giftedness*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Weinberg, R. S. – Williams, J. M. (2001): *Integrating and Implementing a Psychological Skills Training Program*. In: Williams, Jean M. (eds.): *Applied Sport Psychology. Personal Growth to Peak Performance*. Mayfield Publishing Company, Mountain View, California. 347-377.
- Wilber, K. – Maslow, A. – Assagioli, R. (2006): *Bevezetés a transzperszonális pszichológiába*. Ursus Libris.

KOMPLEX SPORTTEHETSÉG FEJLESZTŐ PSZICHOLÓGIAI PROGRAMOK

Szerző: Orosz Róbert

Orosz Róbert pszichológus, a magyarországi Debreceni Egyetem Pszichológiai Intézete Pedagógiai-Pszichológiai Tanszékének tanársegédje, háromszoros Magyar Taekwondo Bajnok, PhD disszertációját sporttehetség témában írja, a Kocka Kör tagja.

A tehetség-szemlélet szélesedése

Ha a tehetségkutatás történetét szemügyre vesszük, a tehetségelméletek felállításában fokozatos perspektívatágulást figyelhetünk meg. Az egy tényezőt középpontba állító elképzeléseket (intelligencia, kreativitás) követték a többdimenziós elgondolások (pl. Renzulli modell). Továbbá a tehetség kibontakoztatásában az egyéni belüli tényezők mellett a kutatók egyre inkább fontos szerepet kezdtek tulajdonítani a társas környezetnek is (pl. Mönks). Czeizel, modelljében még szélesebb ívben közelít a tehetség témaköréhez, ő a fenti faktorok mellett megfontolandónak tartja a társadalmi tényezők figyelembevételét, illetve egy további „sors” faktor bevezetését javasolja, amellyel arra utal, hogy – irracionális összetevőként - a kiszámíthatatlan sorsnak, is nagy szerepe van a tehetség kiteljesedésében. (Mező, 2004).

Fentiek alapján feltételezzük, hogy – az egyéb tehetségterületekkel analóg módon - a sporttehetség kibontakozása is több egymással kölcsönhatásban álló tényező által meghatározott. Szerepet játszanak benne egyéni belüli, interperszonális, társadalmi, más perspektívából nézve pedig racionális (objektíven megragadható, mérhető, mint például a fizikai adottságok) és irracionális (például az érzelmek vagy éppen a sors faktor) tényezők is. Mindezeket a fejlesztésben szükséges figyelembe vennünk, azaz a sporttehetség fejlesztése kapcsán is felmerül a minél összetettebb, több szinten ható programok kidolgozásának és megvalósításának igénye.

A holisztikus fejlesztés korai példája

Nem új keletű gondolat, hogy a fizikai teljesítőképesség fokozásához több szükséges, mint pusztán a testi képességek fejlesztése. Jó példa erre a Hwarang-do eszmeisége.

A Hwarang-do körülbelül a IV. századi Koreából ered. Jelentése: a virágzó ifjúság útja. Az ország akkori területén három királyság uralkodott. A legkisebben, Sillaban nemesi ifjakból kialakítottak egy olyan elit különítményt, mely arra volt hivatott, hogy megvédje az országot a két másik királyság felől érkező támadásoktól. A hwarangok jóval nagyobb létszámú ellenfél ellen is eredményesen vették fel a küzdelmet. (Serényi – Harmat, 1987) Sikerük titka kiképzésük szellemiségéből fakadhatott. A fiatalokat nem csak az akkori fegyveres és pusztakezes harcművészetekre oktatták, hanem képzésükben nagy hangsúlyt fektettek a tudományokra, a művészetekre, a filozófiára, a meditációra, a természettel való kapcsolatra.

A Hwarang-do bizonyos szempontból a rendszerszemléletű sporttehetség fejlesztés egyik előfutára is lehetne, hiszen a kiképzők a testi oldal mellett több - a fizikai képességekkel néha látszólag nem túl szoros kapcsolatban álló - tényező holisztikus fejlesztésére is koncentráltak. A testi, lelki és szellemi fejlődést egymástól elválaszthatatlannak tartották.

A fizikai képességek fejlesztésén túlmutató fejlesztő programok

Magyarországon mára a legtöbb sporttal foglalkozó szakember felismeri és elismeri a specifikus sportági fizikai képességeken túlmutató tehetség-összetevők szerepét a teljesítményben. Gyakran hallhatjuk azt, hogy „a mérkőzés fejben dől el” vagy, hogy „nincs elég önbizalma” valakinek. Ugyanakkor a fejlesztő munkában elenyésző hangsúlyt fektetnek

a fizikai gyakorláson túlmutató képzésekre. Viszonylag kevés edző szán például időt a mentális tréning gyakorlására az edzésidő „rovására”. A holisztikus szemlélet hiánya miatt pedig a képzések finanszírozásához is nehezebb forrásokat eszközölni.

A hazai illetve nemzetközi kutatások és tapasztalatok viszont azt mutatják, hogy a fizikai tehetség-összetevőkön túlmutató tényezők fejlesztése kedvező hatással van a sportolói karrier alakulására.

Lénárt és Berczik (Lénárt, 2002) női ifjúsági válogatott kajakozókkal végzett hosszú távú, komplex sportpszichológiai felkészítő programot. A felkészítés során autogén tréninget, mentális tréninget, NLP gyakorlatokat és csoport-pszichoterápiában használatos módszereket alkalmaztak. Két éves felkészülési munkát követően a sportolóktól és az edzőtől kapott szubjektív visszajelzésekkel illetve pszichológiai tesztekkel elemezték a program eredményességét. Mind az edző mind a versenyzők hasznosnak találták a tanultakat, továbbá az edző szerint a képzés a lányok emberi fejlődésében is kedvező szerepet játszott. A tesztek eredményei a versenyzők önértékelésének fejlődéséről, az önállóság és függetlenség növekedéséről illetve az érzelmi állapotok szabályozásának hatékonyabbá válásáról tanúskodtak.

Acsai, Rapcsányi és Szényei (Lénárt, 2002) válogatott teniszezőkkel végzett komplex pszichológiai felkészítő programot. A fejlesztő program csoportos és egyéni foglalkozásokból állt. A foglalkozások jóga, pszichodráma, illetve imaginációs gyakorlatokat továbbá autogén és mentális tréninget tartalmaztak. A programot követően mind a csapat, mind az egyéni eredmények javulása mutatkozott, a versenyzők szorongása csökkent, önbizalma és koncentrációs teljesítménye pedig növekedett.

Greenspan és Feltz (id. Weinberg – Williams, 2001) hozzávetőleg 20 olyan tanulmányt vizsgált meg, melyek pszichológiai programok hatásvizsgálatát tárgyalták olyan különböző sportágakban, mint például a golf, a karate, a kosárlabda vagy a műkorcsolya. A húszból 17 tanulmány a teljesítmény kedvező változásáról számolt be. 1994-ig különböző kutatók összesen 45 pszichológiai beavatkozó programról szóló beszámolót tanulmányoztak, s úgy találták, hogy a publikációk 85%-a pozitív eredményekről adott számot. (Weinberg – Williams, 2001)

Fejlesztés rendszerszemléletben

Az egyes tehetség-összetevők kölcsönhatását, együttes működésük összefüggéseit leginkább rendszerszemléletben gondolkodva érthetjük meg. A rendszerelmélet alapvető felvetései a következők:

1. A rendszerekről elmondható, hogy egymással kölcsönhatásban álló részekből állnak. Ha változás áll be bármely rész működésében, az hatással van a többi rész illetve az egész működésére.

Az egyén pszichológiai szempontból ugyanúgy egy több, egymással kölcsönhatásban lévő részből álló rendszerként fogható fel, mint biológiai szempontból a szervezet. Az egyéni belüli pszichés alrendszerek működése kölcsönhatásban van egymással, és bármely rész változása befolyásolja a többi rész, illetve az egész működését. Így, például az affektív (érzelmi) problémák kihathatnak a kognitív (pl. figyelem) illetve testi működésekre s az egész személy hatékonyságára. Vagy éppen fordítva a kognitív feldolgozás segítheti az érzelmi gondok megoldását. Hiába készül fel például egy sportoló fizikailag maximális mértékben, ha a versenyszituációban rendre elveszti a koncentráció képességét, és téthelyzetben hibákat vét, ami pedig rontja a teljesítményét. Ilyenkor a koncentráció fejlesztése, vagy a figyelemelvonó érzelmi problémák feltárása vezethet a teljesítmény javulásához, nem pedig a fizikai gyakorlás fokozása. Fentiekből következik, hogy ha több szinten támogatják meg az egyéni

fejlődést, akkor az a kölcsönhatások révén kedvező hatással lehet a személyiség egyes alrendszerének, illetve az egészének az érése.

Jó példája az ilyen kölcsönhatásokon alapuló fejlesztésnek az úgynevezett szenzoros integrációs terápia. Jean Ayres kaliforniai agykutató terápiai módszerének elméleti háttérét az a megfigyelés adta, hogy az idegrendszer érettsége, integratív (különböző területeket összeszervező) funkciója egyensúlyi és egyéb szenzomotoros (érzékszervi-mozgásos) ingerek adásával növelhető. Az agytörzsi-kisagyi mozgásos és egyensúlyozó rendszer kapcsolatban áll más idegrendszeri területekkel így az érzelmek szabályozásáért felelős részekkel és a magasabb kérgi központokkal is. A gyerekeket olyan játéksituációba helyezik, ahol fokozott stimulációnak van kitéve az egyensúlyozó rendszer (mászókák, billenő, forgó eszközök stb.). Az ilyen játék közben a nagymozgások, az egyensúlyozás megszervezéséért felelős területek éréseivel párhuzamosan olyan idegrendszeri részek is megérintődnek, amelyek révén mély érzelmek (újra)átélése történhet. Megfelelő terápiai közegben ez utóbbi segítheti a korábbi traumatikus élmények feldolgozását is. A különböző szintű idegrendszeri működések harmonikusabb összeszerveződése pedig végső soron az egész személyiség hatékonyabb működésével jár együtt. Így a mozgásos játékok révén olyan problémák orvosolhatók nagy hatékonysággal, mint például a tanulási zavarok, a figyelemzavar vagy a korai anya-gyerek kapcsolat deficitjéből adódó szorongásos tünetek (Internet 1).

Szvatkó a szenzoros integrációs terápia kapcsán így ír a rendszerszemléletű fejlesztésről: „A fejlődés természetszerűleg egyre fokozódó összetettséget jelent, a részek, a funkciók differenciálódását, és korántsem konfliktusmentes kapcsolódását a formálódó egészhez, a teljes személyiséghez. Ezt a folyamatot kizárólag interaktív módon képzelhetjük el. A változások közepette az ember számára legfontosabb környezeti feltétel, az intim kapcsolatok világa ad muníciót a személyes folyamatosság és az összefüggés érzésének fenntartására. Aki tehát egy-egy gyerek „fejlesztését” komolyan átgondolja, rá kell jöjjön, hogy nem érhet el eredményt másképpen, csak ha az egész személyiséggel számol.” (Internet 1.)

2. A rendszer egésze minőségileg többet jelent, mint pusztán a részek összességét.

Ezen elgondolásból adódóan az egyes tehetség összetevők fejlesztése mellett figyelniük kell az egyénen belüli, illetve kívüli tényezők bonyolult kölcsönhatásaira is. Ilyen szempontból nagyon felértékelődik például a különböző területeken dolgozó szakemberek kommunikációjának, illetve team-munkájának szerepe.

Továbbá ugyan a tehetség kibontakozását több összetevő határozza meg, önmagában véve valamelyik összetevő megléte vagy hiánya sem feltétlenül garantálja a tehetség kiteljesedését, de elveszését sem. Például a családi támogatás elégtelensége nehezítheti a sportolói karrier kiteljesedését, de nem feltétlenül akadályozza meg azt. Ismertünk például olyan atlétát, akit édesapja alig akart elengedni edzésre, mert ő a ház körüli munkákat hasznosabbnak tartotta. Az állandó konfliktusok ugyanakkor nem gátolták meg a sportolót abban, hogy mégis keményen készülve kiemelkedő eredményeket érjen el, sőt az édesapjának való bizonyítás vágya még motiváció forrása is volt számára. Másik oldalról tudomásunk van olyan atlétáról is, akinek - más konstellációban - éppen az édesapjának való bizonyítás túlzott kényszere az egyik kulcstényező, ami megakadályozza az igazi áttörést a kiugróan jó teljesítmény felé.

3. A rendszerek egy dinamikus egyensúlyi állapot fenntartására törekednek.

Az egyén mind biológiai, mind pszichológiai szinten egy egyensúlyi állapot (homeosztázis) fenntartására törekszik. Ha változás áll be pszichés egyensúlyában (például stressz vagy krízis hatására), igyekszik visszaállítani azt. Amennyiben nem sikerül megfelelően visszaállítani az egyensúlyt, akkor testi vagy lelki problémák léphetnek fel.

Ugyanakkor általában a fejlődési folyamatok is az egyensúly átmeneti elvesztésével járnak (Gondoljunk például Piaget kognitív fejlődés elméletére (Tóth, 2000), vagy az érzelmi stressz

szempontjából egy olyan ifjú labdarúgóra, aki bekerül egy sztárscapathoz és eléri az első sikereit). Ha az egyensúlyi állapotot egy magasabb szinten sikerül helyreállítani, akkor fejlődésről beszélhetünk.

A fejlesztés során érdemes odafigyelni az egyensúlyi állapotok váltakozására. És bár a fejlesztés célja az, hogy az egyén képes legyen magasabb szintre emelni a belső biológiai/pszichológiai egyensúlyi állapotát, az esetleges egyensúlyvesztést vagy regressziót gyakran a változásokkal járó természetes folyamatnak tudhatjuk be.

A pszichoterápia ebből a szempontból abban különbözik a pszichológiai fejlesztő munkától vagy a sportpszichológiai tanácsadástól, hogy az alkalmával már nagyobb mértékű és/vagy huzamosabb ideig tartó egyensúlyvesztésből próbálja a rendszer (egyén, pár, család) egy külső szereplő (rendszer) segítségével magasabb szintű energia állapotba emelni magát.

4. A rendszer kölcsönhatásban áll a környezete rendszerével és egyben része annak.

Fentiek alapján az egyén, mint pszichodinamikai rendszer része a környezete rendszerének, állandó kölcsönhatásban áll vele s egyben része annak. Tehát az egyén belső pszichés rendszere hasonló működési elvekkel írható le, mint a közvetlen környezetének rendszere továbbá, mint a tágabb környezeti rendszerek, amelyeknek mindnyájan részei.

Természetesen azért, hogy része környezete rendszerének az egyén nagyon jelentősen befolyásolja azt, és a környezet is igen komoly hatással van hatékony működésére. Pszichiátriai gyakorlatban figyeltek fel rá például, hogy miután a kórházban kezelt betegek állapota jelentősen javult és elbocsátották őket, hazatérve gyakran visszaestek korábbi betegségükbe. Az ilyen jellegű megfigyelésekből a szakemberek azt a következtetést vonták le, hogy a családi rendszer is hasonlóan igyekszik visszaállítani működési egyensúlyát, mint például az élő szervezet. Így a beteg rendszer is igyekszik visszaállítani azt az alacsony energiaszintű egyensúlyt, aminek a kórházi kezelt is része volt a kezelés előtt, ezért igyekszik visszahelyezni korábban elfoglalt szerepébe. (Dallos, R. – Procter, H., n.a.)

Az egyén legközvetlenebb környezeti rendszere a család. A családi hatások több oldalról is igen nagy mértékben befolyásolják a tehetség kibontakoztatását. Van Rossum (id. van Rossum, 2001) például különböző sportágakat űző fiatal válogatott atlétákat kérdezett meg arról, hogy szüleik milyen szerepet játszottak sportkarrierjükben az utóbbi 12 hónapban. A versenyzők olyan fontos szerepeket emeltek ki, mint például az anyagi támogatás, a szállítás, vagy a versenyeken való jelenlét és erkölcsi támogatás. A családi hatások azonban nem csak ilyen manifesztálódott szinteken fejthetik befolyásukat. Az önbizalomnak, a képességekben való hitnek, azoknak a képzeteknek, hogy mennyire lehetünk egyáltalában sikeresek, a gyökerei mind az elsődleges társas közegünkből származnak.

Az edző illetve az edző- és kortársak szintén szerepet játszhatnak a sporttehetség kiteljesedésében. Kutatások kimutatták például, hogy bizonyos esetekben az edzők elvárásai és a sportoló képességeivel kapcsolatos vélekedései tényleges hatással vannak a versenyző fejlődésére illetve teljesítményére. Az ilyen önmagát beteljesítő jóslatok elsősorban az edzői kommunikáción keresztül fejtik ki hatásukat. Azok a trénerok, akiket előzetes vélekedéseik jobban befolyásolnak a tehetségtelenebbnek vélt sportolókkal kevesebb interakciót kezdeményeznek, a jobb képességűeknek tartottaknak pedig jobb minőségű instrukciókat és használhatóbb visszajelzéseket adnak. (Sternberg Horn – Lox – Labrador, 2001) Például, ha a gyengébbnek vélt versenyző elvét egy mozdulatot az edző azt mondhatja neki: „Nem baj, Peti, nézd Józsi hogy csinálja.” Ha a tehetségesebbnek tartott Józsi is elrontja ugyanazt a technikát az edző így szólhat: „Nem lesz rossz, csak a lábad jobban nyújtsd ki közben, a csípődet told előre jobban és az egész mozgásodat a tekinteted vezesse.”

A kortársak értékrendje, elfogadása a csoportban betöltött szerep, a közösség hangulata ugyancsak befolyásolhatják a sportkarrier alakulását például abban, hogy - a tehetségvesztés

szempontjából kritikus időszakokban (serdülőkor, motiváció átmeneti csökkenése) megmarad-e a sportoló az egyesületben.

Az edző-szülő viszony szintén kihathat a versenyzőre. A számos lehetőség közül csak két példát említve a lehetséges kölcsönhatásokra: Az egyik esetben egy egyedülálló futó edzőnő érzelmileg túlzottan bevonódott a serdülőkorú atlétájával való kapcsolatba. Tulajdonképpen a viszonyuk anya-lánya kapcsolathoz kezdett hasonlítani. A versenyzőt csak „a gyereknek” hívta, és volt, hogy sírva fakadt, ha veszített a versenyen. A szülői szerep felvételével viszont latens konkurencia harc alakult ki az édesanyával. A kompetenciaversengés a felnőttek között azonban könnyen kihat a gyerek-nevelő viszonyra is. A felnőttek ugyanis jobban látják egymás hibáit, s ha ezeket közvetítik a gyerek felé, akkor a szülő edző konfliktus káros befolyással van a gyerek-edző viszonyra is. Ez esetben az „idilli” kapcsolat oly mértékben megromlott, hogy az a közös munka teljes megszakadását eredményezte. A másik példa az edző-szülő kommunikációval kapcsolatos. Az érett edző el tudja különíteni egymástól az ifjúsági és a professzionális sport célkitűzéseit, értékorientációját. Az ifjúsági sportban az elsődleges célok a fejlődés, az örömteli tevékenység végzése, az új képességek elsajátítása, az izgalomszerzés és ezek mellett természetesen a siker, a győzelem. A professzionális sportban a pénzügyi célok válnak dominánssá, amelyekhez pedig elengedhetetlen a siker. Bizonyos szülők gyakran már az ifjúsági sport szintjén is túlzottan a teljesítményre, győzelemre helyezik a hangsúlyt. Fontos, hogy ilyenkor az edző érett, hatékony kommunikációval közvetíteni tudja a szülők felé a helyes szemléletet. Hiszen ha túl nagyok a teljesítmény elvárásai, azaz már csakis a győzelem válik fontossá, akkor a gyerek egy idő után könnyen elvesztheti az érdeklődését. (Smoll, 2001)

Competere tréning - egy rendszerszemléletű sporttehetség fejlesztő program

A Competere tréning egy strukturált, tematikus, csoportos sporttehetség fejlesztő módszer, amely kifejezetten a sporttehetség minél teljesebb kibontakoztatásához szükséges érzelmi (affektív) és értelmi (kognitív) tényezők fejlődésének elősegítésére irányul az ifjúsági sportolók korosztályának pszichés sajátosságaira építve.

Elméleti háttérben és módszertanában ötvöződnék a transzperszonális pszichológia, a rendszerszemlélet, a csoportlélektan felismerései az alkalmazott sportpszichológia módszereivel illetve különböző relaxációs és szimbólumterápiás technikákkal.

A holisztikus szemléletű képzés kiemelendő értéként hangsúlyozza azt az elvet, hogy a versenyzés egy lehetőség a sportoló számára abban, hogy a versenytársak által inspirálva képességeit egyre magasabb szintre fejlessze, és így egyre komolyabb célokat tudjon megvalósítani. Ebből a megfontolásból ered a program elnevezése is. Az angol „competition” (verseny) fogalom latin eredetijének (competere) egyik jelentése: együtt törekedni másokkal valaminek az elérésére.

A tréning célkitűzéseit az alábbi négy fő pontban foglalhatjuk össze:

1. A sporttehetség kibontakoztatásához szükséges pszichés háttérképességek, nem sportág-specifikus pszichológiai tényezők fejlesztése.
2. A teljesítmény helyzetek minél sikeresebb megoldásához szükséges önismeret megalapozása.
3. Egy érett utánpótlás sportoló közösség kialakítása.
4. A pszichológiai kultúra beépítése a sportoló közösség köztudatába.

A kísérleti tréningprogramban, melyhez hatásvizsgálati értékelés is kapcsolódott a Magyar Atlétikai Szövetség Héralézs programban szereplő sportolói közül vett részt 11 fő, a Nemzeti Utánpótlás-nevelési Intézet finanszírozásával.

A tréning 2004 decemberében indult bevezető előadással és pszichológiai előteszteléssel. Ezt 13 ülés követte kéthetente, 3 óras alkalmakkal 2005 júniusáig. A program pszichológiai utóteszteléssel zárult 2005 szeptemberében.

A foglalkozásokon az alábbi területek kerültek feldolgozásra:

- A motiváció feltérképezése és tudatosítása; a sporthoz fűződő viszony tárgyalása; az élsporthoz fűződő megfelelő kognitív viszony kialakulása.
- Konkrét rövid, közép és hosszú távú célok meghatározása, az eredmény és teljesítmény célok elkülönítése; erősségek-hiányosságok számbavétele, tudatosítása.
- Figyelem koncentráció erősítése; a zavaró gondolatok elengedése.
- Kudarchelyzetek, nem kívánatos események átkeretezése; pozitív beállítódás elérése.
- Relaxáció; légzés kontroll a fizikai és mentális ellazulás érdekében; szorongás/feszültség oldás relaxációs, kognitív, imaginációs technikákkal; belső erőforrások felszabadítása; pozitív érzelmi állapot felidézése/rögzítése.
- Tudatosság fejlesztése (izomtudatosság; mozgáskép finomítása mentális technikákkal, edzés-, versenyhelyzet imaginálása; metakognitív tudatosság fejlesztése, intenzívebb mentális jelenlét elérése az edzéseken)
- A jelentős másikkal (család, edző, kortársak) fűződő viszony és a sportkarriert befolyásoló társas hatások.

Az egymást követő ülések tematikáját úgy határoztuk meg, hogy a kevésbé mély személyes bevonódást igénylő sport-specifikus témák (motiváció, koncentráció, tudatosság, relaxáció) irányából a közösség építésén, közösségi érzés kialakításán keresztül haladtunk a társas készségek fejlesztésén át a mélyebb bevonódást igénylő önismereti témák felé. Majd a tréning végső szakaszában újra visszakanyarodott a sport-specifikus témákhoz, a technikák önálló alkalmazásának előkészítéséhez, mélyebb szintű berögzítéséhez.

Egy tréning folyamat objektív értékelése mindig számos problémát vet fel. Még az olyan objektívnek tűnő mutatók, mint a versenyeredmények, vagy a mérhető eredmények (pl. hány cm-t javult a dobása valakinek) kapcsán is felmerül a kérdés, mi történt volna, ha az illető nem vesz részt pszichológiai fejlesztésben. Ilyen és ehhez hasonló módszertani okok miatt teljesen objektív képet egyetlen tréning hatásáról sem kaphatunk. A legtöbb, amit tehetünk, hogy több objektívebb és szubjektívebb mutató alapján alakítunk ki egy összképet. Mi az alábbi hat mutatót vettük számba a tréning értékelésében:

1. A részvétel

A sportolók az ülések 82%-án vettek részt. Ezt az arányt jónak tartjuk, ha figyelembe vesszük, hogy a sportolók amúgy is nagy leterhelés mellett vállalták a részvételt, hétvégeként, kéthetente rendszeresen, sok esetben saját költségen finanszírozva az utazást. Mindössze két nagyobb elmaradás volt. Egyszer télen hóakadály miatt, egyszer pedig az érettségik idején.

2. A pszichológia kérdőívek eredményei

A pszichológiai kérdőívek eredményeinek értelmezésénél nagyon fontos tudni, hogy ilyen kis létszámú mintánál szintén nem beszélhetünk objektív mutatókról. Ehhez jóval több sportolóval kellene elvégezni a vizsgálatot. Távlati célunk, hogy ez megvalósuljon. Mindenesetre két jellemző tendenciáról beszámolhatunk:

Egyrészt megfigyelhető volt, hogy az önbizalom illetve szorongás értékek közelíteni kezdtek egy átlagos, optimális szinthez: Azaz az irreálisan magas értékek (amelyek eredhetnek pl. hiányos önismeretből vagy túlkompensálásból) valamivel csökkentek, míg az alacsonyabb értékek emelkedtek.

Másik jellemző tendenciaként a szorongás kontrollálásának képességét mérő skála kedvező irányú változását emelhetjük ki.

3. A versenyeredmények

A csoport résztvevői közül többen bajnoki címet és érmes helyezést értek el a Junior és a Felnőtt Országos Bajnokságon. A Junior Európa Bajnokságon három 2. és két 4. helyezést szereztek. Ezen eredmények értékelése azonban a szakmai vezetés kompetenciája.

4. Számszerűsíthető egyéni eredmények

További szempont lehet a saját korábbi eredményekhez viszonyított teljesítmény számbavétele:

- Egyéni csúcsot javított 6 fő.
- Ketten elmaradtak az előző évi eredményüktől.
- 3 versenyző esetén nem volt összehasonlítási alap korábbi sérülés vagy egyéb tényezők miatt.

5. A saját megfogalmazott egyéni célkitűzések megvalósítása

A folyamat elején saját maga számára megfogalmazott középtávú célkitűzését a tizenegyből kilenc versenyzőnek sikerült elérnie.

6. A tréningen résztvevők szubjektív beszámolója

Bár a legkevésbé tarthatjuk objektívnek, mégis nagyon informatív forrás a sportolók saját élményének számbavétele. Erre az alábbi hat kérdést tartalmazó Versenyzői utókérdőívet alkalmaztuk:

1. A tréningen szerzett tapasztalatok hozzájárulnak-e a tudatosabb, hatékonyabb edzőmunkádhoz? Itt a válaszolók a légzésgyakorlatokat, a nagyobb tudatosságot, a visszatérő problémák jobb kezelését (pl. gát vétel) említették segítő tényezőként.

2. A tréningen szerzett tapasztalatok hozzájárulnak-e egy megfelelőbb versenyállapot eléréséhez? A válaszokban a koncentráció fokozódását, és egy nyugodtabb állapot elérését emelték ki.

3. Véleményed szerint milyen többletet adhat egy ilyen tréning egy sportoló felkészüléséhez, versenyzéséhez? Itt az alábbi tényezőket említették: mentális felkészülés segítése, önbizalom javulása, erőt adhat az edzéshez/versenyzéshez, összpontosítás erősödése, visszatérő problémák korrigálása, beszélgetések profitja, társaságot összehozza, egymás problémáinak megismerése.

4. A tréningen szerzett tapasztalatok jelenthetnek-e segítséget a későbbi céljaid megvalósításában? A válaszok jelezték, hogy nem pusztán a sport terén jelenthet segítséget. Említették az „elmére ható gyakorlatok” (pl. relaxáció) hasznosságát. Illetve nagy örömeinkre szolgált, hogy a válaszok tükrözték, hogy a sportolók magukévá tették azt a szemléletet, hogy nem csak a fizikai tréning fontos a fejlődésben, hanem a mentális is, továbbá az egyéb olyan tényezők is, mint a megfelelő táplálkozás stb.

5. Ha a tréningnek folytatása lenne szívesen részt vennél-e rajta? Az egyöntetű igen válasz mellett néhányan bizonyos feltételeket állítottak, mint például az utazás problémájának megoldását, vagy a társaság folytonosságát.

6. Ajánlanád-e másoknak is a részvételt a tréningen? Itt szintén egyöntetű igen választ kaptunk.

Összességében úgy értékeljük, hogy a Competere tréning előzetesen meghatározott célkitűzései megvalósultak. Azaz a program hozzájárult a sporttehetség kibontakoztatásához szükséges pszichés háttérképessegek, nem sportág-specifikus pszichológiai tényezők fejlesztéséhez, a sportolók jobb önismeretének megalapozásához, egy érettebb utánpótlás sportoló közösség szerveződéséhez illetve a pszichológiai kultúra beépítéséhez a sportoló közösség köztudatába.

Kérdés marad azonban, hogy milyen mértékben járult hozzá. Egy ilyen tréning mindenképp csak alap lehet, amely adott esetben elindíthatja a sportolót egy úton. Az itt szerzett ismereteket ezután tovább mélyítheti egyénileg vagy további közösségekben. Az ilyen formájú tréning negatívuma az időigényesség, az utazási problémák felmerülése és az objektív értékelés nehézsége.

Ugyanakkor a rengeteg időbeli és anyagi áldozat számos előnnyel is jár. Ide sorolható a folyamatos kapcsolat a résztvevőkkel, ami által a sportpszichológus jobban rá tud látni a sikerek/kudarok hátterére, reálisabban tudja értelmezni a tesztek eredményeit. Továbbá a Competere tréning kifejezetten alapozó jellegű. A megajánlott mentális technikák használatát megalapozza hasonlóan, mint ahogy a versenytechnikák alkalmazását megalapozza a megfelelő izmok megerősítése. Itt az alap az önismeret illetve a közösségi élmény, amely érzelmileg erősít.

A tréning vezetői megfigyelték a versenyzőket verseny szituációban is. Az edzőknek egyéni igények esetén lehetőséget biztosítottunk a konzultációra. A program komplexitását ugyanakkor növelte volna egy közös találkozás az edzőkkel. Kiemelendő pozitívum volt az ifjúsági válogatott szövetségi kapitányának koordinációs munkája és a szakmai konzultáció lehetősége.

A komplex sporttehetség fejlesztő pszichológiai programok hazai perspektívái

Úgy gondoljuk mind tudományos, mind praktikus, gyakorlati szempontból érdemes további vizsgálatokat végezni a Competere tréninggel és az ehhez hasonló módszerekkel kapcsolatban. A további kutatás egyrészt a sportpszichológia másrészt a magyar sportélet számára fontos felismeréseket és gyakorlati hasznot hozhat.

Minél több ifjú tehetség bevonása a programokba és vizsgálatokba lehetőségessé tenné az egyre gazdagabb, illetve objektívebb kutatási eredmények prezentálását. Másrészt mód nyílna a holisztikus tehetségfejlesztés, továbbá a competre szemlélet szélesebb körű elterjedésére, ami hosszabb távon az élsporthoz való egészség-centrikusabb hozzáállást eredményezhetne, és a felkészüléshez minőségi többletet nyújtana.

Az alapozó csoportokra építő magasabb szintű képzések pedig a sportolóknak nyújtott további pszichológiai támogatás mellett lehetőséget teremtenének nyomkövetéses (longitudinális) vizsgálat sorozatok kivitelezésére, amelyek a tréningek hosszú távú hatásait kutatnák, hiszen a pszichológia tréningeken szerzett tapasztalatok gyakran jóval később érnek be és hozzák meg gyümölcsüket.

Irodalom

- Acsai Irén – Rapcsányi Éva – Szényei Gábor (2002): Komplex pszichológiai felkészítés és tanácsadás válogatott teniszcsapat számára. In: Lénárt Ágota (szerk.): *Téthelyzetben. Sportpszichológiáról edzőknek és versenyzőknek*. Országos Sportegészségügyi Intézet, Budapest. 109-112
- Dallos, R. – Procter, H. (n.a.): A családi folyamatok interakcionális szemlélete. In: Biró Sándor – Komlósi Piroska (szerk.): *Családterápiás olvasókönyv. I. kötet*. 7-52
- Lénárt Ágota – Berczik Krisztina (2002): Női ifjúsági válogatott kajakozók sportpszichológiai felkészítő és önismereti kiscsoportja. In: Lénárt Ágota (szerk.):

Téthelyzetben. Sportpszichológiáról edzőknek és versenyzőknek. Országos Sportegészségügyi Intézet, Budapest. 97-99

- Mező Ferenc (2004): *A tehetség tanácsadás kézikönyve.* Tehetségvadász Stúdió – Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület, Debrecen
- Smoll, F. L. (2001): Coach-Parent Relationships in Youth Sports: Increasing Harmony and Minimizing Hassle. In: Williams, Jean M. (eds.): *Applied Sport Psychology. Personal Growth to Peak Performance.* Mayfield Publishing Company, Mountain View, California. 150-161
- Serényi János – Harmat László (1987): *A testből edzett fegyver.* Magánkiadás, Budapest.
- Sternberg Horn, T. – Lox, C.L. – Labrador, F. (2001): The Self-Fulfilling Prophecy Theory: When Coaches' Expectations Become Reality. In: Williams, Jean M. (eds.): *Applied Sport Psychology. Personal Growth to Peak Performance.* Mayfield Publishing Company, Mountain View, California. 63-81
- Tóth László (2000): *Pszichológia a tanításban.* Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen.
- van Rossum, J. H. A. (2001): Talented in Dance: the Bloom Stage Model revisited in the personal histories of dance students. In: *High Ability Studies*, Volume 12, Number 2, 1 December 2001 , pp. 181-197(17)
- Weinberg, R. S. – Williams, J. M. (2001): Integrating and Implementing a Psychological Skills Training Program. In: Williams, Jean M. (eds.): *Applied Sport Psychology. Personal Growth to Peak Performance.* Mayfield Publishing Company, Mountain View, California. 347-377

Internetes hivatkozás:

- Internet 1.: <http://www.fernevtan.hu/Rolunktolunk/cikkek/hiszenezjatek.htm>

II. HATÁRON TÚL...

A MAGYAR PEDAGÓGUSKÉPZÉS ÉS TEHETSÉGGONDOZÁS HELYZETE A NYITRAI KONSTANTIN FILOZÓFUS EGYETEMEN

Szerző: Ildikó PŠENÁKOVÁ

Dr. Psenák Ildikó a nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Kar Természettudományi és Informatikai Intézet (Szlovákia) adjunktusa és jelenleg a Kar tudományos és kutatói dékánhelyettese.

Szlovákiában a lakosság kb. 17%-a valamilyen etnikumhoz, kisebbséghez tartozik. A Szlovák kormány hivatalosan 12 kisebbséget ismer el. Szám szerint a legerősebb a magyarság, amely Szlovákia lakosságának kb. 10%-át alkotja. A magyar nyelvet, mint második hivatalos nyelvet kb. 550 községben használják, 64 községben a roma és kb. 45 községben pedig a ruszin és az ukrán nyelv használatos (Pšenáková, 2005). Dél-Szlovákiában a magyarság által lakott települések kb. 9 ezer négyzetkilométernyi összefüggő nyelvterületet alkotnak az 550 kilométer hosszúságú szlovák-magyar országhatár mentén (1. ábra).



1. ábra: A magyar lakosság területi megoszlása Szlovákiában

Történeti előzmények

Szlovákiában a magyar iskolák 1948-ban kezdődő megnyitásával egy időben jelentkezett a pedagógushiány is. A harmincas évek végén működő 2300 magyar nyelvű pedagógusból alig több mint 100 maradt Szlovákia területén. A tanítóképzést tanfolyamok keretén belül próbálták pótolni, és ilyen módon 722 személy készült fel a pedagógusi pályára. A Szlovákiában maradt és tanítói állást vállaló mintegy 110 tanítóra is lehetett számítani az iskolák megnyitásakor. Ezen kívül 70-re tehető azoknak a szlovákiai magyar főiskolai hallgatóknak a száma, akik tanítói állást vállaltak. Ennek eredményeképpen 1950-ben mintegy 900 magyar pedagógussal indult el Szlovákiában a magyar nyelvű alap- és középiskolai képzés.

1950-ben Pozsonyban és 1953-ban Rozsnyón megnyíltak a magyar tanítóképző gimnáziumok. A magyar pedagógusképzést szolgálta a Komenský Egyetemen 1951-ben megalakított magyar nyelv és irodalom tanszék is. A magyar tanítási nyelvű iskolák tanárhiánya azért is enyhült, mert az egyetemeken egyre több magyar anyanyelvű fiatal szerzett tanári diplomát.

Az 1959-ben zajló újabb átszervezések folytán megszűntek a pedagógiai gimnáziumok és a pedagógiai főiskolák. A helyükbe lépő pedagógiai intézetek átvették az alapiskolai pedagógusok képzését és a középiskolai tanárképzés visszakerült az egyetemekre.

Nyitrán az 1959-ben megnyílt Pedagógiai Intézet volt hivatott ellátni az alapiskolai tanító- és tanárképzést a magyar iskolák részére is. Azóta 2004-ig a pozsonyi egyetemi magyar nyelv és irodalom szakos tanárképzésen kívül Szlovákiában, állami intézményben, csak Nyitrán volt magyar nyelvű tanító- és tanárképzés, és ez volt az egyedüli magyar nyelvű felsőoktatás. 1964-től a Pedagógiai Karrá átnevezett főiskolán egészen 1974-ig folyamatosan a magyar iskolák igényeinek megfelelő számban és szakpárosításokban képeztek alapiskolai tanítókat és tanárokat. 1993-ban történt belső szerkezeti átalakítások folyamatában a nyitrai Pedagógiai Kart három karral rendelkező Pedagógiai Főiskolává alakították, majd 1996-ban felvette a Konstantin Egyetem nevet. 1999-ben a magyar pedagógusképzés tagozati szervezeti formája jogilag megszűnt és helyette hivatalosan a Magyar Szekció megnevezés lett bevezetve (irodalom: a Nyitrai magyar pedagógusképzés negyvenöt éve, 2005).

Az egyetem Magyar Szekciója kezdeményezően lépett fel a magyar tanító- és tanárképzésre épülő egyetemi kar létrehozása érdekében, melynek következtében 2003. november 11-i hatállyal az egyetem rektora kiadta a Közép-európai Tanulmányok Karának Alapítólevelét. A kar indulásakor teljes egészében jogosultságot kapott az alsó tagozatos tanító és a közismereti tantárgyak felső tagozatos, illetve középiskolai tanárképzésére a magyar tannyelvű iskolák részére. Ezzel a Konstantin Egyetemen egy magasabb, immár kari szintre emelkedett a szlovákiai magyar pedagógusképzés, ez által biztosítva Nyitrán a szakmai, tudományos és infrastrukturális hátteret.

A Konstantin Egyetem – és jogelődjei – a szóban forgó időszakban több mint 4000 magyar pedagógust képzett a magyar iskolák számára. Ez a gyakorlatban annyit jelent, hogy Szlovákiában a magyar alap- és középiskolák tanárainak többsége Nyitrán szerzett diplomát.

A Konstantin Filozófus Egyetem

A nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem a 24 szlovákiai állami egyetem és felsőoktatási intézmény közül a 6-odik legnagyobb egyetem, ahol a Bolognai folyamatban elfogadott háromszintű képzés folyik. Az egyetem 5 karának 43 tanszéke és 8 kutatóintézete biztosítja az akkreditált BA, magiszteri és doktori képzésben résztvevő diákok képzését, valamint a tudományos tevékenységet. Egyetemünkön több mint 14 000 nappali és levelező tagozatos hallgató tanul, kb. 50–60 között mozog a külföldi diákok száma és a doktorandusképzésben közel 300 hallgatót tartunk számon. A magyar nyelvű hallgatók száma pedig kb. 1 000 fő (Pšenáková, 2007).

A Közép-európai Tanulmányok Kara

A Közép-európai Tanulmányok Kara Szlovákiában a Nyitrán folyó magyar tanító és tanárképzés hagyományaira épül. A kar felépítése a kialakulásától már többször változott, jelenlegi felállása a következő: 3 tanszék (Magyar nyelv és irodalom, Areális Kultúra, Elementarisztika), 2 intézet (Nemzetiségi, Természettudományi és Informatikai) és természetesen a dékáni hivatal. Ezekben belül 38 pedagógus, 5 kutató és 9 adminisztratív dolgozó látja el a mindennapi kari teendőket.

A tehetség gondozás

A világ fejlett országai fokozott figyelmet fordítanak a tehetséges személyek gondozására, mivel e személyek hozzák az ország részére azokat a javakat (lehetnek ezek intellektuális, technikai, művészeti, sport vagy más tevékenységek, produktumok), amelyekkel versenyképes lehet, amelyekkel meg tudja állni a helyét a többi ország által jelentett konkurenciával szemben. Az ország érdekében áll tehát megteremteni és megadni a tehetséges egyén fejlődésének és érvényesülésének feltételeit.

Szlovákiában az 1984-ben kiadott 29-es törvény - az úgynevezett „iskolai törvény“ - 41-ik paragrafusában határozza meg a tehetség gondozás feltételeinek megteremtését az iskolákon,

mindenekelőtt olyan iskolák és osztályok kialakításával, melyekben néhány tantárgyat bővített óraszámokban oktatnak.

2005. február 1-től érvénybe lépett a 2005/5-ös törvény, amely alapján megnyílt a lehetőség a speciális oktatás- és nevelés előtt, beleértve a tehetséges diákok individuális oktatását is. 2006 januárjától pedig megkülönböztető normatíva szerint támogatja az állam ezeket a diákokat (kb. 48 – 58 ezer korona a normál 24 ezer helyett).

Sajnos ezek a törvények nem vonatkoznak a felsőoktatásra, és itt igazán nem tudunk tehetséggondozásról beszélni. Lehet, az illetékesek már úgy ítélték meg, hogy akik egyetemre járnak azok közül már mindenki tehetséges? Sajnos egyre gyakrabban szembesülünk a fordítottjával. Az egyre nagyobb diákhány és a fejpénz hatására sokszor a gyenge tanuló is az egyetemen „szenvet”, holott lehet, a gyakorlatban, a munka világában több hasznot hozhatna az államnak és saját magának is.

Noha Karunkon a tehetséggondozásra az eddigiekben nem fordítottak megkülönböztető figyelmet, mégis valahol ott rejtőzött munkánkban. Mivel mi nagyon kevés tagú csoportokkal dolgozunk (7-12), diákjaink majdnem hogy individuális tanulásban részesülnek. Ezért lehet, még jobban színre kerülnek a diákok sajátosságai és a közöttük rejlő különbségek. A tanár mindenkire oda tud figyelni, és nagyon hamar észreveszi a legjobbkat, akikkel aztán a TDK, ill. BA- és diplomamunka keretein belül még többet tud foglalkozni.

A karunk jövőbeli, tehetséggondozásra vonatkozó terve

A Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület által a Szülőföld Alap támogatásával Debrecenben megrendezett „Határon túli magyarok tehetséggondozó hálózatának létrehozása” című szakmai találkozó után, változtak az elképzeléseim az egyetemen történő, ill. történhető tehetséggondozás fogalmáról. Ezek után úgy látom, a jövőben a karunk több irányban is vállalhatna szerepet. Elsősorban arra gondolok, hogy a létező tanulmányi programokon belül, de akár új program létrehozásával is, olyan tanítókat és tanárokat, pszichológusokat és más oktatásban tevékenykedő szakembereket képezhetnénk, akik a jövőben a tehetséges diákokkal fognak foglalkozni. De a kutatás irányában is léphetünk, ahol részt tudnánk venni olyan tudományos módszerek, metódusok és rendszerek fejlesztésében és tökéletesítésében, amelyek a tehetség felismerésére és fejlesztésére szolgálnak, valamint a rendszerekkel elért eredmények hatékonyságának vizsgálatában és értékelésében hasznosíthatók. Ezen kívül a tehetséges diákokkal foglalkozó tanárok munkáját segítő segédeszközök és metodikus (módszertani) anyagok készítését is felvállalhatná a Karunk, nem csak szlovák, de magyar nyelven is, mivel a magyar iskolák részére képezi pedagógusait.

Zárógondolatok

Az említett Debreceni szakmai találkozó tehát részemre nagyon hasznosnak bizonyult, de a karunk szempontjából is születtek megállapodások, melyek előre lendíthetik a tehetséggondozás valamilyen formáját karunkon, sőt egyetemünkön is. A jövőben biztos lesznek akadályok, de remélem ezeket kitartással és némi nemzetközi segítséggel le tudjuk majd küzdeni.

Irodalom

- Pšenáková, I.: Többszínűség az informatikatanár képzésben. In: *„Informatika a felsőoktatásban 2005“*. Debrecen, 2005, s. 271-272, ISBN 963 472 909 6.
- Nyitrai magyar pedagógusképzés negyvenöt éve. UKF, FSS, 2005.s.160, ISBN 80-8050-904-2
- Pšenáková, I.: Az informatikatanár-képzés helyzete a szlovákiai magyar felsőoktatásban. In: *Infoéra 2007*, Füzesgyarmat. www.infoera.hu

TEHETSÉGGONDOZÁS KÁRPÁTALJÁN

Szerző: OROSZ Ildikó

Dr. Orosz Ildikó a II.Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia- és Pszichológia Tanszékének vezetőoktatója, illetve a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) elnöke.

Annak érdekében, hogy a kárpátaljai magyar gyerekek tehetséggondozásával kapcsolatos kérdéseket jobban megvilágítsuk, előbb Kárpátalja sajátosságait kell bemutatnom. Kárpátalja mint geopolitikai egység az egyik legújabb folt Ukrajna térképén. A napjainkban Kárpátaljának nevezett megye, amely Ukrajna 25 megyéjének egyik legkisebb adminisztratív egysége, 1944-ben jött létre alapvetően a történelmi Magyarország 4 csonka megyéjének – Bereg, Ung, Ugocsa és Máramaros – Szovjetunióhoz történt csatolásával. A terület az első világháborúig a történelmi Magyarország szerves részét képezte, majd az első világháború után a Felvidék részeként Csehszlovákiához csatolták, a bécsi döntések értelmében visszatért Magyarországhoz, majd a szovjet csapatok által történt elfoglalása után a Szovjetunió egyik megyéjeként hozták létre 1945-ben. 1991-től pedig Ukrajna függetlenségének kikiáltása után annak egyik megyéjeként tartják számon. Így Kárpátalja lakossága szülőföldje elhagyása nélkül több ország állampolgára lett. Az „országváltások” hatása a lakosságra a következőkben foglalható össze:

- Politikai diszkrimináció, kollektív bűnösség
- Értelmiségiek kitelepülése/kitelepítése
- A középréteg, az értelmiség, a polgárság összezsugorodása
- Hivatali nyelvváltás kapcsán az érdekérvényesítés, ügyintézés korlátozottsága
- A városi lakosság számarányának minimalizálódása a lakosságcserék, a mesterséges betelepítések révén
- Negatív attitűdök az állandóan változó hatalommal és annak államnyelvével szemben
- Hátrányos pozíciók a rendszerváltásnál a privatizáció terén
- A magáraultság érzésének felerősödése

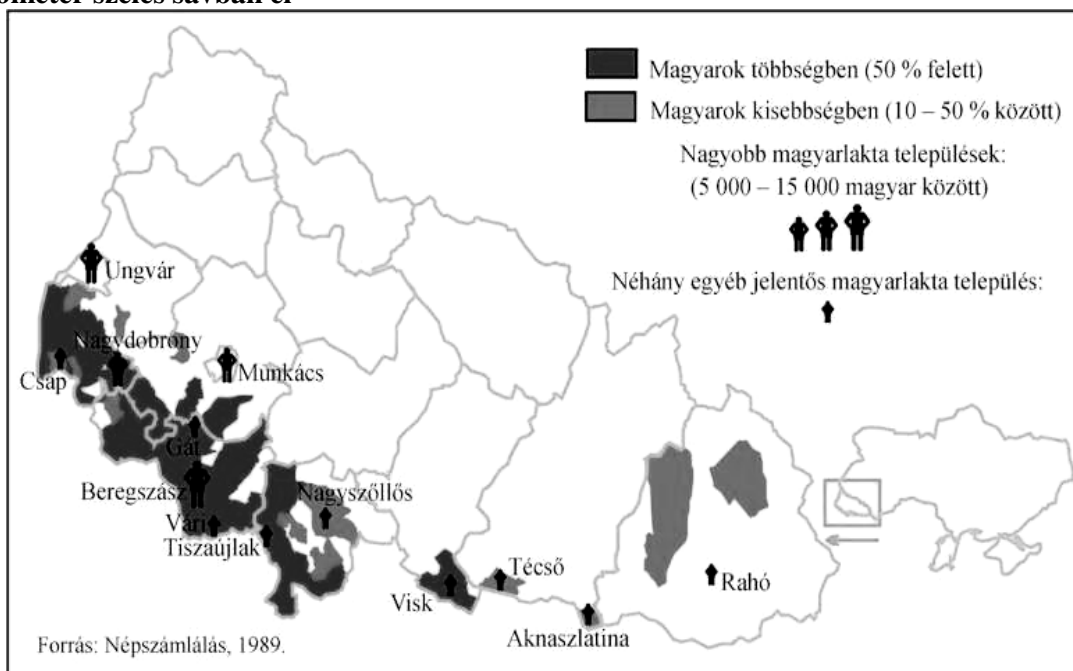
A mintegy 1 300 000 lakosból a 2001-es népszámlálási adatok szerint 151 516 a magyar nemzetiségű. A magyar lakosság relatív aránya regionális szinten 12, 1 %, járásonként (kistérségenként) 0,3 – 78 % között változik. Kárpátalja közigazgatásilag 13 járásra és 5 megyei jogú városra oszlik. Bár a kárpátaljai magyarság főleg az ukrán-magyar határ mentén egy tömbben, mintegy 200 kilométeres keskeny sávban él, a járásokat úgy alakították ki, hogy csak egy közigazgatási egységben, a Beregszászi járásban alkotják a lakosság többségét. A magyarok 75 százaléka öt közigazgatási egységhez tartozik, míg a többi 25 százalék eloszlik tizenhárom járás/megyei jogú város között. A Beregszászi járás 76 %-a, Beregszász város 48 %-a, az Ungvári járás 33%-a, a Nagyszőlősi járás 26 %-a, a Munkácsi járás 13%-a magyar (vö.: 1. ábra).

A területen élő magyarok 71 %-a falvakban él, a járásokra tagoltságuk miatt az információáramlás, az egységes érdekartikuláció és érdekérvényesítés szempontjából hátrányos helyzetben vannak. Ez jellemzi az anyanyelvi oktatási hálózatot is (1. táblázat).

A széttagoltság miatt a magyar oktatási intézmények szakmai felügyelete hátrányos helyzetben van azokban a járásokban, ahol a magyarok kisebbségben vannak, mert a hivatalos szervek nem tudják vagy nem akarják biztosítani az anyanyelvű szaktanácsadást. Ez az állapot különösen negatív hatással van a tehetséggondozásra. A különböző járások évente megrendezik az iskolák közötti szaktárgyi vetélkedőket. Sajnos a vetélkedők során nem

biztosítják az esélyegyenlőséget a nemzetiségi iskolák tanulói számára (nem készítik el előre a vetélkedők anyagainak fordítását, azokban a járásokban, ahol kevés a magyar iskola, ott egyáltalán nem készítenek fordítást). Ennek eredményeként, bár a részvétel iskolánként kötelező, a tehetséges magyar gyerekek szempontjából ezen rendezvények eredménytelenek. A pedagógusok és a gyerekek rosszként veszik tudomásul, és számos esetben nem ösztönzi a tehetséges gyereket a további fejlődésre, mert a rendezvények léggömb nem kisebbségbarát.

1. ábra: A kárpátaljai magyarság főleg az ukrán-magyar határ mentén, mintegy 200 kilométer széles sávban él



1. táblázat: A kárpátaljai magyar nyelven/magyar nyelvet is oktató tanintézmények megoszlása közigazgatási egységek szerint

N	Közigazgatási egység	Elemi iskolák (1-4. oszt.)	Általános iskolák (1-9. oszt.)	Középiskolák (1-11. oszt.)	Gimnáziumok (1-12. oszt.)	Líceumok (9-12. oszt.)
1.	Beregszász	-	3	3	-	-
2.	Beregszászi járás	2	20	8	1	2
3.	Ungvár	-	-	1	1	-
4.	Ungvári járás	3	9	6	-	1
5.	Nagyszőlősi járás	4	8	9	-	2
6.	Munkács	-	1	1	-	1
7.	Munkácsi járás	-	5	2	-	-
8.	Huszt	-	1	-	-	-
9.	Husztói járás	-	1	1	-	-
10.	Técsői járás	-	-	2	-	1
11.	Rahói járás	-	-	3	-	-
12.	Szolyva	-	1	-	-	-
Összesen:		9	49	36	2	7

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) 1991. december 8-án alakult azzal a céllal, hogy a különböző járásokhoz tartozó magyar tannyelvű oktatási-és nevelési intézmények pedagógusait integrálja. A megalakulása utáni első cselekvési tervében a magyar iskolákban tanuló gyerekek számára is igyekezett megteremteni a feltételeket a tehetségek megmutatására. Megszervezték a magyar tannyelvű iskolák szaktárgyi vetélkedőit, ahová önkéntes alapon, nyílt pályázat útján, létszámkorlátozás nélkül bárki bejelentkezhetett, akár pedagógusa, szülei ajánlására, akár önként. A vetélkedőkön így sikerült megteremteni az esélyegyenlőséget.

2. táblázat: A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) tehetséggondozó szaktárgyi vetélkedőinek rendszere 2008-ban

N	A vetélkedő megnevezése	Korosztály	Részvevők száma	Részvevő oktatási intézmények száma
1.	Biológiavetélkedő	7-12	97	21
2.	Édes anyanyelvünk nyelvhasználati verseny/megyei döntő	9-12	43	11
3.	Fizikavetélkedő	8-12	68	11
4.	Földrajzvetélkedő	7-12	116	18
5.	Gordiusz matematikaverseny	9-12	143	25
6.	Idegennyelv – vetélkedő	8-12	110	25
7.	Informatikavetélkedő/Felső-Tisza-vidék	10-12	11	4
8.	Informatikavetélkedő/Nagybereg	10-12	32	9
9.	Karádi helyesírási vetélkedő	5-12	144	21
10.	Kazinczy szépkiejtési verseny/megyei döntő	7-12	25	16
11.	Kémiavetélkedő	9-12	52	12
12.	Költészet napi szavalóverseny/megyei döntő	7-9 Nagybereg 10-12 Bátyú	16	6
13.	Népdaléneklési verseny/megyei döntő	1-12	30	8
14.	Szedlák Ferenc matematika emlékverseny Felső-Tisza-vidék	7-12	29	4
15.	Szórványban élők szavalóversenye/Szolyva, Rahó/	1-11	96	8
16.	Terebesi Viktor matematikaverseny	4-6	67	12
17.	Történelemvetélkedő	8-12	136	17
18.	Ukrán nyelv és irodalom	9-12	35	7
19.	Zrínyi Ilona matematikaverseny	3-8	350	32
Összesen:			1600 diák	

Magyar nyelvből és irodalomból a Szövetség meghonosította a Magyarországon országos szinten nagy hagyományokkal rendelkező Kazinczy Szépkiejtési Versenyt, az Édes

anyanyelvünk nyelvhelyességi vetélkedőt, az Implon József helyesírási verseny mintájára megszervezi Beregszász ismert magyartanárnak emlékére a Karádi versenyt. Ezen anyanyelvi vetélkedők azt a célt is szolgálják, hogy az itteni gyerekek bekapcsolódjanak az anyaországi szellemi életbe, hisz számukra ez jelenti a legnagyobb mércét. A többi tantárgyi vetélkedő esetében is törekednek arra, hogy a vetélkedők legeredményesebb diákjai részt vegyenek a hasonló, korosztályuknak megfelelő külföldi- és belföldi vetélkedőkön. A kárpátaljai szaktárgyi vetélkedők győztesei sikeresen szerepelnek az Öveges József fizika versenyen, a Zrínyi Ilona-, a Gordiusz Kárpát-medencei matematika versenyeken, melyeknek elődöntőit a KMPSZ Beregszászban megszervezi. A vetélkedőkön egyre több diák vesz részt, a 2007/2008-as tanévben sikerült 1600 gyereket bevonni a vetélkedőkbe (2. táblázat).

A szaktárgyi vetélkedőkön részt vett letehetségesebb diákok számára a Pedagógusszövetség anyagi lehetőségeihez mérten igyekszik lehetőséget biztosítani belföldi és külföldi tehetséggondozó táborokban való részvételre. Eleinte csak arra koncentráltak, hogy ösztönzőként a verseny győztesei eljussanak külföldi, főleg magyarországi táborokba. Felismerve azt a tényt, hogy sokkal nagyobb igény mutatkozott az ilyen jellegű táborok iránt, mint ahány külföldi lehetőség volt, szülőföldi táborok szervezését sikerült megvalósítani. A szülőföldi tehetséggondozó táborok beindításához hozzájárult az oktatási minisztérium pályázati lehetősége. A támogatások mértéke nem követte a költségek növekedését, és az utóbbi években azok mintegy 50 %-át fedezi csupán, a többit önerőből kell előteremteni, így a résztvevők is hozzájárulnak a költségekhez. Ám ennek ellenére egyre nő a jelentkezők száma.

A táborok, akárcsak a versenyek megszervezése, lebonyolítása személyfüggő. Mindkét esetben tehetséges, elkötelezett pedagógusegyéniségekhez köthetők. Az anyanyelvi vetélkedők, szavalóversenyek a lelkes magyar szakos tanárok kezdeményezésére jöttek létre egy-egy vezető pedagógus irányításával, amely ugyan most már csapatmunka, de a kezdeményezők nélkül nem működne, mint ahogy a többi rendezvény esetében sem. Ezért említsük meg a legaktívabb kezdeményezőket: Bagu Balázs, Szántó Edit (magyar), Borbély Ibolya, Kulín Judit, Balácsi Borbála, Benedek Imre (matematika, informatika), Kohut Erzsébet (biológia), Csizmár Sarolta, Lizák Katalin, Híres Emőke (angol), Pál Lajos, Pál Katalin (ének-zene), Kész Barna és Kész Margit (hagyományőrző), Punykó Mária (szórvány).

A 3. táblázat mutatja be a KMPSZ 2008-ban megvalósult tehetséggondozó nyári táborait.

3. táblázat: A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) tehetséggondozó nyári táborainak rendszere 2008-ban

A tábor neve	Korosztály	Résztvevők száma
Mikes Kelemen Hagyományőrző Alkotótábor	10-17	90
Ének-zene-néptánc és kézműves tábor	10-17	82
Természetvédelmi-és természetismereti	12-17	52
Angol nyelv	8-18	95
Abacus matematika tábor	10-17	96
Irka anyanyelvápolási tábor	7-14	64

A Mikes Kelemen Hagyományőrző Alkotótábor a történelmet kedvelők számára ad lehetőséget egy-egy történelmi korszak mélyebb megismerésére. Az ének-zene és kézműves táborban a zenei-anyanyelvi, a tánc- és kézműves-kultúránkat ismerhetik meg jól képzett

szakemberek irányításával. A hangszeres zeneoktatást például Pál István (Szalonna), az Állami Népi Együttes prímása irányítja, a táncoktatást az Állami Népi Együttes vezető táncosai, a kézműves oktatást Hidi Endre kárpátaljai keramikus iparművész. A természetvédelmi és természetismereti táborban a természettudományokban tehetségesek ismerhetik meg élővilágunkat, nemcsak könyvekből. Az angol nyelvi táborban angol nyelvterületről érkező pedagógusok foglalkoznak a gyerekekkel, így közelebb kerülnek egy-egy adott ország kultúrájához, játékos keretek között anyanyelvi lektor segítségével tökéletesítik nyelvi ismereteiket. A matematika táborban korcsoportokra bontva emelt szintű feladatok megoldása mellett a matematikához kapcsolódó játékok segítségével fejlesztik tudásukat. Az Irka Anyanyelvi Tábor a szórványban élő gyerekek számára szervezik. A tábor neve azért *Irka*, mert a Pedagógusszövetség gyermeklapjának, az *Irkának* a kis olvasói számára szervezték első alkalommal. Az *Irka* gyermeklapot a KMPSZ 1993-ban indította, mert azóta nem rendelhetőek meg a magyarországi gyermeklapok. A lap interaktív szellemi műhellyé nőtte ki magát, ahová a kárpátaljai gyerekek elküldhetik első verseiket, meséiket, elbeszéléseiket, rajzaikat, így egy sajátos tehetséggondozó szellemi műhelynek tekinthető, ami a főszerkesztő érdeme. A gyermeklap pótolja a magyar nyelvű gyermekirodalmat is különösen szórványvidéken, ahol már csak fakultációként vagy vasárnapi iskola keretein belül tanulják a magyar nyelvet, így ez a lap vált számukra anyanyelvi intézménnyé. Az utóbbi években a lap legaktívabb szórványolvasóit hívják meg az anyanyelvi táborba.

A felsőoktatásban tanuló diákok számára a Kárpátaljai Magyar Szakkollégium látja el a tehetséggondozást. A Szakkollégiumot az OM kezdeményezésére hozták létre a Sellye János Láthatatlan Egyetem mintájára, vagyis felülről jövő kezdeményezés. Fő célja felkarolni a kárpátaljai felsőoktatási intézményekben tanuló legtehetségesebb magyar ajkú hallgatókat, és biztosítani számukra mindazokat a szakmai fejlődésükhöz szükséges feltételeket, melyek kiemelkedő eredmények elérését teszik lehetővé. A szakkollégiumba felvételt nyert hallgatók és tutorok havi ösztöndíjban részesülnek az OM-től.

A szakkollégium tevékenységi sajátosságai:

- Működési területe Kárpátalja felsőfokú oktatási és tudományos intézményeinek hallgatói és oktatói.
- Az infrastrukturális szervezési háttérét a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola biztosítja, de az adott intézmény adminisztrációjától függetlenül működik.
- A szakkollégium keretében végzett kutatómunka a hallgatók tanulmányaira és a tutor által folytatott kutatómunkára épül.

A szakkollégium tagjai a hallgatók és a tutorok. Hallgató lehet az a kárpátaljai magyar fiatal, aki valamely akkreditált felsőoktatási intézmény vagy kutatóintézet diákja és pályázati úton felvételt nyert a szakkollégiumba. Szakkollégiumi tutor az a tudományos fokozattal rendelkező kutató, akinek jelöltje felvételt nyert a szakkollégiumba. A hallgatók pályázati úton nyerhetnek felvételt a felvételi eljárás során. Pályázhatnak 3-5. évfolyamokon tanuló, kiváló eredményeket felmutató diákok. A szakkollégiumi felvételt a Budapesti OM által létrehozott Kárpátaljai Magyar Ösztöndíjtanács (KMÖT) hirdeti meg. A KMÖT évente kéri fel Kárpátalja neves tudósait, hogy vezessék le az esedékes szakkollégiumi felvételt. A felvételi bizottság saját kebeléből elnököt és titkárt választ, ügyrendjét maga állapítja meg. A Bizottság a beérkezett pályázatok és szóbeli vizsga alapján dönt a hallgatók felvételéről. A felvételi két részből áll:

1. A beérkezett pályázatok, a tanulmányi átlageredmény, eddigi tudományos tevékenység, valamint a benyújtott kutatási terv alapján minden bizottsági tag egytől 40 pontig értékeli a jelentkezőt.

2. A szóbeli vizsgán egytől 60 pontig értékelnek a felvételiztetők az alábbi alapkérdések szerint:

- Vázolja kutatási tervét, magyarázza meg annak aktualitását, újszerűségét, fontosságát, helyét a tudományok között.
- Vázolja elképzeléseit a jövő pályájával kapcsolatban, mondja el ukránul és egy európai nyelven rövid curriculumát.
- Ismertessen egy legújabb tudományos műszaki vagy kulturális eredményt a szakterületének megfelelően.

A hallgatók tutori foglalkozásokon vehetnek részt, melynek tematikáját a tanár határozza meg minimum heti 2 órában. Évente kötelező a hallgató számára tudományos tevékenységének dokumentálása (tudományos cikk, prezentáció készítése, konferencia részvétel). Évente megrendezik a fiatal kutatók területi konferenciáját, melynek anyagait kiadványba rendezik. A második szakkollégiumi félév végéig kötelező az államnyelv elsajátítása. A negyedik félév végéig kötelező egy európai idegen nyelv elsajátítása. 1999 és 2005 között 38 diák vett részt a szakkollégium munkájában: 15 az Ungvári Nemzeti Egyetemről, 25 a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskoláról. A szakkollégium eddigi tevékenységének eredményességét igazolja, hogy 2004 óta 33 fiatal kutató fejezte be munkáját, közülük egy biológus, 3 földrajz szakos, 2 fizikus, 2 közgazdász, 10 nyelvész, 2 orvos, 4 pedagógus, 8 történész, akik tanulmányaikat PhD képzésben vagy másoddiplomásként folytatták. Közülük 15-en a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán dolgoznak, többen gimnáziumokban.

Úgy tűnik föl, hogy Kárpátalján a tehetséggondozásnak kialakult egy rendszere, amely ha nem is mondható teljesnek, de segítette az itt élő magyar fiatalok fejlődését az utóbbi évtizedben. A továbbiakban bizonyára át kell gondolni a rendszert, hogy minél szélesebb körben sikerüljön bevonni azokat, akik kikerültek látókörünkből, elsősorban azokra az iskolákra kellene nagyobb figyelmet fordítani, melyek megyei szinten távolabb vannak a centrumoktól. A tevékenységi területek szempontjából is szükség lenne bizonyos innovációra, például nagy lehetőségek rejlenek az utóbbi években Kárpátalján is kiépített internethálózatban. A tehetséggondozás szempontjából továbbra is meghatározó tényező marad az aktív és kreatív, munkáját hivatásnak tekintő pedagógus, akiknek megtalálása és megtartása kihívást jelent abban a korban, ahol az értékek szempontjából zavart tapasztalunk.

TUDOMÁNYOSSÁG ÉS HALLGATÓI TEHETSÉGGONDOZÁS A PARTIUMI KERESZTÉNY EGYETEMEN

Szerzők: FLÓRA Gábor és BERNÁTH Krisztina

Dr. Flóra Gábor a nagyváradi (Románia) Partiumi Keresztény Egyetem Bölcsészettudományi Karának dékánja, Drd. Bernáth Krisztina a Bölcsészettudományi Kar egyetemi gyakornoka

Az egyetemépítés mérföldkövei

A romániai magyarság számára az anyanyelven történő oktatás és ezen belül a magyar tannyelvű egyetem kiemelt fontosságú kérdések. Az anyanyelvű oktatás a nemzeti identitás megőrzésének legfontosabb eszköze, a magyar egyetem ennek jelképértékű kulcsintézménye. Az 1989-es romániai rendszerváltás után keletkezett szabadabb politikai légkörben a magyar nyelvű oktatás ügye újra előtérbe került, elsősorban a régi magyar iskolák visszaállításának és az önálló magyar egyetem létrehozásának, pontosabban a Bolyai Egyetem visszaállításának kapcsán. Mind a mai napig nem született azonban olyan megoldás, amely megfelel a közel kétfélmillió romániai magyar kisebbség törekvéseinek.

A nagyváradi magyar nyelvű felsőoktatás 1990-ben indult újra, a Partiumi Keresztény Egyetem elődjének tekinthető Sulyok István Református Főiskola létrehozásával. Az intézmény alapító okiratának a Királyhágómelléki Református Egyházkerület Igazgatótanácsának 1990. május 19-én kelt 39/1990 számú határozatát tekintik, mely kimondja a főiskola megalakulását és ideiglenes vezetőtanácsának megszerveződését. Az intézmény névadója, Sulyok István, az 1922-ben létrejött Királyhágómelléki Egyházkerület első püspöke volt, így az új intézmény nevében is tükrözte hagyományörző és identitásalakító küldetését.

Az 1991-1992 tanévben három nappali tagozatos dupla szakon indult el a képzés, egyenként 25-25 hallgatóval: vallásanár-szociális munka, vallásanár-német nyelv és irodalom, és vallásanár-jogtudomány. A jelentkezők közül sokan vidéki lelkészek, orvosok, tanárok, mérnökök házastársai voltak, illetve az egyház iránt elkötelezett, középfokú végzettséggel rendelkező nők és férfiak. Az öt éves (tíz szemeszter) képzés végén, 1995-ben, 118 végzős hallgató szerzett oklevelet.

A szakterületek kiválasztásában egyrészt a térségi (partiumi) identitás megőrzése és alakítása, másrészt a romániai magyar közösségi szükségletek (a kommunista rendszerből örökölt és egyre súlyosbodó szakemberhiány), harmadrészt, pedig a rendelkezésre álló, és egyre fogyatkozó humán erőforrások játszottak fontos szerepet. Szinte „öszönösen” fordult a nagyváradi intézmény a történelmi város-páros másik tagja, Debrecen felé, és 1992. január 12-én együttműködési megállapodást kötött a Kossuth Lajos Tudományegyetemmel (KLTE). Ez az együttműködés, talán nem véletlenül, a mai Partiumi Keresztény Egyetem legfontosabb, és egyben leghatékonyabb kooperációja. A Debrecenből áttanító első oktatók közül négyen a KLTE Szociológia Tanszékének, ketten pedig a Pszichológiai Intézetének oktatói. Két évvel később a KLTE Germanisztikai intézetének három oktatója is bekapcsolódott a nagyváradi képzésbe. Rövid időn belül kialakult a két intézmény közötti együttműködés infrastruktúrája (közlekedés, ideiglenes tanárlakás, áthallgatás, kutatási-képzési együttműködések).

Az 1999. július 1-jén megjelent Tanügyi Törvény világossá tette: az önálló állami magyar egyetem létrehozására belátható időn belül nem lesz mód, így az 1990-ben a Királyhágómelléki Református Egyházkerület által alapított Sulyok István Református Főiskolát alapítványi egyetemenként jegyezték be és működtették tovább. 1999. szeptember 20-án a Bihar Megyei Törvényszék 118/1999 számú jogerős végzésében jogi személlyé nyilvánította a Pro Universitate Partium Alapítványt, melynek alapító tagjai: Tőkés László, a

Királyhágómelléki Református Egyházkerület püspöke, Tempfli József római-katolikus megyés püspök, Tolnay István, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület tanügyi előadótanácsosa, Dr. Kovács Béla egyetemi tanár, Dr. Eszenyeiné Dr. Széles Mária egyetemi tanár, Fodor József római-katolikus helynök, Csapó József szenátor, Szilágyi Zsolt parlamenti képviselő.

1999. október elején a Pro Universitate Partium Alapítvány alapító tagjainak Közgyűlése kimondta a Partiumi Keresztény Egyetem létrehozását, és elrendelte az egyetem ideiglenes működési engedélyének, valamint az akkreditáció megszerzésének érdekében szükséges lépések megtételét. A Pro Universitate Partium Alapítvány szorosan együttműködik a Sapientia Alapítvánnyal, a közös erdélyi–partiumi magyar nyelvű egyetemi rendszer kiépítésében.

A Román Szenátus 2007. októberi határozatát megerősítve, 2008. szeptember 30-án a Képviselőház is törvényben mondta ki Egyetemünk, ezen belül pedig a Bölcsészettudományi Kar és három képzési irány – a szociális munka, a német nyelv és irodalom és a teológiai didaktikai szak – végleges akkreditációját. Ezáltal létrejött – közel fél évszázados megszakítás után – az erdélyi magyarság első, államilag elismert, önálló magyar felsőoktatási intézménye: a Partiumi Keresztény Egyetem.

Az egyetemen jelenleg három kar működik kilenc tanszékkel és tizenkét szakkal, melyeken alapszintű egyetemi oklevelet lehet szerezni nappali képzés keretei között, az alábbiak szerint:

- *Karok:* Bölcsészettudományi Kar, Közgazdaságtudományi Kar, Művészeti Kar.
- *Tanszékek:* Angol Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék, Filozófia Tanszék, Modern Nyelvek és Irodalmak Tanszék, Német Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék, Társadalomtudományi Tanszék, Teológia Tanszék, Közgazdaságtudományi Tanszék, Zeneművészeti Tanszék, Képzőművészeti Tanszék
- *Szakok:* Angol nyelv és irodalom, Angol nyelv és irodalom - Román nyelv és irodalom, Filozófia, Képzőművészet, Kereskedelmi, turisztikai és szolgáltató egységek gazdaságtana, Menedzsment, Német nyelv és irodalom, Református didaktikai teológia, Román nyelv és irodalom, Szociális munka, Szociológia és Zenepedagógia, Agrár szak (Ez utóbbi a Debreceni Egyetem kihelyezett képzéseként illeszkedik az oktatási struktúrába)

Mindezek mellett a PKE-n *Felnőttképző Intézet* is működik, változatos és egyre bővülő képzési kínálatl.

Egyetemi kutatóműhelyek

A tudományos kutatás – amelyben oktatóink irányításával hallgatóink is részt vállalnak – a kezdetektől fogva állandó és szerves alkotórészét képezi a Partiumi Keresztény Egyetem életének. A kutatási tevékenység már intézményünk megalakulásakor a tanszékek által létrehozott tudományos műhelyek keretében szerveződött elsősorban, s ez a tény jelentős ösztönzést adott a további kibontakozáshoz. Az évek során, az oktatási kínálat spektrumának kiszélesedésével párhuzamosan, a kutatói munkaközösségek köre is jelentősen kibővült. Másfél évtized után elmondhatjuk, hogy egyetemünkön számos tudományos hírnévvel rendelkező oktató tevékenykedik, akik kimagasló eredményeket mutatnak fel saját kutatási területükön.

Kitartó tudományos intézményépítő erőfeszítéseink gyümölcseként a kutatóműhelyeink által kezdeményezett projektek nem egy esetben nemzetközi versenypályázatokon nyertek el anyagilag is számottevő finanszírozásokat, többek között olyan tekintélyes támogatóktól, mint a Magyar Tudományos Akadémia, az Európai Unió, a Kárpátok Eurorégió Fejlesztési Alapja, a Nyílt Társadalom Intézet, valamint a Közép-Európai Egyetem. E támogatások nagymértékben hozzájárultak a magas színvonalú kutatómunka információs és

infrastrukturális háttérének, a tudományos eredmények közzétételi lehetőségeinek (hazai és nemzetközi publikációk, konferencia-részvételek) biztosításához, s ez által igen hatékonyan segítették és segítik oktatóink szakmai előmenetelét. A rendszeres anyaországi finanszírozás beindulásával, 2000-től kezdve, a Sapia Alapítvány – Kutatási Programok Intézetének és az Arany János Közalapítvány pályázati kiírásai nyomán, az egyetemünkön folyó kutatómunka is kiszámíthatóbbá, tervezhetőbbé vált. A pályázati támogatásokat elnyert kutatócsoportok tagjai között rendszeresen ott voltak-vannak legkiválóbb hallgatóink is.

A továbbiakban, visszapillantva az elmúlt közel két évtizedre, szeretnénk mintegy jelzésszerűen felvillantani néhány olyan kiemelkedő mozzanatot intézményünk tudományos életéből, amelyek – munkatársaink szoros összefogásának, kezdeményező szellemének köszönhetően – meghatározó jelentőségűeknek bizonyultak egyetemünk akadémiai arculatának kialakításában.

Az *Angol Nyelv és Irodalom Tanszéken* oktató tanárok olyan, a szakterülethez kapcsolódó témákban kutatnak és oktatnak, mint például: angol és amerikai irodalom történet, kulturális tanulmányok, irodalmi- és kultúra elmélet, elméleti és alkalmazott nyelvészet, fordítás és tolmácsolás, valamint az angol nyelvtanítás módszertana. Az évek során oktatóink számos nemzeti és nemzetközi pályázatot valósítottak meg, valamint nemzetközi kapcsolatok kialakításán dolgoztak.

A *Német Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék* — jellegéből adódóan — többirányú kutatásoknak biztosít keretet: a tanszék oktatói folyamatosan vesznek részt olyan egyéni és csoportos kutatási projekteknél, amelyek a tág értelemben felfogott germanisztika több területét ölelik fel. Az irodalomtudományi kutatások elsősorban az intermedialitás különböző kérdéseire, a regionális irodalmak problematikájára, az elbeszélés-elmélet különböző vetületeire, a német irodalom magyar recepciójára koncentrálnak. A nyelvtudományi kutatások középpontjában a kontrasztív nyelvészeti kutatások állnak, jelenleg is folyamatban vannak a nyelvi interferencia különböző jelenségeit, megnyilvánulási formáit vizsgáló kutatások.

A *Modern Nyelvek Tanszék* az utóbbi években nemzetközi programokban vállalt aktív részvételt és végzett eredményes munkát az idegen nyelvek oktatását segítő tankönyvszerkesztésben. Így 2001 és 2003 között a budapesti Károli Gáspár Református Egyetem Idegen Nyelvi Lektorátusa által megpályázott és elnyert Európai Unió Socrates–Leonardo programban partnerként vett részt az egyházi szaknyelv oktatására kidolgozott négynyelvű angol, német, francia és olasz tankönyv és audiovizuális segédeszközök szerkesztésében. E program továbbfejlesztéseként 2003 és 2005 között a tanszék szintén partnerként vett részt az Európai Unió által kiírt Lingua II programban, melynek célja a középfeladónak szóló, az egyházi nyelv elsajátítására szerkesztett négynyelvű oktatói csomag kipróbálása volt. A programban nemzetközi partnerként szerepeltek a bécsi ERPA (Evangelische Religionspädagogische Akademie, Wien), a brüsszeli Katolikus Egyetem, a Glasgow-i Egyetem, valamint a Torre Pellice-i Liceo Valdese. Az angol és német nyelv és irodalmi tanszékek szintén számos értékes kutatást végeztek, főként anyaországi egyetemek tanszékeivel együttműködve.

A *Filozófia Tanszék* leginkább nemzetközi kitekintésű projektje *Interkulturális nevelés a politikai filozófia területén* témakörében, az Open Society Institute támogatásával valósult meg. A Tanszék szervezésében évente néhány kiemelkedő teljesítményű hallgató számára tutoriális képzést is biztosítanak, melynek keretei között a felvételt nyert hallgatóknak lehetőségük nyílik egy szabadon választott témán személyre szóló tanári irányítás mellett dolgozni.

A tanszék munkatársai által gondozott *Kellék* az egyetlen magyar nyelvű filozófiai folyóirat Romániában; célja egyrészt a filozófiai kultúra megismertetése a szélesebb hazai nyilvánossággal, másrészt pedig szakmai fórum, illetve közléstér biztosítása a filozófia

(estenként a rokon szakágak) művelői számára. Tematikus számokat jelentet meg, amelyek filozófiai irányzatok bemutatására törekszenek (pl. hermeneutika, fenomenológia), vagy egyes alkotók munkássága köré szerveződnek (pl. Nietzsche, Platón, Borges, Heidegger, Wittgenstein, Kant), illetve egy-egy probléma átfogó tárgyalására tesznek kísérletet. A lap 1994 óta jelenik meg, 1998 óta kolozsvári–szegedi közös kiadásban, 2005-től pedig Nagyváradon, a PKE Filozófia Tanszékének szerkesztésében.

A *Képzőművészeti Tanszék* keretén belül működő *Vizuális Alkotás és Nevelés Kutatóműhely* (VAN) 2006-ban alakult meg, abból a felismerésből adódóan, hogy szükséges megteremteni egy platformot a vizuális alkotás és nevelés problematizálására és kutatására. A kutatóműhely tevékenységei és célkitűzései között szerepel: a Tanszéken zajló minőségoktatás támogatása és a szak akkreditációs anyagának előkészítése; Tudományos és művészeti konferenciák, rendezvények szervezése; Hallgatói tehetséggondozás szervezése és a hallgatók bevonása a Kutatóműhely munkájába; A Kutatóműhely weboldalának tartalmi fejlesztése.

A *Menedzsment és a Közgazdaságtan Tanszék* tanárai oktatói és nevelői munkájukon túlmenően különböző tudományos, kutatási tevékenységeket bonyolítanak le, egyéni és/vagy csoportos kutatási és/vagy tudományos munkákban vesznek részt különféle szakterületeken, illetve interdiszciplináris területeken, nemcsak a Partiumi Keresztény Egyetem keretein belül, hanem együttműködve más hazai és külföldi felsőoktatási intézmények szakembereivel, kutatóival is. A tudományos munkásságot elősegítendő megalakult a Menedzsment és a Közgazdaságtan Tanszék mellett működő *Fiatal Közgazdászok Műhelye*, melynek egyik fő célja a doktorandus adjunktusok, tanársegédek, gyakornokok, tehetséges hallgatók kutatói és doktorandusi tevékenységének megszervezése, elősegítése. A műhely tevékenységi körében fórumok szervezése, tanulmányok és tudományos munkák közlésének biztosítása is szerepel.

A *Társadalomtudományi Tanszék* kutatómunkájának nemzetközi megjelenítésében jelentős mozzanatot jelentett az 1996. tavaszán megszervezett nemzetközi vallásszociológiai konferencia, melynek szakmai-tudományos háttérét a Nemzetközi Vallásszociológiai Társaság biztosította. A létrehozott széleskörű kapcsolatok az elkövetkező években lehetővé tették a vallásszociológiai kutatócsoport tagjai számára, hogy tevékenységük eredményeit nívós nemzetközi fórumokon, kiadványokban közöljék. A tanszék oktatói a vallásszociológia mellett a határmentiség-regionalitás, munkaerőpiac, migráció, orvosszociológia, település kutatás, gyermekszegénység, gerontológia és az értékszociológia területén végeztek figyelemre méltó kutatásokat. A Tanszék munkatársai fontosnak tartják, hogy a tudományos kutatási projekteket a hallgatókkal történő együttműködés révén valósítsák meg, akik szakirányítás mellett e kutatási eredményeket felhasználva értékes dolgozatokkal jelentkeznek hazai és nemzetközi tudományos diákköri konferenciákon.

A *Regionális Társadalomkutató Műhely* a debreceni és ungvári egyetemekkel partnerségben kezdeményezett és fejezett be eredményesen egy kétéves, a határ-menti munkaerő-vándorlási politikák optimalizálására vonatkozó, a Kárpátok Eurorégió Fejlesztési Alapja által finanszírozott kutatóprogramot (2001–2003). Egy másik sikeres nemzetközi együttműködésen alapuló kutatás a közép-európai kisebbségi oktatás problémakörét vállalta fel. A 2004. májusában Nagyváradon megrendezett „*Gazdaság, régiófejlesztés, oktatás*” elnevezésű konferencia a Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdasági Karának és a PKE Alkalmazott Tudományok Karának közös szervezésében a határokon átívelő regionális együttműködés aktuális kérdéseinek felvetésére, megvitatására biztosított kiváló alkalmat.

A *Társadalom Műhely Társaság* (TMT) a PKE Társadalomtudományi Tanszéke mellett jött létre, 2002-ben. Fontosabb kutatási területei: Partiumi magyarok iskolázottsága, Partiumi magyar nyelvű felsőoktatás, Munkaerő-vándorlás és munkaerő-mobilitás, Gazdaságfejlesztés és a tőkebeáramlás növelése Bihar megyében, Gazdasági szerkezetváltás és a humán erőforrások, Régiófejlesztés és a határon átnyúló kapcsolatok. A TMT egyéb szakmai tevékenységei: "Magyarok a nagyvilágban" címmel magyarság-tudat fejlesztő program román

tagozaton tanuló magyar diákoknak és hallgatóknak, Magyar szaknyelv-oktatási program román tagozatos hallgatóknak, Angol nyelvű kutatói szemináriumok, magyar és román tagozatos hallgatóknak és fiatal oktatóknak, Pályaszocializációs, és szakmai integrációs program magyar anyanyelvű hallgatók számára.

A *Sulyok István Teológiai Intézet* programjai különösképpen a keresztény nevelés problémakörére összpontosítottak. A Teológiai Intézet évente szervezi meg a lelkészek továbbképző tanfolyamát a Királyhágómelléki Református Egyházkerület lelképásztorai számára. Az egyhetes tanfolyamon az intézet szakemberei és meghívott szakelőadók tartanak előadásokat. Ugyancsak éves rendszerességgel kerül sor az egyházkerület vallásánárainak továbbképzésére. Az Intézet szakmai napokat és konferenciákat szervez egyházkerületi és egyházmegyei szinten mind a lelkészek, mind a vallásánárok számára. Ugyanakkor gondoskodik tanulmányok, tudományos munkák megjelentetéséről szaklapokban, vagy könyvek formájában.

A *Zeneművészeti Tanszék* oktatói által kifejtett egyéni és csoportos kutatómunka eredményeként számos monográfia, értekezés, tanulmány, elemzés, esszé és kompozíció látott napvilágot az erdélyi műemlékorgonák történetének és repertóriumának, a zongoratanítás módszertanának témakörében könyv alakban, valamint az általános zeneelmélet, zene- és operatörténet, zeneesztétika, zeneszociológia és zenei stilisztika témakörében a *Partiumi Egyetemi Szemle*, a *Magyar Egyházzene*, a *Teológiai Szemle*, a *Keresztény Szó*, a *Korunk*, a *Helikon*, a *Romániai Magyar Évkönyv* és más folyóiratok hasábjain, a Kutatási Programok Intézetének internetes portálán és az *Arpeggione Kiadó* kottakiadványaiban. A hallgatók aktív bevonásával kibontakoztatott sokrétű művészi tevékenységet CD-felvételek örökítik meg, a nyilvános fellépéseket plakátok és kritikák támasztják alá. A zene szakos hallgatókból álló *Partiumi Énekkar* a Sulyok István Református Főiskola 1996/1997-es tanévében beinduló *Egyházzene-Zenepedagógia* szakával egyidőben alakult meg. A debreceni *XIX. Bartók Béla Nemzetközi kórusversenyen* elért eredmények élőadósos stúdiókoncert lehetőséget teremtettek meg a *Magyar Rádióban* (2000). A Magyar Kórusok Országos Szövetsége által Budapesten megrendezett a *III. Kodály Zoltán Kórusversenyen* a kórus elnyerte az ifjúsági kategória első díját, a debreceni *Bartók Béla Nemzetközi Kórusverseny* különdíját és a *Kórusverseny* nagydíját (2003).

A tanszéki tudományos kutatómunkák jórésze egyéni tudományos teljesítmények nyomán jött létre, melyek számos publikációban (önálló könyvek, tanulmánykötetek, hazai és külföldi folyóiratokban közölt tanulmányok) konkretizálódtak. E tekintetben lényeges ösztönzést jelentett, hogy 2002-ben létrejött a Partiumi Egyetemi Szemle, majd pedig a Partiumi Kiadó, amelyek jelentős módon hozzájárulnak intézményünk tudományos termésének megjelenítéséhez és megismertetéséhez. A kutatási tevékenység mellett a tanszékek oktatói előadóként vesznek részt országos és nemzetközi szakmai konferenciákon, valamint publikálnak hazai és külföldi szakfolyóiratokban, tanulmány- és konferenciakötetekben.

Az oktatói utánpótlás biztosításának érdekében kiemelkedő figyelmet fordítunk a fiatal tanárookra. Ilyen vonatkozású erőfeszítéseink eredményességét bizonyítja a hazai és külföldi doktori képzésekben résztvevő fiatal oktatóink magas aránya, köztük jelentős számban található egykori kiváló hallgatóink. A számos magyarországi felsőoktatási intézménnyel megkötött együttműködési szerződések keretében fejlődő egyetemközi kapcsolatok többek között oktatóink tudományos fokozatainak megszerzésében jelentenek értékes segítséget, de emellett lehetőséget nyújtanak a szakmai tapasztalatszerzéshez, az oktatók és hallgatók tudományos rendezvényeken való kölcsönös részvételéhez, közös kutatási programok megvalósításához is.

Lassan immár hagyományyszerűen, évente novemberben kerül sor a Partiumi Egyetemi Napok megszervezésére, melynek keretében tekintélyes hazai és külföldi meghívottak részvételével egyetemi kutatóműhelyek találkozására, konferenciákra és tudományos

rendezvényekre van lehetőség. Az Egyetemi Napok mellett a szakok interdiszciplináris népszerűsítő előadások és versenyek szervezésével szakmai napokat is szerveznek (Teológiai-Zenei-, Képzőművészeti-, Közgazdasági, Szociális Munkás és Szociológus Napok).

Hallgatóink kutatómunkájának sikerét igazolja a Partiumi Keresztény Egyetemen évente – idén immár 10. alkalommal – megrendezett Tudományos Diákköri Konferencián bemutatott magas színvonalú dolgozatok jelentős száma. A rendezvényre a Partiumos diákok mellett az országban és az országhatáron túl működő más egyetemokről is rendszeresen érkeznek hallgatók. A helyi PTDK-n való részvétel mellett, számos hallgatónk kiemelkedő díjazást ért el a hazai és magyarországi felsőoktatási intézmények által szervezett tudományos rendezvényeken is. A tudományos dolgozatok elkészítésében helyi és külföldi témavezető tanárok nyújtanak segítséget.

Perspektívák

Egyetemünk életében fontos változást jelentett a Bolognai Rendszerre való áttérés, 2005-től kezdődően. A 2008/2009-es tanévtől kezdve a képzési struktúránk egésze a Bolognai Rendszer szerint működik. E vonatkozásban elsődleges feladat, hogy a végleges akkreditáció megszerzését követően a hároméves alapképzés kiegészüljön a kétéves magiszteri képzéssel. Ez igen lényeges egyetemünk küldetésének, regionális szerepvállalásának betöltése érdekében, és jelentős kihatással van a hallgatói utánpótlásra is.

Az elmúlt időszakban a PKE elismert helyet vívott ki a romániai felsőoktatási rendszerben. Ugyanakkor szoros kapcsolatokat tartunk fenn tekintélyes magyarországi felsőoktatási intézményekkel is. Egyetemünk hivatalos együttműködési szerződéseket írt alá számos egyetemmel, amelyek többsége anyaországi (pl. Debreceni Egyetem, ELTE, Károli Gáspár Református Egyetem, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Szegedi Egyetem, Soproni Nyugat-Magyarországi Egyetem). Törekedni kell arra, hogy bővítsük kapcsolataink körét romániai egyetemekkel és nyugati egyetemekkel. Ez utóbbi tekintetben jelentős előrelépés a Sorbonne Egyetemmel létrehozott partnerségi kapcsolat.

A román állami finanszírozási forrásokhoz való hozzáférés, valamint az Európai Unió kutatási támogatások hatékonyabb megpályázása érdekében lépéseket teszünk az egyetemen működő kutatóműhelyek állami akkreditációja érdekében. Ezt a folyamatot előkészítendő, szükségesnek mutatkozik a kutatóműhelyek intézményesülése kutatóintézetek formájában, az egyetem szervezeti struktúráján belül. Ugyanakkor hasznosnak tartjuk azt is, hogy a kutatóműhelyek mellett, vagy azok keretében, esetenként önálló jogi személyiséggel és civil szervezeti státussal rendelkező tudományos célú egyesületek, alapítványok jöjjenek létre. Ez ugyanis sok esetben megkönnyíti a pályázati rendszerben meghirdetett finanszírozási forrásokhoz való hozzáférést.

A végleges akkreditáció megszerzésével a Partiumi Keresztény Egyetem a romániai és európai felsőoktatási térség teljes jogú tagjává válik. Ez lehetővé teszi az európai hallgatói és oktatói mobilitási programokba való bekapcsolódást (TEMPUS, CEEPUS, ERASMUS stb.) Az Európai Unió csatlakozás ugyanakkor kedvező feltételeket hozott létre a határmenti régió egyetemközi kapcsolatainak intézményesülésére, akadálytalan kibontakozására, különösen Nagyvárad-Szeged-Debrecen-Nyíregyháza-Szatmárnémeti-Beregszász között.

NYILAS MISI TEHETSÉGTÁMOGATÓ EGYESÜLET

Szerző: SOMAI József

Somai József a Nyilas Misi Tehetségtámogató Egyesület (Románia) ügyvezető elnöke.

Az Alapszabályzatról

A Nyilas Misi Tehetségtámogató Egyesület nem kormányzati, apolitikus, nem profitorientált, független egyesület, a következőkben NYMTE.

A NYMTE tevékenységében nem tesz faji, vallási, nemzetiségi, nemi vagy politikai beállítottság vonatkozású megkülönböztetést.

Az Egyesület a bírósági bejegyzés szerint Asociatia de protejare a celor talentati „Nyilas Misi” elnevezést viseli. A NYMTE székhelye Kolozs (Cluj) megye Kolozsvár (Cluj-Napoca) 21 Decembrie 1989 u. 116 sz.

A NYMTE célja és célkitűzései

Társadalmi célkitűzései a következők:

- a tehetséges gyerekek felfedezése és támogatása, a hátrányos társadalmi és nyelvi környezetből származó tanulók segítése és bármely más, ezekkel kompatibilis cél;
- a tehetséges gyerekek pártfogása, ösztöndíjak és más anyagi, illetve pénzügyi támogatások nyújtása;
- tantáborok szervezése és külföldi tanulmányokra való kiküldés továbbképzés céljából.

Miért van szükség tehetségmentő programra?

Az előző évszázad utolsó évtizedében az oktatás is megszabadult a diktatúra sokféle tilalmától: intézményi keretei bővültek, szelleme szabaddá vált, noha a kibontakozásnak továbbra is számos akadály van. Miközben az oktatás lehetőségei bővültek, érezhetően csökkent a tanítás, a tanulás presztízse, a tudás értéke. Ilyen körülmények között az általános versenyhelyzetben nehéz lesz helyt állniuk a kevésbé felkészült erdélyi magyar fiataloknak, és ezzel a nemzeti közösség jövője kerülhet veszélybe. Egyre inkább tapasztalhattuk azt is, hogy a tanuláshoz fontos feltétele lett a pénz, a családok anyagi helyzete. Ennek a következménye, hogy a romániai magyar közoktatásban is jelentős számban morzsolódnak le, kallódnak el tehetséges gyermekek. A sokféle visszahúzó, akadályozó tényező közül kétségtelenül a családok szegénysége, szétesése áll az első helyen, de sok esetben hátrányt jelent a család, a tanuló nyelvi, kulturális környezete, a kisebbségi oktatásban mindig ritkább iskolahálózat (a szórványokban különösen), a falusi iskolák és a szórványoktatás alacsonyabb színvonala, a fokozottabb terhelés a heti óraszámban (egyéb tárgyakon kívül az államnyelv tanulása). A falusi környezetből, a szórványokból származó gyermekek elkallódását a statisztikák is igazolják.

Az Egyesület története

A fent leírt helyzeten szeretne enyhíteni az a tehetségmentő akció, amelyet erdélyi és magyarországi egyetemi tanárok kezdeményeztek 2003-ban. A gondolat elindítója és az erdélyi akció védnöke Péntek János kolozsvári egyetemi tanár, aki 2002. június 1-jén egy tudományos konferencián hívta fel a figyelmet erre az aggasztó helyzetre. A megoldást É. Kiss Katalin budapesti nyelvészprofesszor kereste, és találta meg 2003 elején: a Baptista Szeretetszolgálat karolta föl az ügyet, és illesztette be a már működő „Fogadj örökbe!” programjába. A professzor asszony és a Szeretetszolgálat munkatársai népszerűsítették,

terjesztették a felhívást, az ő kitartásuknak és következetességüknek köszönhető, hogy folyamatosan nőtt a támogatók száma. Fontos azt is hangsúlyozni, hogy a szándéknak és a felhívásnak, magának a programnak nincs semmilyen politikai vagy felekezeti elkötelezettsége: a támogatók kizárólag önként jelentkező magánszemélyek, a kedvezményezettek pedig maguk a tanulók (az ő támogatásukra a szüleik vagy gyámjaik pályáznak).

A program első évében a pályázat kiírója és lebonyolítója az Iskola Alapítvány kolozsvári irodája volt (akkori ügyvezető igazgatója Somai József).

Az első év tapasztalatai nyomán úgy láttuk, a program eredményesebben működtethető, ha a kolozsvári képviselője is intézményesül. Ez történt meg 2004-ben a Nyilas Misi Tehetség-támogató Egyesület létrehozásával és bírósági bejegyzésével, mint önálló jogi személy. 2008 augusztusától az egész programot az Egyesület működteti.

Alapító tagjai:

- Adorjáni Piroska (az Iskola Alapítvány korábbi munkatársa)
- Berszán István egyetemi docens
- Gál Dávid (a Baptista Szeretetszolgálat munkatársa)
- É. Kiss Katalin professzor
- Péntek János professzor
- Somai József (korábbi irodavezető, az új Egyesület ügyvezetője)
- Szőke Erzsébet tanár

A kolozsvári iroda munkatársai: Dávid Enikő és Cseke Mónika Zsófia

Hogyan működünk?

A támogatáshoz pályázati úton juthatnak hozzá a rászorulóknak. A beérkező pályázatokat az Egyesület pedagógusokból álló ösztöndíjbizottsága ítéli oda egységes kritériumok alapján.

Pályázati felhívásunk pontosan megjelöli, kik azok a tanulók, akiken programunk segíteni kíván. Pályázhatnak olyan szülők, akiknek igazolhatóan kiváló képességű gyermeke a pályázat benyújtásának évében magyar nyelven tanult 6, 7, 8 vagy 9. osztályban, vagy magyar iskolai osztályba fog iratkozni a következő tanévtől, és teljesítik az alábbi feltételeket:

- 1) Falusi vagy szórványkörnyezetben élnek. Rendkívül tehetséges és ugyanakkor halmozottan hátrányos helyzetű tanuló a lakóhelyi környezetétől függetlenül is pályázhat
- 2) A család anyagi helyzete nem teszi lehetővé a gyermek továbbtanulását. Csak olyanok pályázhatnak, akiknek a családjában az egy főre eső jövedelem nem haladja meg a minimálbért.
- 3) A szülő vállalja, hogy támogatás esetén legalább az érettségig tőle telhetően biztosítja gyermeke továbbtanulását magyar nyelven.

Minden pályázat, az idejéig is, azt jelzi, hogy sok, nagyon sok tehetséges gyermek szorul támogatásra, érdemli meg a támogatást. Az erdélyi falvainak családjainak nagy része komoly megmaradási gondokkal küzd, tehetséges magyar gyerekek százai számára továbbra is megfizethetetlen a magyar középiskolába való bejáráshoz szükséges buszbérlet vagy a kollégiumi díj. A követendő feladat, hogy ne hagyjunk tanulni vágyó tehetséges szegény gyerekeket elkallódnak. Mi ehhez keresünk olyan tehetősebb embereket, akik felelősnek érzik magukat a következő nemzedékért, a nemzeti közösség jövőjéért.

A kedvezően elbírált pályázat alapján az Egyesület a pályázó szülővel szerződést köt, amelyben többek között vállalja, hogy a támogatás teljes összegét a gyermek javára fordítja, és ezt követően – amennyiben a támogató által átutalt összegek ezt lehetővé teszik – folyósítja

az ösztöndíjat. A támogatásban részesülő tanulók további munkáját, előmenetelét és a család anyagi helyzetét az Egyesület munkatársai családlátogatások során ellenőrzik.

Már a kezdetektől úgy döntöttünk, és a felhívásunk azt tartalmazta, hogy a támogatók részéről havi 5000 forint (vagy ennek megfelelő értékű más pénznem) vagy ennek többszöröse legyen a hozzájárulás, a tanulók pedig ennek az összegnek a kétszeresét kapják (a program működtetéséhez szükséges 10% levonásával: adminisztráció, átutalásokkal járó veszteség, postai költségek, biztonsági tartalék stb.).

A támogatottak kötelesek rendszeresen beszámolni tanulmányi eredményeikről. A támogatókkal folyamatos kapcsolatot tartunk, évi legalább egy alkalommal tájékoztatva őket a támogatott gyermek aktuális tanulmányi és szociális helyzetéről. A támogató pedig maga dönti el, hogy személyes kapcsolatba kerül-e a családdal, amelynek gyermekét támogatja. Mi nagyon fontosnak tartjuk, és ajánljuk minden támogatónak, hogy vállalják ezt a személyes kapcsolatot. Ezt a program által is képviselt szolidaritást erősíti magyarországi és erdélyi családok közvetlen kapcsolata. Fájó pontja a programnak, hogy ismételt felhívásainkra is csak nagyon kevés erdélyi támogató jelentkezett (mindössze 28).

Évek óta szükségét érezzük annak, hogy közvetlenebbé tegyük a kapcsolatot az Egyesület és a támogatott családok között. Erre 2007-ben került sor: létrehoztuk a tutorok hálózatát olyan pedagógusokból, értelmiségiekből, akik saját régiójukban vállalták a közvetítést, a kapcsolattartást, és egyfajta rendszeres felügyeletet is vállaltak (minimális költségeiket szintén az említett 10%-ból fedezzük). Eddig végzett munkájuk, életminőséget vizsgáló felmérésük nagyon hasznosnak bizonyult.

Mit sikerült megvalósítanunk?

A program első iskolai évében, (2003/2004) a támogatottak száma 100 tanuló volt, 2004/2005-ben 255, 2005/2006-ban 387, 2006/2007ben 533, és 2007/2008-ban 445.

Az elmúlt öt évben 178,5 millió Ft-ot juttatott el az Egyesület több mint 550, tanulónak. Büszkéek vagyunk rá, hogy a 2006/2007-es tanévi, első 37 érettségizett ösztöndíjasunk után a 2007/2008-as tanévben 83 Nyilas Misi ösztöndíjas tanuló búcsúzott el középiskolájától és érettségizett sikeresen.

A 2006/2007-es tanévben végzetek több mint fele jelenleg egyetemen tanul. Sokan közülük nem értek volna el idáig a Nyilas Misi programban résztvevő támogatóik nélkül, akik önzetlen segítségükkel 3-4, esetenként 5 éven keresztül nyújtottak anyagi és erkölcsi segítséget pártfogoltjaiknak. Segítségüket ezúton is hálásan köszönjük.

A programról és tevékenységünkről további információk a www.nyilasmisi.ro honlapon olvashatók.

Támogatási szándékát jelezheti a nyilasmisi@yahoo.com címen a Nyilas Misi Egyesületnek, vagy telefonon, a 0040-0264-531153 számon.

Címünk: Asociatia de protejare a celor talentati „Nyilas Misi”, Jud. Cluj, oras Cluj-Napoca, cod. 400604, Bvd. 21 Decembrie 1989, nr. 116

TEHETSÉGGONDOZÓ OKTATÓ-NEVELŐ ISKOLAKÖZPONT TÓTHFALU

Szerző: Josip LEPES

Dr. Josip Lepes tanszékvezető úr a szabadkai (Szerbia) Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karának oktatója.

A település bemutatása

Tóthfalu - Totovo Selo e vendégszerető kis település a Szerbia – Magyarország országhatártól délre mintegy 30 km-re, míg a Tisza folyótól mintegy 12 km-re nyugatra 103-106 m tengerszint feletti magasságon terül el. A helyi közösség népessége 2002-ben 746 fő volt. Ugyanezen adatok szerint, a lakosság átlagéletkora 39,8 év. A Helyi Közösség lakosságának zöme (99,5%) magyar ajkú. Itt el kell mondani, hogy az elmúlt fél évszázadban a népesség alakulása nem egyformán változott. 1961-ben érte el a csúcspontot, amikor is 1214 lakosa volt a településnek. Azt követően azonban erőteljes csökkenésbe ment át, és napjainkra ehhez viszonyítva 38% a csökkenés. A falut a síksági zárt településtípus jellemzi, ami azt jelenti, hogy az utcák egyenesek, 500-1500 m hosszúak és 10-15 m szélesek. A párhuzamos utcákat keresztutcák kötik össze. A Helyi közösség területén a régi lakóházak főleg vert földből, esetenként pedig vályogból épültek. A falu jövője szempontjából öröndetes, hogy szaporodnak az új házak is, amelyek viszont már kizárólag szilárd építőanyagból épülnek. Ennek eredményeként a régebben épült földszintes háztól eltérően ma már padlásszobás és emeletes házak is épülnek a faluban. A településen belül napjainkban 246 lakóház található, a tanyák száma viszont az utóbbi évtizedekben folyamatosan csökken, és ma már csak 89 áll belőlük.

Oktatási helyzet

A 2002-ben épült tóthfalusi óvoda a község talán legmodernebb és legjobban felszerelt óvodája. A településen az általános iskola alsó tagozattal működik. A helyi közösség és a helyi egyházközség közös beruházásával, jelenleg van folyamatban a nyolc osztályos tehetséggondozó oktató-nevelő általános iskolaközpont építése. Ez az önálló intézmény a helyi és környékbeli diákok mellett a Vajdaság Autonóm Tartomány területéről érkező magyar anyanyelvű felső tagozatos tehetséges diákok, valamint főleg a Bánságban az általános iskola felső tagozatán, magyar nyelven, lehetőség híján tanulni nem tudó magyar anyanyelvű diákok oktatását is fogja végezni, kollégiumi elszállásolás mellett. A helyi közösségben nincs közép és felsőfokú oktatási intézmény. Középfokú intézmény legközelebb Magyarakanizsán, Zentán, és Szabadkán, felsőfokú pedig Szabadkán van.

A tóthfalusi oktatási központ bemutatása

1. Előzmények

1997 őszén anyaországi támogatással (Illyés Közalapítvány), alapozási munkálatok kezdődtek annak az új épületnek a felépítését, amely majd kiszolgálja a már akkor tervezett, de még csak megálmodott oktatási központ fontos elemét: a kétszáz személyt, kiszolgáló ebédlőt, mosodát, közösségi termet és kollégiumi részt. 1999-ben a NATO-bombázások miatt szünetelt az építkezés. Végül 2002 márciusában adták át rendeltetésének ezt a korszerűen felszerelt és berendezett új épületet. Itt fontos még megjegyezni, hogy 1980 januárjától a téli és a nyári hónapokban fiataloknak szerveztek különféle tartalmú (anyanyelvi, hagyományőrző, továbbképző...) táborokat. E negyed század alatt több ezer

diák, fiatal részesült képzésben. Már nyolc éve szerveznek elemistáknak és középiskolásoknak tehetséggondozó alkotótábort. 1994 februárjában, Tóthfaluban megszervezték egy többnapos értelmiségi találkozót is, ami akkor egyedülálló volt ebben a térségben: az egymással szembenálló, sokszor az újságok hasábjain keresztül vitatkozó csúcsértelmiséget sikerült egy asztalhoz leültetni. Az éjszakába nyúló viták meghozták az eredményt - a sorsukat érintő főbb pontokban egyetértést született. 1997-ben a Nők Feketében belgrádi székhelyű háborúellenes szervezete százötven résztvevővel Tóthfaluban tartotta meg többnapos nemzetközi konferenciáját. Ekkor a hatalom „érdeklődési körébe” kerültek a szervezők és a házigazda. Mindezeket a főbb eseményeket és többéves folyamatos munkát csak azért kell említeni, hogy érzékeltesük: az elmúlt 25 év alatt Tóthfalva a Vajdaság egyik szellemi központjává vált.

2. Az ötlettől a megvalósulásig

Már 2000 őszén, amikor már reménykedhettünk, hogy ebben a térségben is kezd kibontakozni a demokrácia, a Tóthfalva Helyi Közösség (helyi önkormányzat) polgármesterével azt fontolgattuk, hogy az iskolát új épületbe kellene költöztetni. Erre azért volt szükség, mert az iskola épülete valamikor az 1870-es években épült, csendőrlaktanyának és lovas istállónak használták. Ez lett átalakítva négyosztályos iskolává. A mai oktatási követelményeknek egyáltalán nem felel meg. Ezt figyelembe véve, a helyi önkormányzat tervei közé iktatott egy új iskolaépület megépítését. A helyi Róm. Kat. Egyházközség is éppen az első pontban felsoroltakra alapozva tervezte egy egyházi (nem felekezeti), vajdasági szintű alapfokú oktatási intézmény létrehozását a tehetséges diákok részére, egyedülállót ebben a térségben. A két elképzelést „egybegyűrták” abból a megfontolásból kiindulva, hogy nem vagyunk annyira gazdagok, hogy külön iskolákat működtessünk egy ilyen kis településen, de annyira sem bővelkedünk anyagiakban, hogy csupán felekezeti iskolában gondolkodjunk. A helyi önkormányzat és az egyházközség tanácsa elfogadta az elképzeléseket. Ennek alapján, az egyház telkén létrehozandó iskola alsó négy tagozatához szükséges épületrész a helyi önkormányzat tulajdonát képezi majd (az épület 25%-a), a többivel a helyi egyház (az épület 75%-a) rendelkezik. Természetesen mindezt kölcsönösen egyeztetve és összehangolva. Erre külön együttműködési megállapodást is kötöttek. Az együttműködés lényege, amennyiben ezek az elképzelések megvalósulnak, egyformán szolgálják majd a helyi és a tágabb értelemben vett közösségünk érdekeit. A telek és a rajta álló épület nem lesz állami tulajdon, tehát helyi szinten, szabadon rendelkeznek vele. Amikor már köztudottá vált, hogy Szabadkán és Zentán létrehozzák a tehetséggondozó gimnáziumokat, nagy volt az öröm, mert igazoltnak látszottak az elképzelések. A tehetséggondozást minél fiatalabb korban el kell kezdeni. A tóthfalusi oktatási intézmény a maga tehetséggondozó programjával beépül e két gimnáziumba, mint azok alapintézménye („előintézménye”). Időközben a tapasztalat a tóthfalusi tervet igazolta. A két gimnázium igazgatójának szavai: „Az első évet a felzárkóztatásra kell fordítanunk. A tanulók bármennyire is tehetségesek, különböző, sokszor nem éppen színvonalas alapfokú intézményekből kerülnek hozzánk. Ezt az egy évet arra pazaroljuk el, hogy a tanulók tudását a kívánt szintre emeljük.” Az elemi iskolák pedagógusai is nem egyszer panaszkodtak már, miszerint hiába van az osztályban kiemelkedő tanuló, nincs mód arra, hogy külön foglalkozzanak vele, ezért az ilyen diák vagy agyonunja magát az órákon, vagy a magaviseletével van probléma. A megoldást ők is egy külön intézmény létrehozásában látják.

3. Az iskola rövid bemutatása

a) *alapkoncepció:*

- az általános iskola első négy tagozata a tóthfalusi és környékbeli, kisebb települések diákjai részére napközi ellátással (délelőtt oktatás, ebéd utána nevelő pedagógus vezetésével tanulás, közös játék, és késő délután mennek haza);
- az általános iskola felső négy tagozata két párhuzamos osztállyal. Az egyikben a vajdasági tehetséges gyerekek kapnak emelt szintű oktatást és kollégiumi elhelyezést. Ez szervesen ráépülne a szabadkai és a zentai tehetséggondozó gimnáziumra, mint azok „előintézménye”. A másikban az észak-bánáti szórványból érkezők és a tóthfalusi diákok kapnak megfelelő oktatást. Az Észak-Bánátból érkezők szintén kollégiumi elhelyezésre számíthatnak.

b) *az oktatói kar:* az oktatói kart elsősorban a két tehetséggondozó gimnázium-ból biztosítanánk, de vendéglőadókra is számítunk. Szabadka és Zenta között fele úton van Tóthfalu. Az épülő iskolában hat apartmant alakítottunk ki éppen az utazó tanárok részére.

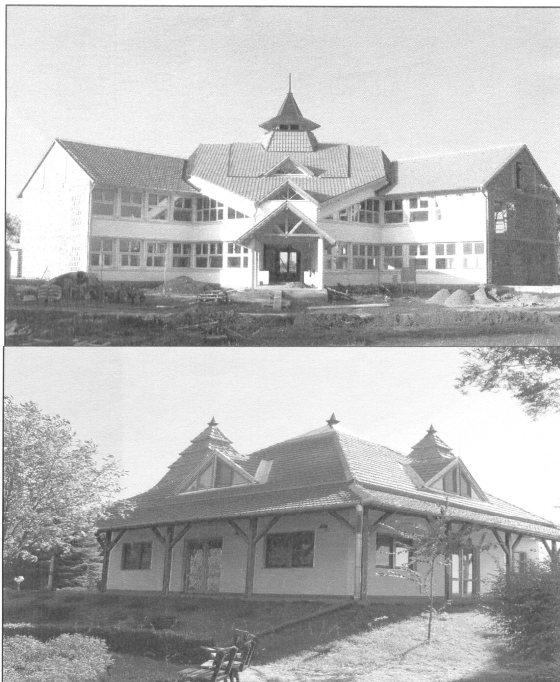
c) *az iskolafinanszírozása:* az alsó négy tagozattal kapcsolatos fenntartási költségeket Magyarokanizsa Község Önkormányzata vállalta. A felső négy osztály emeltszintű oktatói részét hozzácsatoljuk a zentai tehetséggondozó gimnáziumhoz, mint annak szerves részét. Ez azért fontos, mert így jutunk állami támogatáshoz. A szórványból érkező diákok utáni költségeket tartományi szinten szeretnénk kezelni, annál is inkább, mert ezt a szórványgondozást a tartományi oktatásügyi titkárság is szorgalmazza.

A szakkörök működtetéséhez szükséges pénzeszközöket, melyekkel valójában a tehetséggondozást szeretnénk majd kiemelten kezelni, különböző forrásokból szeretnénk megvalósítani. Szerbiában 2006-ban törvényt hoztak az eltulajdonított egyházi ingatlanok visszaszámaztatásáról. Ennek érdekében 2008-tól meg kell indítani a visszaszámaztatás folyamatát. A tóthfalusi egyházközség 99 katasztrális holdat igényel vissza. A már meglévő 51 katasztrális hold szántóval már komoly gazdasági alapot (állattartás) hozhatunk létre, aminek jövedelmét a szakkörök anyagi fedezetére fordítanánk. Van egy régi gazdasági udvar is, ezt kell majd korszerűbbé tenni. A település az egyik romániai partnerrel sikeresen pályázott EU-s pénzekre. Nyertek 64 ezer eurót, amiből másfél év alatt létre kell hozni egy falusi turisztikai Információs központot. Ez közvetve érinti iskolát és a kollégiumot is. Már eddig is fogadtak átutazó, vagy több napig is itt tartózkodó hazai és külföldi vendégeket. Ez az információs központ arra is alkalmas lesz, hogy az ilyen vendégeknek programokat kínáljon fel elsősorban 50 km-es körzetben (egy- és kétnapos program), vagy más hasonló központokkal együtt akár többnapos programokat is. Az iskola és kollégium a hétvégeken és a szünidőben szállást és étkezést biztosít a vendégeknek, amiből szintén jövedelem származik. Ez is majd a szakkörök, fenntartását szolgálja. Bizonyos szakkörök „termékei” alkalmasak lesznek arra, hogy jótékonyági rendezvényeket szervezzenek az iskola részére, a szakkörök tevékenységének anyagi fedezésére.

A tehetséggondozó iskolaközpont Tóthfaluban a helyi Szent József a munkás Egyházközség telkének északnyugati részén épül, mely telekből az egyházközség felajánlására egy 6300 négyzetméteres (90x70) tágas, zöld övezettel körülvett telekrész lett leválasztva és az oromhegyesi kataszteri községben 1306/1 új helyrajzi szám alatt van vezetve. A beruházók - Tóthfalu Helyi Közösség (Önkormányzat) és a helyi Szent József a munkás Egyházközség - az iskola építését közösen önerőből, támogatásokból és pályázatokon elnyert társított eszközök bevonásával végzik. Az iskola szerves részét fogja képezni a 2002-ben átadott kollégium épülete, melyben a majdani diákok korszerűen felszerelt három és négyágyas szobákban fognak lakni. A kollégium épületében található még a 140 fős ebédlő a korszerű konyhával, valamint egy 140 fő befogadására

alkalmas konferenciaterem, valamint a mosoda és a hűtőház. Az oktatási feltételeket a jelenlegi előírásoknak megfelelő méretű hat általános tanterem, egy 40x20 méteres tornaterem, valamint biológia, kémia, fizika, informatika, idegen nyelv és műszaki oktatásra alkalmas kabinet-műhelyek fogják biztosítani.

AZ ISKOLA



Természetesen megtalálhatók lesznek az intézményben a szükséges kísérő helyiségek is, úgy, mint előcsarnok, közlekedő folyosók, szertárak, raktárak, tanári, öltözők, fürdők és szanitáris helyiségek. Az iskolaépület hasznos felülete 248 lm², és két szinten kap elhelyezést.

Az emeleti részen az említettek mellett három egyágyas és három kétágyas szoba valamint egy teakonyha fog helyet kapni a vendégtanárok tartózkodásának biztosítására.

Az intézmény udvarában a testnevelés előírásainak megfelelő szilárd burkolatú sportpálya fog kiépülni, melyen egy időben helyet kap a kézilabda, a kosárlabda és a röplabda.

Az iskolaépület és a templom épülete közötti tér parkosítva lesz oly formában, hogy az Egyházi Központ már meglévő parkjának szerves részét képezze. A tornaterem és az udvari sportpálya (ák) a tervek szerint

multifunkciós része lesz az intézménynek, mivel a település lakossága is használni fogja többcélúan: rekreáció, sport, művelődési és egyéb rendezvények megtartására. Nyáron az iskolai tantermekben különböző oktatással és neveléssel kapcsolatos táborok, megszervezésére nyílik lehetőség. Ezek a táborok nem új keletűek fognak lenni, mivel az elmúlt több mint tizenöt évben is megszervezésre kerültek az egyházközösség eddig is meglévő épületeiben. A tervek szerint az iskolaközpont mellett, hogy a település és környéke gyermekeinek a teljes általános iskolai oktatását fogja biztosítani, az általános iskola felső tagozatán 100 diák részére (5-8 osztály), lehetőséget fog biztosítani kollégiumi bentlakás mellett a vajdasági magyar ajkú tehetséges diákok emelt szintű oktatására. Kiemelten hangsúlyt fektetve arra, hogy a szórványban élő magyar ajkú diákoknak, kiknek helyben nincs már lehetőségük az általános iskolában anyanyelvükön tanulni, egy gyűjtő iskolaközpontja legyen. Az intézmény elsődleges és fő célja kell, hogy legyen az emelt szintű oktatás, amely hathatósan felkészíti az iskolából kikerülő diákokat a középfokú oktatási intézményekbe való bejutásra.

Az emelt szintű oktatásra a tantervben előírt tanításon kívül szakpedagógusok által felügyelt és vezetett szakkörök keretében kerül sor. A jelenleg már meglévő valamint a folyamatban lévő tervek megvalósítása nem csak a kollégiumi ellátást tudja biztosítani Tóthfaluban.

A nyomda, a kiadói tevékenység és újságszerkesztés, a több mint 25.000 kötetes könyvtár, a rendelkezésre álló 13 számítógép, a tornaterem és a szabadtéri sportpálya, a növény és gyümölcsstermesztés, a konyhakertészet, az állattenyésztés, az idősek otthona ... mind alkalmas arra, hogy az itt tanuló fiatal a célirányos és tudatos kollégiumi neveléssel felfedezze a gyakorlatban is azt az adottságát, amely őt elősegíti a középfokú oktatási szakirány kiválasztásában, és a pedagógusok támogatásával a megfelelő szintre fejlessze azt.

Az intézmény működése négy fő alapelvet kell, hogy kísérjen és megvalósítson.

1. alapelv: Helyben, Vajdaságban biztosítson lehetőséget azon szülők számára, akik gyermekeiket egyházi alapítású iskolában szeretnék taníttatni. Ha a szülők erre nem találnak helyben lehetőséget, akkor továbbra is mint ahogyan az elmúlt időszak gyakorlata és tapasztalata mutatja Magyarországra küldik gyermekeiket ilyen iskolákba.

2. alapelv: Az intézmény szerves részét kell, hogy képezze a vajdasági magyar tannyelvű oktatási rendszernek. Működésével a meglévő és a megvalósítandó oktatási intézmények sokszínűségét és kiegészítését kell, hogy szolgálja.

3. alapelv: A tóthfalusi iskolaközpont nem felekezeti, hanem egyházi alapítású, tehát ökumenikus jellegű, amely a vajdasági magyar ajkú fiataloknak biztosítani fogja az ebből adódó sajátos nevelést.

4. alapelv: Folyamatosan figyelemmel kíséri a regionális fejlődéseket és változásokat az oktatás terén, valamint a munkaerő piacának követelményeit és lehetőségeit és azokat beépíti a képzési és nevelési rendszerébe.

Az intézménnyel kapcsolatos távlati tervek között szerepel az igényektől és a lehetőségektől függően akár középfokú vagy felsőfokú kihelyezett tagozatú oktatás megszervezése is. Ezen kívül hétvégeken a felnőttek tovább és átképzésére is fel lehet majd használni az épületet.

Tervek szerint az intézmény az oktatási rendszer szerves részét kell, hogy képezze, ezért a működtetési és fenntartási költségeket állami finanszírozásból kell megoldani. A kollégium fenntartási és üzemeltetési költségeit viszont állami támogatásból, alapítványi pénzforrásokból, a helyi egyházközség támogatásából (jelenleg 36 hold szántóföld van a tulajdonában, de igényt tart a 100 hold elkobzott föld visszaszámaztatására, így az élelmiszer jelentős részét a földterület és a gazdasági udvar tudná biztosítani) valamint a szülők által fizetett jelképes hozzájárulásból tervezik megoldani. Az elmúlt több mint 15 év alatt az egyházközség keretében kifejtett oktató nevelői munka, melynek eredményeként évente mintegy 50 különféle jellegű tábor megtartására kerül sor, amelyekben évente közel 2000 határon belüli és határon túli vendég fordul meg, valamint:

- a felnőttek folyamatos hétvégi továbbképzése,
- a nagyvárosok zajától és az ifjúságra negatív hatással lévő káros kihívásoktól távolabb eső nyugodt és csendes környezet,
- az aszfaltos utakon történő könnyű megközelíthetőség,
- a tágas terület...

... mind-mind azt támasztják alá, hogy van létjogosultsága egy ilyen intézménynek.

BOLYAI FARKAS ALAPÍTVÁNY A MAGYARUL TANULÓ TEHETSÉGEKÉRT

Szerzők: MAJOROSI Imre és VIDA János

Majorosi Imre a „Bolyai Farkas Alapítvány a Magyarul Tanuló Tehetségekért” (Szerbia) alapítvány igazgatótanácsának elnöke, Vida János az alapítvány elnökhelyettese

A Bolyai Farkas Alapítvány a Magyarul Tanuló Tehetségekért – 24400 Zenta, Posta utca 18/II., Szerbia – 2005. szeptember 11-én alakult. Az alapító tagjainak száma 86 (9 jogi és 77 magánszemély). Az alapítvány programja és célja:

- Bolyai Farkas és fia, János szellemi hagyatékának megőrzése és e szellemiség továbbvitele a tudományos kutatás, valamint a kulturális tevékenységek területén,
- anyagi és humanitárius segélynyújtás a tehetséges tanulóknak és egyetemi hallgatóknak, akik magyar nyelven folytatják tanulmányaikat,
- sokoldalú segélynyújtás biztosítása a Szerbiában magyar tagozatokkal rendelkező oktatási intézmények kitűzött céljainak eléréséhez.

A Bolyai Farkas Alapítvány 2006-ban életre hívta a Baráti Kört, melynek jelenleg 93 tagja van. A Kör tagjai az egykori tehetséggondozó gimnáziumok tanulói (a zentai Bolyai Farkas Magyar Tannyelvű Főgimnázium, a Bolyai Tehetséggondozó Gimnázium és Kollégium, valamint a szabadkai Kosztolányi Dezső Tehetséggondozó Gimnázium). Az Alapítvány 2007-ben két újabb szakosztállyal bővült: a Pedagógus és Pszichológus Szakosztállyal (jelenleg: 39 tag) és a Matematika és Informatika Szakosztállyal (tagjai: 15 matematika tanár és informatikus).

A Bolyai Farkas Alapítvány Támogatók Baráti Köre 2008-ban alakult meg.

Az Alapítvány, Zentán 2007 júliusában nyári táborokat szervezett a Bolyai gimnázium ötödik generációjának és az újvidéki Bogdan Šuput Képzőművészeti Középiskola felvételt nyert tehetséges tanulóinak. A táborban 50 tanuló vett részt. Majd 2007 augusztusában megszervezte a szabadkai Kosztolányi Dezső Nyelvi és Sportgimnázium elsős tanulóinak a nyári tábort, 60 tanuló részvételével. Az ún. „összerázó táborok” céljai: az ismerkedés és a zökkenőmentes tanév kezdésének biztosítása.

Az alapítvány 2007-ben matematikából 11 hétvégén keresztül 33 felvételizőnek, 2008-ban 12 hétvégén át matematikából és képzőművészetből 68 felvételiző tanulóknak, valamint a szabadkai Kosztolányi Dezső Tehetséggondozó Gimnáziumban – angol, német és magyar nyelvből – felvételi felkészítő hétvégeket szerveztünk (47 településről 182 felvételiző). A költségmentes felkészítő-oktatást a Szülőföld Alap támogatásából valósította meg az alapítvány.

Az alapítvány 40 végzős tanulóknak ECDL jogosítvány megszerzését biztosította.

Az I. Tehetség Napot Szerbiában a magyarkanizsai Nagy József Regionális Kreatív Műhely nagytermében szerveztük meg, a következő témákban: a tehetség fogalmának meghatározása, a tehetséggondozás és fejlesztés. A kerekasztal-megbeszélésen 44-en vettek részt. A délutáni kulturális rendezvényen Tolnai Ottó, Kossuth-díjas író köszöntötte a 235 tanulót, akik a tehetséggondozó intézményekből érkeztek.

Két alkalommal szerveztük meg a kárpát medencei Bolyai Farkas Emlékversenyt. A pályázatokra összesen 319 pályamunka érkezett be.

Az Alapítvány szervezésében zajlott le a V. Fekete Mihály Matematikai Emlékverseny 60 versenyző részvételével, így emlékezve meg a zentai születésű neves matematikusra Fekete Mihályra.

A Bolyai János Matematikai Tehetséggondozó hétfévi iskolába 4 alkalommal 240 középiskolás vett részt.

2007 ősszén 60 órás képzést szerveztünk a debreceni dr. Balogh László egyetemi tanár vezetésével Kooperatív tehetséggondozás címmel pedagógusoknak és pszichológusoknak. A résztvevő szakemberek száma 25 fő.

Szabadkán a Tanítóképző Kar 28 végzősének (17 településről) 2008 májusában 60 órás tehetséggondozó tanfolyamot szervezett az alapítvány „A tehetségek szolgálatában” címmel.

A Bolyai Farkas Alapítvány támogatásával került sor számítógépek átadására a zentai Egészségügyi Szakközépiskolában működő Tehetségsarok tanulóinak és mentoraiknak, a péterrévei Samu Mihály általános iskola médiatermének (3-3 laptop és projektor), a Bolyai Farkas Alapítvány két szakosztályának, valamint az oromi Zsoldos Ildikó tanulónak, aki egy évig folytatja tanulmányait az Amerikai Egyesült Államokban.

Mindezek mellett az alapítvány matematikai segéd taneszközöket és szoftvert, tankönyveket (geometriából, idegen nyelvekből) adományozott a zentai Bolyai Tehetséggondozó Gimnáziumnak és Kollégiumnak, valamint 50 darab értékes könyvvel a matematikai szakkönyvtár létrehozását alapozta meg. Az alapítvány hozzájárult a zentai tehetséggondozó gimnázium kollégiumának bővítéséhez.

A Bolyai Farkas Alapítvány szervezésével került sor: 2006-ban a XIV. Nemzetközi Magyar Matematikaversenyre 225 versenyzővel (5 ország versenyzői), 2007-ben és 2008-ban téli táborok megrendezésére került sor 213 táborlakóval.

A szerbiai II. Tehetség Nap megünneplésére Magyarokánisán került sor „A tehetséggondozás jövője Vajdaságban” címmel. Az alapítvány a szakmai találkozón bemutatta a Vajdasági Tehetségtérképet. Ezt követően Attila ifjúsága című kulturális rendezvénnyel köszöntöttük 311 vendéget és a tehetséggondozó gimnázium tanulóit. A szakmai kerek-asztaltanácskozásra meghívást kapott 9 tehetséggondozással foglalkozó vajdasági oktatási intézmény, ahol szerb, ruszin, román, szlovák és magyar nyelven folytatnak oktatást. Számos neves hazai és külföldi egyetemi tanár és szakember előadását biztosította a Bolyai Farkas Alapítvány.

2008 júliusától Tehetségpontként tevékenykedik a Bolyai Farkas Alapítvány.

A Bolyai Farkas Alapítvány tehetséggondozó munkája és tehetségkutató program segítségével folyamatosan keresi és támogatja a tehetségeket és a tehetség-ígéreteteket. Az alapítvány célja, hogy egyetlen tehetséget se hagyjunk elveszni.

NÉHÁNY MOZAIK
A MARIBORI EGYETEM BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KARA MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM TANSZÉKÉNEK ÉLETÉBŐL

Szerző: KOLLÁTH Anna

Dr. Kolláth Anna a szlovéniai Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének tanszékvezetője.

*„Hogy mi a tanszék? Nem csak munkahely. Műhely,
 amely egy tudományterületet nemzetközi és hazai
 hálózatok részeként országos felelősséggel művel.
 Amely hatást gyakorol az ország, az illető közösség
 szellemiségére. Ez akkor valósulhat meg elsősorban,
 ha dinamikusan, rugalmasan követi az adott
 szakterületen lejátszódó változásokat.”*

(L. AJOS TAMÁS 2004)

Jelen és múlt és az adatok tükrében

A kétmillió lakosú Szlovénia második legnagyobb városában, Mariborban 1961-ben hozták létre a kelet-szlovéniai tanárihiány enyhítésére a *Pedagógiai Akadémiát*. Ez az intézmény beolvadt az 1975-ben alapított egyetem rendszerébe (*Univerza v Mariboru*), majd 1986-ban *Pedagógiai Karrá* alakult. A *Pedagógiai Kar* a 2006/2007-es tanévben három külön *Karrá* vált, ennek egyike a mi *Bölcsészettudományi Karunk* (www.ff.uni-mb.si). 11 tanszéke 65 szakpárosítást kínál a közel 1700 elsődiplomás hallgatónak.

Hungarológiai oktatóhelyünk két egységből áll: az 1966-ban alapított, s azóta is működő *Magyar Nyelvi Lektorátusból*, valamint az 1981-ben létrehozott *Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékből*. Mind a lektorátus, mind pedig a tanszék azzal a céllal teremtődött meg, hogy a Muravidéken élő, napjainkban közel 6000 főt számláló őshonos kisebbségnek megadassék a lehetőség arra, hogy fiataljaik tanulmányaikat felső fokon is végezhessek anyanyelvükön: a lektorátuson fakultatíve, a tanszéken pedig magyar szakosként.

A maribori magyar tanszék egyrészt Szlovénia *egyetlen* magyar tanszéke, egyben az egyik *legkisebb hungarológiai műhely* a világon mind a diákok (évfolyamonként maximum 8 főt vehetünk fel), mind pedig az oktatók száma tekintetében. 3 főállású egyetemi oktató dolgozik nálunk: dr. Kolláth Anna (habilitált rendkívüli egyetemi tanár, tanszékvezető), dr. Rudaš Jutka (habilitált egyetemi docens), valamint Gróf Annamária (magyar lektor). Óraadóként továbbra is a tanszékünk tagja dr. Bokor József (habilitált egyetemi rendes tanár), aki 1997 és 2004 között a tanszékot vezette, s aki ez év októberétől nyugállományba vonult. Ebben a tanévben kapcsolódott be a munkánkba – ugyancsak óraadóként – dr. Merényi Annamária (irodalmár) és dr. Kovács Attila (habilitált egyetemi docens), s van két szombathelyi szakemberünk: dr. Guttmann Miklós (főiskolai tanár) és dr. Pusztay János (habilitált egyetemi tanár). A tudományos munkában részt vesz továbbra is a tanszék korábbi vezetője, az aktív nyugdíjas éveit töltő dr. Varga József (habilitált rendkívüli egyetemi tanár).

A 2008/2009-es tanévben a négy évfolyamunkon (az abszolvenseket nem számolva) összesen 15 hallgatónk van, ezzel a „számmal” meg lehetünk elégedve, korántsem jelenti viszont azt, hogy nem próbálunk meg még több fiatal megnyerni a magyar nyelv és irodalom,

a magyar kultúra tanulásának. Ebben a tanévben indultak az új bolognai programok a Karon, az elsőévesek nálunk két program közül választhattak: a magyar nyelv és irodalom alapszak mellett (anyanyelvi program) újdonságként, Szlovéniában először az ún. nyelvközi tanulmányok Ba-programra is jelentkezhetnek az érdeklődők, ez a magyar–szlovén fordító, ill. tolmács Ma-programokra készíti fel a hallgatókat. A fordítói program hiányt pótol, a két kultúra közvetítésében elengedhetetlen. Szakgazdája a Fordítástudományi Tanszék, a magyar nyelvi és irodalmi/kulturológiai kurzusok viszont a tanszékünkön folynak.

A *lektorátusra* a nem magyar szakos, illetőleg a más karra járó muravidéki, magyar anyanyelvű hallgatói járnak heti két órában. Tanulmányaik során az általuk meghatározott időpontban letehetik a záróvizsgát, amely feljogosítja őket a kétnyelvű általános és középiskolában való munkavállalásra. A hallgatószám létszáma változó: általában 20–25 fő jár szemeszterenként lektori órákra. A lektor munkájához hozzátartozik természetesen a nem magyar anyanyelvűek nyelvtanítása, a magyar kultúra minél szélesebb körökben való terjesztése is, a szlovén egyetemisták száma évről évre emelkedő tendenciát mutat.

Tudományos kutatás

Minden tanszéknek – a tudomány új eredményeivel lépést tartó oktatási program(ok) mellett – meghatározó és munkáját, súlyát, helyét minősítő tevékenysége a tudományos kutatás. Nagyon fontos tehát, hogy a tanszéki oktatók tudományos munkájukkal továbbra is helyi és nemzetközi elismertséget szerezzenek szakterületükön, részt vegyenek szlovéniai, magyarországi és uniós kutatási projektumokban. Ennek értelmében olyan tudományos műhelyt igyekszünk létrehozni és megfelelő színvonalon működtetni, amely benne van az európai tudományos vérkeringésben, ahol oktatók és tehetséges hallgatók együtt dolgozhatnak a magyar nyelvvel és kultúrával összefüggő bármelyik tudományos diszciplínában.

A tanszék kutatómunkájának fő irányát elsősorban a *kétnyelvűségi, kontaktológiai, a szociolingvisztikai* és a dialektológiai *kutatások* jelentik, ezek a magyar nyelv muravidéki kontaktusváltozataira, a magyar nyelvhasználatra, a nyelvválasztás-nyelvhasználat-nyelvi attitűd összefüggéseinek leírására irányulnak. A *kétnyelvű oktatásban* megmutatkozó tendenciák elemzésére egyre égetőbb szükség van, e témához is próbál a tanszék alkotó módon közelíteni, bár nem ez volt eddig a fő profilja. A *nyelvalakító tevékenység* a kisebbségi kétnyelvűségben különösen fontos, nyelvi tanácsadásunkban, a tankönyvfordításokban a kétnyelvűségi szemléletet képviseljük, ezt adjuk tovább hallgatóinknak is (a tanszék oktatóinak bibliográfiája megtalálható a www.cobiss.si honlapon).

A nyelvész beállítottságú tanszék kutatási palettája az utóbbi években gazdagodott, új és ígéretes témaként jelentkezett a *magyar irodalom szlovéniai recepciója, az irodalomelmélet*. Jelentősnek mondható volt hallgatóink szépirodalmi *fordítói tevékenysége* is, s a mostani diákjaink közül is egyre többen kapnak kedvet ahhoz, hogy gyakorolják és akár komolyabb szinten végezzék a kultúrák közvetítésnek e válfaját.

A tanszék oktatói részt vesznek különböző nemzetközi és bilaterális programokban is: pl. a Termini Kutatóhálózat munkájában, amely a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete koordinálásával a külső régiók nyelvi irodáit és kutatóhelyeit foglalja magában, és amelynek célja a magyar nyelv állami változatainak leírása, a külső régiók sajátos szókészletének kodifikálása, ill. a tavaly novemberben Alsóőrött megalakult Imre Samu Nyelvi Intézetében, amely a Termini részeként – a kiserégiós nyelvészeti kutatásokat fogja össze és irányítja; a Readme.Cc virtuális könyvtár számára recenziók készülnek mindkét nyelven, mindkét irodalom újdonságairól.

Az oktatáson kívül részt veszünk az általános és a szakmai érettségi vizsga magyar nyelv és irodalom tantárgyi bizottságában, az érettségi összes feladatának, illetve a különböző

iskolatípusok tantervének, valamint az ún. szakvizsga katalógusának elkészítésében, s a szakvizsga lebonyolításában – hogy csak a legfontosabbakat s a legaktuálisabbakat említsem.

A Szlovén Köztársaság Vizsgaközpontja, valamint Pedagógiai Intézete megbízásából folyamatosan lektoráljuk a szlovénról magyarra fordított általános és középiskolai tankönyveket, az érettségi írásbeli vizsga feladatlapjait. Továbbképzéseket tartunk a tanároknak, a muravidéki magyar rádió és televízió munkatársainak. Részt veszünk az ottani magyarság kulturális életében, pl. az iskolai vetélkedők, szavalóversenyek, irodalmi pályázatok zsűrijében, irodalmi folyóiratok, egyéb muravidéki kiadványok szöveggondozásában.

Kapcsolatok

Tanszékünk mindig is törekedett arra, hogy jó, korrekt szakmai és emberi kapcsolatokat teremtsen a Kar társtanszékeivel, a szlovén társintézményekkel. Ápoljuk és szélesítjük közös dolgainkat a magyarországi és a külső régiós magyar tanszékekkel, de vannak szakmai kapcsolataink a göttingeni és a berlini egyetemmel is. Együtműködünk a Muravidék társintézményeivel, jó a kapcsolatunk az iskolákkal, a kulturális élet színtereivel, a közössel. Elfogadjuk és tiszteletben tartjuk egymás kompetenciáit, a másik másságát, hiszen ez az alapja minden együttműködésnek.

A BÉCSI MAGYAR ISKOLAEGYESÜLET MÚLTJA, JELENE ÉS JÓVÓJE

Szerzők: KIRÁLY Andrea, MERTZNÉ KUGLER Annamária és TAKÁCS Kitti

Mag. Király Andrea a Bécsi Magyar Iskolaegyesület (Ausztria) pedagógiai vezetője, Mertzné Kugler Annamária és Takács Kitti az egyesület munkatársai

2003 szeptembere óta a Bécsi Magyar Iskolaegyesület szervezésében működik a magyar anyanyelvű gyermekek honismereti oktatása.

Az egyesület egy közhasznú szervezet. Hosszú évtizedek óta tartó működésének célja; az Ausztriában élő magyarok anyanyelvi képzése, kulturális identitásuk megőrzése valamint a magyar népszokások ápolása.

Az Iskolaegyesület székhelye a bécsi Magyar Kultúrintézetben található, tevékenységének főbb területei: honismereti oktatás magyar anyanyelvű gyermekek számára, zeneoktatás Kodály- módszerrel, iskolaújság kiadása, magyar anyanyelvi szaktábor szervezése, magyar-német kétnyelvű óvodai nevelés, nyelvoktatás, nyelvvizsgáztatás, tanártovábbképzés és nemzetközi projektek koordinációja. A 2008/2009-es tanévben 16 szakképzett pedagógus segíti az iskolaegyesület munkáját.

Honismereti oktatás magyar anyanyelvű diákok részére

Az 1960 és 70-es években a Bécsi Magyar Nagykövetségen az ott dolgozó alkalmazottak gyerekei számára hozták létre az első honismereti oktatást. Később 1991-ben a Collegium Hungaricum, Magyar Kultúrintézet keretein belül működött tovább. Ide már a Bécsben és környékén élő és dolgozó magyarok gyermekei is jártak.

A honismereti oktatás az Iskolaegyesület tagjainak illetve azok családtagjainak számára ingyenes. Számukra a tanítás költségeit az Iskolaegyesület viseli az Osztrák Kancelláriai Hivatal és a magyar Szülőföld Alap Iroda támogatásával.

A Bécsi Magyar Iskolaegyesület rendkívüli tagja bárki lehet. A tagsághoz egy írásos nyilatkozat kitöltése szükséges.

Az oktatás a Bécsi Magyar Iskolaegyesület székhelyén, a bécsi Magyar Kultúrintézet, Collegium Hungaricum termeiben folyik. A Iskolaegyesületnek négy terem áll rendelkezésére. Hétfőnként a Collegium Hungaricum további két terem biztosít, hogy a 6 iskolai osztály órát egyszerre tarthassuk. Ez nagy könnyebbséget jelent a szülőknek, hogy a testvéreket egy időben hozhatják magyarórákra.

Bécsben és a környék településein nagyon sok magyar család él. Ezen családok gyermekeit tanítjuk 5- 18 éves korig, hét különböző osztályban. Az alsó tagozaton a 2008/09-es évben 55 diánkunk volt. Első osztálytól a negyedik osztályig. A felső osztályokban sajnos kevesebb tanulónk van, mert 10 éves korban iskolát váltanak a gyerekek és a gimnáziumokban sokkal többet kell tanulniuk és sokszor van délutáni órájuk vagy más elfoglaltságuk. Egy gimnáziumi osztályt indítunk minden évben 8-10 gyermekkel, de létszámuk évről évre nő.

Tankönyveinket Magyarországról rendeljük. Már évek óta az Apáczai Kiadó tankönyvcsomagjából választjuk ki az adott osztályoknak megfelelő tananyagokat. Nagyon szeretjük az olvasókönyv meséit és történeteit és ezekből a könyvekből a gyermekek tudásszintjének és nyelvi kompetenciájának tudjuk összeválogatni az éves anyagot. Sajnos csak 2x45 perc áll rendelkezésünkre hetente, hogy megtanítsuk magyarul írni és olvasni a gyermekeket. Ezeken az órákon, nem csupán a tananyagot oktatjuk, hanem egy kis játékoságot is becsempészünk az oktatásba, elősegítve ezzel, hogy a gyermekek között

barátságok alakuljanak ki, ösztönözve őket arra, hogy szabadidejükben, játék közben is használják a magyar nyelvet.

A gimnáziumi osztály a hagyományos nemzeti alaptankönyvből tanul irodalmat és nyelvtant.

Nemcsak a nagyokra, hanem a kisebbekre is gondolunk; péntekenként iskolaelőkészítő foglalkozást tartunk másfél órában, ahol játékos formában felkészítjük a óvodásokat az iskolára.

Célunk, hogy diákjaink értsék és szeressék anyanyelvüket, ismerjék a magyar irodalmat, olyan szóbeli és írásbeli nyelvi kompetenciára tegyenek szert, ami képessé teszi őket, a magyar nyelvet felnőtt korukban a munkájuk során is használni.

Segítséget nyújtunk azoknak a gyerekeknek is, akik később Magyarországon folytatják tanulmányaikat, és ehhez ott osztályozó vizsgákat kell tenniük.

Külön figyelmet érdemel zene oktatásunk, ahol a korai zenei nevelés jegyében a gyerekek 2 csoportban, korosztályok szerint tanulhatnak énekelni, furulyázni a Kodály módszerrel, ezzel nagy hiányosságot pótolunk. A szülők nagy örömeire kicsik-nagyok felfedezhetik játékosan a zene örömét. Minden péntek délután énekszótól hangos az iskolaegyesület.

A honismereti oktatás keretén belül szeretnénk kiemelni az „Ismerd meg Magyarországot!” óránkat, ahol a gyerekek megismerhetik Magyarország földrajzát, történelmét és népszokásait. Így mélyebb ismereteket szerezhetnek hazájukról. Az itt élő gyerekek kevésbé ismerik hazájukat, mint szüleik, ritkábban utaznak Magyarországra és talán ebben a heti másfél órában egy kis igazi „honismeretet” tudunk játékosan tanítani nekik.

A pénteki magyar zenei oktatás után minden második héten, a Collegium Hungaricum szervezésében a gyerekek magyar táncházba, vagy magyar színházba mehetnek; ezzel is próbálunk minél sokoldalúbb programot kínálni nekik.

2005. augusztusában szerveztük meg az első magyar anyanyelvű nyári napközis táborunkat. Azóta hagyományá vált, hogy iskolakezdés előtt, augusztus utolsó hetében egy hetes magyar nyelvi szaktáborba várjuk a magyar anyanyelvű gyermekeket. Természetesen nem csak a Magyar Iskolaegyesület diákjai vehetnek részt ezen a rendezvényen; az Ausztriában működő más egyesületek diákjait is rendszeresen meghívjuk nyári táborunkba. Programunkat úgy építjük fel, hogy minden nap más-más tantárgy köré csoportosítjuk a foglalkozásokat és kirándulásokat. A gyerekekkel a hét napjait a különböző témákról neveztük el, például: az állatok napja, amikor ellátogatunk az állatkertbe, a történelem napja- Schönbrunni kastély megtekintése magyar vezetéssel, a Föld napja- hajókirándulás, a kreativitás napja- kerámia műhelyben kerámia festése.

Ezek a programok délelőtt vannak, majd a Collegium Hungaricum kávézójában nagyon kulturált körülmények között megebédelünk és a lekes pincérek támogatásával a gyerekek egy kis illemtant is tanulnak. Délután feldolgozzuk a látottakat.

2008 augusztusában először még iskolaújságot is szerkeztettünk tábori élmények feldolgozásával. A negyedévenként megjelenő folyóirat címe: Szívárvány.

Terveink között szerepel, a színvonalas tanítás folytatása az iskolaegyesületben és különböző délutáni programmal szeretnénk bővíteni a gyermekek tanulási lehetőségeit pl. gyermekkórus létrehozása vagy néptáncoktatás. Közeli terveink között szerepel továbbá egy rendszeres, délutáni magyar nyelvű napközi létrehozása.

Magyar vizsgára szeretnénk felkészíteni gyermekeinket 10-18 éves korig, amit az osztrák gimnáziumok, mint idegen nyelvet ismernek el.

Magyar kisebbségi óvodai nevelés a soknemzetiségű bécsben

Bécsi magyar-német óvodai csoportunk 2007. október 1-je óta fogadja óvodásait. Csoportunk a neves cseh Komensky Iskolaegyesület Óvodájának része, így egyedülálló

módon, már óvodai szinten is megvalósulhat a multikulturalitás értékrendjének közvetítése és a bécsi kisebbségek eredményes együttműködése.

A Bécsi Magyar Iskolaegyesület sok éves szervező tevékenységének köszönhetően jött létre ez a magyar–német kétnyelvű óvodai csoport. Így egy jelentős közép-európai projekt keretén belül magyar, cseh, szlovák és osztrák gyermekek látogathatják ugyanazt az óvodát.

A Komensky Óvoda a 2007/2008-as tanévben négy óvodai csoporttal működött. A magyar–német óvodai csoportunk ekkor még, mint integrált csoport tevékenykedett, így csoport szinten is megvalósult a négy nemzetiségű gyermekek csoportja. Az integrált csoport magyar anyanyelvű vezetőjeként, a magyar kisebbségi óvodapedagógusunk szorosán együttműködhetett a cseh–német óvodai csoport vezetőjével. Pedagógiai programunkat közösen terveztük, a gyerekeket pedig négy nyelven fejlesztettük. Ez a projekt a kisebbségek példamutató együttműködését hozta, mely már valóban óvodáskorban lehetőséget ad a gyerekeknek, hogy egymást, mint kisebbségeket elfogadják, továbbá, hogy egymás nyelvét, kultúráját megismerjék. A különböző anyanyelvű óvodások összekötő, kapcsolattartási nyelve a német nyelv, így ez motivációt is jelent számukra, hogy a környezeti nyelvet, (amely gyakran különbözik a családi nyelvtől) elsajátítsák.

Az eredményes együttműködés és szülők nagy érdeklődésének hatására nyithattuk meg 2008. október 20-án önálló, teljesen felújított csoportszobában a magyar–német óvodai csoportunkat. A Komensky Óvoda így már öt csoportosra bővült, négy cseh–német csoport mellett létrejöhett egy magyar–német csoport is. Hatalmas eredmény ez, hiszen a bécsi intézményes keretek között létrejött csoport biztosítja a jövőben a kisebbségi óvodai ellátást. Az Osztrák Kancellária Hivatal anyagi támogatással segíti az óvoda működését.

Óvodai csoportunkat 2008 őszén 15 gyermek látogatja. A gyermekek nagy része magyar, kisebb részük német és szlovák anyanyelvű. Csoportunk vegyes életkorú csoport. Kezdeményezéseinket és foglalkozásainkat két nyelven, magyarul és németül tartjuk. Nemcsak kezdeményezéseinkre és foglalkozásainkra, hanem napirendünkre is a kétnyelvű nevelés jellemző. Csoportunk nevelési céljai közé tartozik, hogy sokoldalú, nyitott, érdeklődő, más kultúrákat kölcsönösen elfogadó gyermeket neveljünk. Elősegítjük óvodásaink kisebbségi identitásának kialakulását, hogy magyar nyelvüket értéknek tekintsék.

Csoportunk létrejötte és működése kiváló példát mutathat más olyan határon túli kisebbségeknek, melyek arra törekzenek, hogy hasonló módon óvodai csoportot, vagy iskolai osztályt indíthassanak, hiszen jövőjük sikerét az intézményes nevelés eredményességétől teszik függővé. Kisebbségként azonban a siker talán az együttműködésben rejlik.

Nyelvoktatás a magyar iskolaegyesületben

A Bécsi Magyar Iskolaegyesület 2008 szeptembere óta önállóan működteti a Bécsi Magyar Nyelviskolát, ami három nyelven, magyar, német és angol, tíz szinten kínál tanfolyamokat a nyelvtanulóknak.

A nyelvoktatás legnagyobb részét a magyar, mint idegennyelv oktatás teszi ki; a kezdőktől a már szinte tökéletes nyelvudással rendelkezőkig, mindenki megtalálja a számára legmegfelelőbb tanfolyamot. A hagyományos nyelvórákat speciális tanfolyamokkal egészítjük ki, diákjaink igényeinek megfelelően. Több szinten tartunk magyar nyelvtanfolyamokat nyugdíjasoknak, akik tanulási igényei másfajta segítséget igénylenek, mint a fiatalabb generációké. Ezenkívül kínálunk természetesen magyar üzleti nyelv tanfolyamokat is. Különleges és egész Ausztriában egyedülálló tanfolyamokat kínálunk magyar anyanyelvű felnőtt tanítványainknak, kiknek nem volt lehetőségük a magyart iskolai keretek között tanulni. Az ő hiányosságait a helyesírás, olvasás és a szókincsbővítés terén, a

Magyar Iskolaegyesület által kifejlesztett speciális tantervek alapján pótoljuk. Szintén ezen célcsoport számára kínálunk magyar irodalom és művészet órákat is.

A nyelviskola német és angol nyelvtanfolyamokat is kínál magyar anyanyelvű diákok számára támogatva ezzel az effektívebb nyelvtanulást és megkönnyítve ezzel a szociális beilleszkedést Ausztriában. Ezen tanfolyamok tanárai mind beszélnek magyarul is, segítséget nyújtva ezzel, esetleges nyelvi, nyelvtani nehézségek leküzdésében. Természetesen lehetőséget biztosítunk nyelvvizsgára való felkészülésre is.

A Bécsi Magyar Iskolaegyesület 2002 óta az ECL (European Consortium for the Certificate of Attainment in Modern Languages) nyelvvizsgák osztrák nemzeti nyelvvizsgaközpontja. A Közös Európai Referenciakeret 4 szintjén (A2, B1, B2, C1) lehet akkreditált nyelvvizsgákat letenni magyar, német és angol nyelvből.

Nemzetközi projektek

2008 augusztusa óta a Bécsi Magyar Iskolaegyesület egy GRUNDTVIG projekt koordinátora. A projekt címe: Language Trainer – A methodical Comparison. Két éven át dolgozunk franciaországi és welszi kollégákkal közösen. A nyelvoktatás módszertanának összehasonlítás áll a munka középpontjában. Nemzetközi tapasztalatok szerzése nagyszerű lehetőséget nyújt tanárainknak horizontjuk kibővítésében valamint az iskolaegyesületben történő nyelvoktatás színesebbé tételében.

Terveink a jövőre

Hosszú ideje tervezzük egy magyar nyelvű napközi indítását, ahol a magyar nyelv ápolása és tanítása mellett természetesen lehetőséget nyújtanánk a gyermekeknek a nem elegendő német nyelvtudásból származó iskolai nehézségek leküzdésében.

A BÉCSI MAGYAR ISKOLA BEMUTATKOZIK

Szerző: Mentsik Szilvia

Mentsik Szilvia a Bécsi Magyar Iskola igazgatója.

A Bécsi Magyar Iskolát 1987-1988-as tanévben alapította meg az Ausztriai Magyarok Központi Szövetsége, egy maroknyi lelkes csapattal az anyanyelv jobb megismerése, a magyar kultúra ápolása, az identitástudat megőrzése és a megmaradás céljából. Az azóta eltelt idő alatt sokat fejlődött iskolánk, megnőtt a létszám, megalakult az óvodai csoportunk, gyarapodott a tanáraink száma, és kibővült tevékenységünk.

Az idén ünnepeltük fennállásunk 20. évfordulóját. Ezt az évfordulót egy hamarosan megjelenő jubileumi könyvvel és másorral szeretnénk emlékeztetessé tenni. A gyerekek száma folyamatosan nő, jelenleg 140 gyermek jár hozzánk. Az idei tanévben ismét egy újabb csoporttal bővültünk. A kezdeti egyetlen csoporthoz viszonyítva idén az oktatás már 12 csoportban folyik. Vannak hetente és kéthetente működő osztályaink. Idén a heti oktatásban 6 csoport vesz részt (1–6. osztály), a kéthetenkénti szombati tanításon 6 csoporttal foglalkozunk: az óvodásokkal, 5-7, 7-12, 12-15, 15-18 évesek csoportjai, az életkorokban az átfedés a különböző nyelvi szinteken lévő gyermekeket segíti. Az osztályok létszáma 6-15 fő között változik. A legtöbb tanuló anyanyelve magyar. Iskolánk magvát az elmúlt néhány évtizedben különböző okokból Ausztriába áttelepült, főleg erdélyi, délvidéki, kárpátaljai, valamint felvidéki és magyarországi magyar családok csemetéi jelentik. Vannak természetesen harmadgenerációs ausztriai magyar gyermekeink is, de ők vannak kevesebben, mert az 1956-ban ide menekültek leszármazottai közül a legtöbben már csak lélekben maradtak meg magyarnak. Nagyszerű és örvendetes ténynek számít az utóbbi időben, hogy sok, egyes házasságból származó gyermek is tanul nálunk. Osztályaink felépítése segíti, hogy a különböző nyelvismereti szinteken hozzánk kerülő gyermekek megtalálják a nekik megfelelőbb szintű oktatást.

Működésünket az ausztriai Kancellária, az Oktatási Minisztérium támogatja. Ezek az összegek azonban, már messze nem fedezik az iskola költségeit, mivel időközben a létszámunk többszörösére növekedett. Két éve a Szülőföld Alap Iroda pályázataiból tudjuk nagy részben fedezni kiadásainkat, kiegészítésként a szülők adományaikkal támogatják a zavartalan munkát. A 2006-ban megalakult Szülői Tanács is segítséget és támogatást ad a megnövekedett szervezési és ügyviteli feladatokhoz.

Tevékenységünk színhelye a bécsi Magyar Otthon - Bécs I. kerület, Schwedenplatz 2., a Magyar Otthon, ahol az oktatáson kívül számos más program is várja az idelátogatókat, kiállítások, klubok, hangversenyek, filmvetítések vagy akár baráti összejövetelek.

A BMI-ban 6 képezett tanár és egy óvodapedagógus dolgozik, diplomájukat az anyaországban szerezték, vannak Magyarországról, Erdélyből, és Felvidékről származó kollégák, akik az ezekről a területekről érkező gyermekeket megértéssel és külön figyelemmel kísérik.

Az eleinte egyetlen osztállyal működő iskola, amely a cserkészettel (72. számú Széchenyi István Cserkészcsapat) szoros egységben működött együtt, ahogyan az más határon túli országban is szokásos. Kezdetben, vagyis 1987. szeptemberében a Központi Szövetség szobakonyhás helyiségében egy erdélyi házaspár indította el a tanítást és kéthetente szombatoként találkoztak a gyerekek. A mintegy 40 tanulót főként erdélyi menekült családok gyermekei alkották. A helyiség már az első tanévben szűknek bizonyult és 1989. szeptemberétől az Uránia Népfőiskola – természetesen használati díj fejében – bocsátott rendelkezésre termeket.

S ezzel további osztályok megnyitására nyílt lehetőség. 19 éve a szülők kezdeményezésére az óvodai csoport elindítására is sor került. Akkor 6 gyermekkel indult el a munka. A Magyar Otthonba 2000 áprilisában költözött át a Bécsi Magyar Iskola, ezzel további fejlődés indulhatott meg.

Az óvodai foglalkozásunkat 3-6 éves korig szervezzük, ők is kéthetente látogatnak hozzánk. Ebben a tanévben, de már tavaly is, az óvodások létszáma meghaladta a 30 főt. A célunk a magyar nyelv ápolása, gyakorlása, a magyar kultúra megőrzése, a hagyományok ápolása. Céljaink elérését szolgálják a hagyományos és a legújabb pedagógiai módszerek, melyeket alkalmazva a kisgyermekek játszva ismerkednek a nyelvvel, zenével, hagyományokkal. Munkánkat otthoni pedagógiai módszerekre alapozzuk, amelyek közül szeretném megemlíteni a Pickler Emy által kidolgozott óvodai modellt, a Kodály módszert, valamint Forrai Katalin zenélő óvodáját. A két órás foglalkozások alatt minden gyermeknek lehetősége van, hogy tehetségének és érdeklődésének leginkább megfelelő tevékenységekben vehessen részt. A játékokba integrált verbális fejlesztés (találós kérdések, szólások, mondókák stb.) és anyanyelvi játékok felhasználásnak célja, hogy játékosan élményeket szerezve, ismerkedjenek a magyar nyelvvel, fejlődjön beszédészlelésük, beszédmegértésük és beszédprodukciójuk. A gyermekek nyelvi-kommunikációs nevelése ének, zene, énekes játékok által teljesebbé válik. A ritmikus mondókák, dalok, a népi énekes mozgásos játékok közvetítik a 3-7 éveseknek népünk ősi hagyományait, népünk érzelmeit, szokásait, dallamvilágát, mozgáskultúráját, nyelvét. A dallam és szöveg egysége hat a gyermek anyanyelvi fejlődésére. A sok oldalú fejlesztést (az irodalmi és anyanyelvi fejlesztés mellett, az érzelmi, értelmi, esztétikai nevelést) is feladatunknak tartjuk. A szocializáció, a társas kapcsolatok fejlesztése is kiemelkedően fontos a számunkra. Az irodalmi nevelésben előnybe részesítjük a magyar népmesét, amelyekkel az idegen nyelvi környezetben nem találkozhatnak. A népmesék tartalmi és formai kifejezőeszközeivel gazdagítja a gyermekek esztétikai közösségi, etikai érzelmeit, sokoldalúan fejleszti képességeit, képzeletét, emlékezetét, formálja világnézetét, bővíti beszéd- és kommunikációs eszköztárát. A legkisebbek életében az ábrázolás, a beszéd mellett, egy másfajta közvetítő nyelv, ezért kiemelt részét képezi a foglalkozásnak, mert kiválóan alkalmas arra, hogy a szóban el nem mondható más tevékenységekben át nem élhető dolgokat újra és újra átélhessenek. Rendkívüli jelentősége van azoknál a gyermekeknél, akik nem beszélnek magyarul esetleg csak értenek, az ő első „megszólalásuk” a közösségben éppen így válik lehetségessé.

Az óvoda szerves része iskolánknak, amely biztosítja iskolánk folyamatos utánpótlását is. Szombatonként öt további csoportban dolgozunk a tanulókkal. Két éve a nagy óvodai létszámra való tekintettel külön iskolai előkészítő - első osztályos csoportot is kialakítottunk. Az 5-7 évesek, itt elsajátíthatják azokat az alapvető készségeket játékos formában, amely felkészíti őket az iskolai életre. Ez egy különleges foglalkozási forma, a két órából egy órát töltenek külön az óvodásoktól, majd bekapcsolódnak a további foglalkozásba.

Négy iskolai csoportunk található még szombaton, a 7-9 évesek már írást és olvasást is tanulnak. A 9-12, 12-15 és a 15-18 évesek csoportjai érettségig kínálnak lehetőséget a gyermekeknek, hogy képezzék magukat, s eljussanak a végső célhoz, hogy magyarból is érettségizzenek. Tavaly óta van lehetőség arra, hogy tanulóink bizonyítványába bekerülhessen a magyar érdemjegy is. A magyar nyelv választhatósága a középiskolákban főleg a magyar anyanyelvű diákok számára kiváló lehetőség, de természetesen idegen nyelvként is hasznos tudni. A kibővült Európai Unióban előnnyé vált az igazi többnyelvűség, a keleti nyelvek ismerete. A magyar érettségi pedig elengedhetetlenül szükséges egynémely szakirányú képzéshez, illetve az anyaországi továbbtanuláshoz. Ezért külön örültünk, hogy az öt érettségiző közül három diákunk magyarból is tett érettségi vizsgát, mégpedig kiváló eredménnyel.

2002-ben a szülők kérésére nyitottuk meg a hetenkénti oktatást, amely azóta is folyamatosan működik, minden évben új első osztályt indítunk. A szülők felismerték, hogy az alapos nyelvi felkészítéshez kevés a kéthetenkénti oktatás. Ezek a gyerekek már a Magyarországi tanmenet alapján haladnak, alkalom van a nyelvtan és irodalom tanítása mellett a zeneoktatás, a történelem, társadalomismeret, politikai alapok, földrajzi és néprajzi alapismeretek, valamint az alapfokú magyar film- és színháztörténet tanítására is. Emellett foglalkozunk összehasonlító nyelvészettel, drámapedagógiával, alkalmi gyermekszínházzal. Évente több irodalmi, színpadi fellépést is vállalunk tehetséges diákjainkkal.

Az iskolán kívüli tevékenységekkel is igyekszünk erősíteni az összetartozás érzését, támogatni és lehetőség adni a gyermekeknek, hogy identitásukat megtartsák. Ezek az alkalmak megfelelőek, arra, hogy tehetséges gyermekeink bemutatkozzanak.

A több éve rendszeresen ismétlődő szavalóversenyek a tudatosság, az öntudat mérföldkövei. A mai napig a burgenlandi ifjúsággal közös mérföldkövek. Az első versengést még 1995-ben rendeztük, amikor a szép beszéd, tiszta kiejtés jegyében, József Attila emlékére, első ízben osztottunk díjakat Bécsben. Ez az anyanyelv-óvó versengés túllépett a tizedik évfordulón. Versbéli szavaink csillogása azóta is, évenként folytatódott, s minden évben egyre többen tartják fontosnak a megmérettetést.

Kétéves hagyományunk, hogy karácsonykor mi felnőttek ajándékot adunk a gyerekeknek. Az együttlét örömét szép műsorral egészítjük ki, hazai neves fellépőket hívunk meg. Először az ízes meséiről ismert előadó, Écsi Gyöngyi, tavaly a Kolompos együttes volt a vendégünk. Idén nagy szeretettel várjuk a soproni Líceum diákjait, akik adventi koncertjüket fogják bemutatni, amelyből lemezfelvétel is készült. A gyermekek betlehemes játékkal és versekkel köszöntik az ünnepet.

A cserkészekkel továbbra is szoros az együttműködés a Mikulás, a farsangi bál, az anyák napi köszöntést kis műsorral, évente közösen szervezzük.

A 2008 januártól beindítottuk ifjúsági klubunkat. A klubesteket a nagygyimnazisták és öregdiákok számára szervezzük, a cserkészekkel karöltve. Célunk, hogy a BMI elvégzése után is együtt maradjon a kis csapat, és legyen egy biztos hely, ahol találkozhatnak, ahol magyarul beszélhetnek, barátkozhatnak. Szeretnénk elérni, hogy igényükké váljék a rendszeres találkozás és a különböző színvonalas magyar rendezvények látogatása. Klubestéinken társas-, kvíz-, dráma-, népi és egyéb csoportos játékokat játszunk, magyar filmeket nézünk meg együtt, activityzünk, beszélgetünk, élménybeszámolókat tartunk. Más fiatalokkal is keressük a kapcsolatokat, először a soproni Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnázium diákjai látogattak el közénk, másodszer a bécsi egyetemisták szervezetét, a Magyar Diákok Egyesületét láttuk vendégül. Reméljük, hogy a hasonló találkozások rendszeressé válnak, mert nagyon fontos az egymás jobb megismerése, az összetartozás érzése.

Külön élményanyagot jelentenek az évenkénti kirándulások. Az elsőre 1991-ben került sor, amikor Pozsonyba látogattak a „Bécsi Magyar Iskola“ diákjai. Azóta néhány év kihagyása után, nyolc éve, ismét minden évben megszervezzük Magyarországra az iskolai kirándulást. Jártunk már pl. Sopronban, Fertő tónál a nemzeti parkban, Pannonhalmán, Fertődön, Bükön, Kőszegen, Győrben, Sárváron.

Rendszeresen megrendezzük nyári táborunkat is Magyarországon. Célunk, hogy ezáltal is gyarapítsuk gyermekeink anyanyelvi tudását, szókincsét, továbbá, hogy diákjaink az anyanyelvi környezetben még jobban elsajátítsák az élőbeszédet, az anyahazában használatos szófordulatokat, megismerkedjenek és barátságot kössenek ottani gyerekekkel, és a hasznosan eltöltött idő alatt élményszerűvé tegyék azt a nyelvet, amelyet otthon szinte kizárólag szűk családi körben beszélnek. A hagyományörzés is fontos célunk, tábor lehetőséget biztosít arra, hogy gyermekeink a magyar mesterségekkel, játékokkal szokásokkal is megismerkedjenek és azokat kipróbálják. 2007-ben Ravazdon az Erdei Iskolában voltunk 20 gyermekkel, ahol a

környezetvédelemmel, az erdőgazdálkodással is ismerkedtek, biológiai és földrajzi ismereteiket bővíthették a diákjaink, számos más program mellett. 2008-ban Nagyvázsönyba látogattunk el egy hétre, a történelem és a természet közeli élet nagy élményt jelentett a gyerekeknek, akik itt közösen táboroztak Magyarországról és más országokból érkezett fiatalokkal.

Iskolánk fontos feladatának tekinti, hogy a nálunk felnövekvő gyermekek sokoldalú és alapos nevelést, oktatást kapjanak. Tudatosan vállalják gyökereiket, az elszigetelődés, eljelentéktelenedés és a beolvadás helyett az integrációt válasszák, azaz az osztrák társadalom egyenjogú tagjaiként őrizték meg magyarságunkat. Minden jel arra mutat, hogy – különösen Magyarország EU-tagsága óta (2004) – folyamatosan nő az érdeklődés a magyar nyelv iránt. Eltekintve attól, ki, milyen szinten él a magyar nyelvvel, az iskolai oktatás lényege – különösen a mi esetünkben –, hogy a nyelv mellett gondolatokat, látásmódot, lelkületet is teremt és közvetít a magyar nyelvű tanítás. Természetesen terveink is vannak, szeretnénk baba-mama klubot létre hozni, hiszen reményeink szerint hamarosan már a régi diákok gyermekei is hamarosan hozzánk járnak. Tervezzük egy idegennyelvű csoport indítását, a magyarul egyáltalán nem beszélő, de magyar származású gyermekek részére. Kapcsolatokat szeretnénk kiépíteni más magyar iskolákkal. Talán a legfontosabb, bár távoli, de reméljük nem megvalósíthatatlan célunk egy független, kétnyelvű iskola megteremtése Bécsben, amelyhez az egyesületek összefogására és a két ország kormányainak segítségére van szükség.

Sok nagyon jó képességű gyerek jár hozzánk, akiknek szeretnénk minél több esélyt biztosítani, hogy tehetségüket kamatoztassák. *Ezért különösen örültünk, amikor hallottunk a tehetséggondozó pontok létrejöttéről, reméljük, hogy bekapcsolódhatunk a munkába!*

Köszönjük a bemutatkozás lehetőségét. Illyés Gyula a hozzánk hasonló helyzetekre mintázta meg a „haza a magasban” fogalmát. A gondolat, szellem megfogamzik és gyökeret ver a gyermekek, ifjak fejében, és természetesen megéri szívüket is: fokozatosan ébrednek arra, mit jelent magyarnak lenni a nyelvterületen kívül, történetesen német nyelvű környezetben, ahol végtére is otthon vannak. Költői hasonlattal Mécs Lászlóra is lehetne utalni, aki úgy fogalmazott. „...vadócba rózsát ojtok, hogy szebb legyen a Föld”. Sok mindenre vagyunk képesek, ha odaadón, szeretettel cselekszünk, nem csupán önmagunk gyönyörűségére, hanem egyenesen a jövő nemzedékek útjának egyengetésére, hogy mindig megtalálják a magyarok családjához vezető utat, s ebben a családban ténylegesen otthon is érezhessék magukat.

A TEHETSÉGPONT PRÁGÁBÓL NÉZVE

Szerző: H. TÓTH István

Dr. H. Tóth István a Balassi Intézet (Budapest, Magyarország) vendégoktatói hálózatának mukatársa, a prágai (Csehország) Károly Egyetem Filozófiai Fakultásának vendégtanára.

Ha a körülmények szerencsésen alakulnak, akkor a *tehetségpont* elnevezésű, a tudományos élet utánpótlásában is meghatározó szerveződés új állomáshellyel gyarapszik. Csehország jövőt formálgató maroknyi magyarságának érdekképviselője, a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége¹ jelentkezik kapcsolódó pontul a már működő és a továbbiakban szerveződő tehetségpontokhoz. A Cseh Köztársaság 10 230 060 lakosából – a 2001. március 1-jén megtartott népszámlálás adatainak tanúsága szerint – 0,143%, vagyis 14 672 vallotta magát magyarnak.² Ez a közösség az 1988–89-es közép- és kelet-európai változások nyomán nyugat-európai *szórványmagyarság* lett – Magyarország illetékes politikusainak gondolkodása, felfogása és döntése következtében. Vagyis: új helyzettel kellett szembesülniük a csehországi magyaroknak a saját érdekeik képviselőjére nézve.

Minden időben, amikor a társadalom, a kultúra, a politika és az életünk egyéb területei változásokért kiáltanak, akkor új paradigmákkal szembesülünk, mert minden kornak megvannak a maga sajátos politikai-társadalmi, gazdasági, tudományos és kulturális kihívásai. Ugyanitt említhetők s említhetők a pedagógiai elvárások is. Miért tenne kivételt velünk, az oktatás és a tudományok területén tevékenykedőkkel a velünk élő történelem? Napjaink éppúgy kijelölik a leckét nekünk, mint annakidején eleinknek. Ahogy a tegnapi pedagógiájában, akként korunk pedagógiájában is megmutatkoznak napjaink meghatározó tényezőinek az ilyen-olyan elvárásai, elsősorban a jelszavak, a jelmondatok közegeiben, ám az anyagiak bőkezű osztogatásában már kevésbé. Ilyenkor előbb vagy utóbb felszínre kerülnek a jövőért tenni képes, a kiemelkedő képességű ifjúság neveléséért felelősséget érzők sürgető kérdésfelvetései, a továbblépést bátorító javaslatok. Lényegében ez normális folyamat az emberiség történelmében. Így van ez korunkban is.

A csehországi magyarság életerejét igazolja az országos szervezet, azaz a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetségének valamint alapszervezeteinek a rendszerváltozást követő megalakulása. Az alapszervezetek közül a legnépesebb a Prágai Alapszervezet,³ ennek vagyok a tagja. A Cseh Köztársaság és a Magyar Köztársaság között megkötött kétoldalú államközi szerződés alapján 2006. szeptember elsejétől a Károly Egyetem Filozófiai Fakultásán egyetemi docensi beosztásban vendégtanárként magyar nyelvészeti diszciplínát adok elő, vezetem az ezekhez az előadásokhoz kapcsolódó szemináriumokat, továbbá jelentős óraszámú és változatlanul népes létszámú, elsősorban cseh anyanyelvű hallgatókból álló csoportoknak tanítom a magyar nyelvet idegen nyelvként.

Az ebbe a beosztásomba, Prágába delegáló magyarországi munkahelyem a Balassi Intézet,⁴ korábbról ismertebb nevén a Nemzetközi Hungarológiai Intézet. A kiküldetésemmel foglalkozó alapokmány tanúsága szerint az egyetem által elvárt oktató és tudományszervező, tudományfejlesztő tevékenységeken túl kapcsolatot kell kialakítanom és fenntartanom a Magyar Köztársaság Prágai Nagykövetségével valamint a Prágai Magyar Kulturális

¹ Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége (= Svaz Maďarů žijících v českých zemích) – madarsky.klub@tiscali.cz

² Kokes János 2007/1.: *Csehországi népszámlálás 2001 (Részletes adatok a magyarokról)*. Prágai Tükör, Prága

³ Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetségének Prágai Alapszervezete – csmmsz@mbox.vol.cz

⁴ www.bbi.hu és bbi@bbi.hu

Intézetel⁵ továbbá a csehországi magyarság civilszervezeteivel. A már említett Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége mellett nonprofit ifjúsági szervezetek működnek, például az Ady Endre Diákkör,⁶ a Kazinczy Ferenc Diákklub.⁷ Ügyünk, vagyis a tehetségpont kérdésében elsősorban ezek a csehországi magyar szervezetek játszanak fontos szerepet.

A rendelkezésünkre álló csehországi tények és adatok, továbbá a Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület⁸ jóvoltából eddig megismert dokumentumok alapján Rákóczi Anna, a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetségének országos elnöke hivatalosan kért fel engem arra, hogy képviseljem a csehországi vendégtanári kiküldetésem további idején (= 2010. augusztus 31-éig) a csehországi szórványmagyarság ügyét a határon túli magyar tehetséggondozó központok létrehozásának lehetőségeit feltáró tanácskozásokon. Megbízatásom arra is kiterjed, hogy a Kocka Kör biztosította tehetséggondozó lehetőségekről, magyarországi tudományos együttműködési kínálatokról és az ezek által közösen kidolgozható és végezhető teendőkről összefoglaló, tájékoztató információkat nyújtsak azzal a céllal, hogy Csehországban is mielőbb létrejöjjen s működjön a tehetséggondozás új formája, a tehetségpont, amely *regionális hatókörrel* tevékenykedne.

A csehországi tehetségpont létrehozásának hosszú folyamatában eddig a nézeteink azonosításáért, a közös nyelv megteremtéséért cselekedtünk. Helyzetelemzésünkben a világ általunk megragadható kihívásait és a kapaszkodó támpontokat rendszereztük.

A globalizáció felpörgette az életünk eddigi ritmusát. Ezzel együtt közelebb hozta egymáshoz a piacokat, az érvényesülési lehetőségeket, a művelődés és az oktatás kapcsolódási pontjait is. És felszínre dobta a problémákat is. Az egyik ezek közül az *ismeretközpon*tú és a *kompetenciaalapú* nevelés-oktatás konfrontálódása: szembekerülése, nem egyszer éles szembenállása. Végül is az oktatásirányítás részéről a kompetenciaalapú oktatás preferálása: előnyben, megkülönböztetett figyelemben részesítése zajlik a szemünk előtt.

Mi korunk társadalmi közbeszédének a kulcsmondata? Ekképpen hangzik a tanuláskultúra új értelmezése: „Élethosszig tartó tanulás.”⁹ Szép, tartalmas, a magyar nyelvben elég régóta honos „A jó pap is holtig tanul” változatban is mondhatnánk. De ki az, aki nem vágyik a tudása napi gyakoriságú frissítésére, megújítására, karbantartására? Nem lebunkózni kell az embereket, mert itt-ott fogyatékos, töredékes a tudásuk, hanem a Weöres Sándor-i igazságra kell irányítani a figyelmet: „Egyetlen ismeret van, a többi csak toldás: Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra.”¹⁰ A tehetségpont ügyéért megszólaló kutatók, intézményesült szervezők, hazai és külföldi szakemberek egyként valljuk: a tehetségek felkarolása és következetes támogatása korunkban még inkább elengedhetetlen.

Alsó és felső tagozatos pedagógusként,¹¹ majd a franciaországi tanítóképzés gyakorlatának kutatójaként,¹² azután akadémiai ösztöndíjasként¹³ szembesültem, szembesülnöm kellett az

⁵ Prágai Magyar Kulturális Intézet (= Maďarské kulturní středisko v Praze) – info@hunginst.cz

⁶ Ady Endre Diákkör (= Studentský kroužek Endre Adyho) – csemi.gabor@gmail.com

⁷ Kazinczy Ferenc Diákklub (= Svaz maďarských studentů KAFEDIK) – kafedik@gmail.com

⁸ Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület – www.kockakor.hu

⁹ Gyóry Csaba: *Az élethosszig tartó tanulás és az új tanuláskultúra*. Módszertani Közlemények, Szeged, 2008:2.

¹⁰ Weöres Sándor: *Szembe-fordított tükrök*. In: Weöres Sándor: *A teljesség felé*. Tericum Kiadó, Budapest, 1995.

¹¹ 1971–85: Sziklai Sándor Általános Iskola, Kunfehértó

¹² Köszönettel tartozom dr. Dovala Márta kandidátusnak, a Kecskeméti Tanítóképző Főiskola tanszékvezető főigazgatójának, aki lehetővé tette számomra ezt a tanulmányutat 1995-ben.

¹³ 1992–95: a Magyar Tudományos Akadémia tudományos ösztöndíjasa, disszertáció címé: „Az olvasás: fölfedezés” – *Egy korosztály irodalomértésének alakulása*. Kandidátusi értekezés. (Témavezető: dr. A. Jászó Anna tanszékvezető főiskolai tanár). MTA, Budapest, 1997., 417 p.

oktatásunk egyik nyugtalanító pontjával, a mindennapi nevelő-oktató munka egyre bonyolultabbá válásával és a tehetséggondozás ügye között feszülő *szemléletbeli és gyakorlati dilemmákkal*. A sokoldalú tehetséggondozásról nem mondhat le a magyar iskolarendszer és annak az irányításáért felelősök köre.

A mai magyar pedagógiai közbeszédben a *kompetencia* kifejezés a leggyakoribb, szükségesnek tartjuk tisztázni, hogy mi hogyan használjuk az imént kurzivált fogalmat. Lassan negyedszázada is, hogy általánossá vált a pszichológiában a „kognitív kompetencia” alapfogalom. Pedagógiai, különösen tehetséggondozásbeli aspektusból Nagy József nyomán¹⁴ mi is jelentősnek tartjuk ezt a szemléletváltást. A „kompetencia” magyarul felkészültségnek mondható az „illetékesség” és a „hozzáértés” kettős jelentés alapján. Az adott dologban létező *kompetencia lehetővé teszi a döntésre és a kivitelezésre való alkalmasságot* a hozzájuk tartozó szokások, motívumok, készségek, képességek, ismeretek által.

Szükséges megjegyezni, hogy a mi gondolkodásunk szerint hasznos kitekintésül állhat előttünk a tehetségponttal való további teendők összehangolásakor, céljaink és tennivalóink elemzésekor, értékelésekor a *pedagógiai antropológiai attitűd*¹⁵ aspektus is, amely az embert figyelemre méltó dimenziókban mutathatja be a pedagógia világában, jelesen a tehetségpont kérdéskörének a gyakorlati megvalósításában. Ezekről az összefüggésekről van szó:

1. A *térben létező ember* – a *településtípusok* értelmezése a tehetségponttal összefüggő információkban, különös tekintettel a tehetségazonosítás és a tehetség-tanácsadás vonatkozásában.
2. A *testben létező ember* – itt az *egészség* a kulcsszempont, amelyben előtérbe kerülhet a kisebbségi lét megélése is.
3. Az ember mint *pszichikus lény* – az emberre jellemző *szükségletek*, orientációk, kreativitás stb. megjelenése, majd helyzetbe hozása a tehetség kiteljesítéséért.
4. Az ember mint *társadalmi lény* – ebben a körben az ember énjének, *társadalmi szerepeinek*, magatartásának, társadalmi helyzetének stb. a kifejeződése válik hangsúlyossá, amely a globálissá váló világban még inkább növeli a tehetségazonosítók és a tehetséggondozásba bevontak felelősségét is.
5. Az ember mint *énként létező* – a *siker* és a *kudarcc* megnyilvánulásainak, ezek megéléseinek a lehetőségeire miféle kapaszkodókat nyújt a tehetségpont, egyáltalán: képes-e ilyenre a létrejövő csehországi tehetségpont?
6. Az ember mint *szellemi lény* – ebben a dimenzióban az embert mint *értéket teremtő/alkotó* lényt szemléljük annak érdekében, hogy tudatosíthassuk: a tehetség gondozásához szükséges a civil erőforrások mozgósítása, az adományozók körének a kialakítása is.
7. Az ember mint *nyelvhasználó lény* – itt mindenekelőtt az *anyanyelvhez kötöttség* közösségi értékei a dominánsak, ebben kiváltképpen a szórványmagyarság szemléletének a megerősítése a hangsúlyos a csehországi tehetségpont szervezői számára.
8. Az ember mint *transzcendens lény* – annak a végiggondolása, hogy a tehetségpont filozófiája és gyakorlata hogyan teremthet alkalmat az *egzisztenciális lét* határhelyzeteinek a megtapasztalására, mindenekelőtt a tehetségükben felkaroltak, támogatottak, gondozottak esetében.

¹⁴ Nagy József 1994/1–2.: *Pszichikus rendszerek és fejlesztési követelmények*. In: Nagy József: *Fejlesztési követelmények*. Iskolakultúra, Budapest

¹⁵ Zsolnai József 1996: *Bevezetés a pedagógiai gondolkodásba. (Vázlatok a pedagógia filozófiai és társadalomtani vonatkozásainak megragadásához.)* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

9. Az ember mint *időben létező lény* – nem kevesebbről van itt szó, mint a múlt – jelen – jövő, vagyis a történelmi létezés, elsősorban a *közép-európai összetartozás* eszméjének és gyakorlati lehetőségeinek a megismeréséről.¹⁶ Ennek a nézetnek a tudományos megalapozását erőteljesen segítheti a Károly Egyetem Filozófiai Fakultásán megszervezett Szláv és Kelet-európai Nyelvek Intézete Közép-Európai Stúdiumok Szakcsoportja.

Az itt elősorolt dimenzióknak kétségtelen *értékvonatkozásai* vannak, ezért kell, hogy ezek jelen legyenek a korszerűnek ítélt tehetséggondozásban, amelynek a határon túli magyar tehetséggondozó központok létrehozásában kitüntetett színtere van a Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesületnek.

Kétségtelen, hogy Csehországban a tehetségpont megszervezése vonatkozásában a *kezdő lépések* megtételénél tartunk. Megtörtént a legszükségesebb visszatekintés, majd felvértezni próbáltuk magunkat olyan nevelésfilozófiai értékekkel, amelyek árnyalják a tehetségről vallott eddigi ismereteinket, továbbá olyan terepet kerestünk, ahol segítséget kínálnak a tehetségazonosítás és a tehetséggondozás szakmai és intézményi biztosításához. Itt és most egyelőre a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetségére, a Károly Egyetem Filozófiai Fakultásán működő Szláv és Kelet-európai Nyelvek Intézete Közép-Európai Stúdiumok Szakcsoportjára valamint a Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesületre utalunk. Az elengedhetetlen továbblépés érdekében konkrét, az érdemi cselekvésünket biztosító *feladatokat* kellett megfogalmaznunk.

Szükségesnek tartjuk, hogy a csehországi civil szervezetek hívjanak össze olyan *fórumot*, ahol a határon túli magyar tehetséggondozó központok létrehozásának a lehetőségeiről nemzetközi tapasztalatokat is mozgósító ismertetés és *feladatterv-javaslat* is elhangzik, annak a megbeszélésére is sor kerül. Ennek keretében érdemes arról is nézetet cserélni, hogy milyen *szakmai és jogi mozgástérrel* rendelkeznek a kezdeményezők a szórvány magyarság régióiban akkor, ha a tehetségpontért felelősen cselekedve *alapítványt* kívánnak létrehozni a magyar anyanyelvű tehetségekért. Gyarapítaná a céljainkkal rokonszenvezők körét olyan *baráti kör* életre hívása, valamint a működéséhez az anyagi és a szellemi alapoknak a biztosítása, amelynek a *szakosztályai* a tehetségükben kiemelkedő magyar anyanyelvű csehországi diákokat, egyetemi hallgatókat segítenék. Az élet minden bizonnyal rámutat majd a konkrét tennivalóinkra, miután a létrejövő csehországi tehetségpont érdemi munkát végez a tehetségazonosításban, a tehetség-tanácsadásban és a tehetséggondozásban. Addig is célszerű körülnézni, hogy az *idegen nyelvek tanulása* terén, az *egészség* és a *környezetvédelem* ügyéhez kötődően, a *matematika* és az *informatika* iránt fogékonyakért, a *művészetek* kapcsán kikkel tudnánk a társadalmi szereplők (a szülők, a diákok, az egyetemi hallgatók, a civil társadalom stb.) vonatkozásában együttműködni egy hatékony *csehországi tehetségpont* kialakításáért. A Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége évente *művelődési tábort* szervez Koutyban. Helyénvalónak tartjuk azt a javaslatot, amelyik arra vonatkozik, hogy a szövetség elnökségének – a csehországi szórvány magyarság hathatós anyagi és erkölcsi támogatását élvezve – legyen hangsúlyos feladata ebben a művelődési táborban a tehetségek helyzetbe hozása, részükre valamint az érdeklődők részére szakmai-pedagógia és pszichológiai témakörökből való *előadások, konzultációk, kerekasztal-beszélgetések* megszervezése, vagyis a tehetséggondozásnak új alkalmi teremtődhessenek Koutyban.

Csehországban több, az itt élő magyarságért cselekedni képes civil szervezet is működik. Különösen értékesnek nevezhető – az elsősorban Prágában élő magyarság jövőjének a

¹⁶ Szabó Eszter 2007: *Jelenünk és értékeink a Nyelvi, irodalmi és kommunikációs nevelési program 3–4. osztályos olvasókönyveinek tükrében*. In: Kiss Éva (szerk.): *Pedagógián innen és túl* – Zsolnai József 70. születésnapjára. Pannon Egyetem BTK – Pécsi Tudományegyetem FEEK

szempontjából – a kitüntetetten a gyermekekért tevékenykedő, az óvodás- és iskoláskorú gyermekeket összefogó civil kezdeményezés: az Iglice Egylet, amely a Magyar Köztársaság által fenntartott Prágai Magyar Kulturális Intézet épületében tevékenykedik. E közösség szerveződésének az első lépéseit 1998-ban Moravcsik Tímea tette meg, aki azóta is bátorítja, segíti ezt a civil szervezetet. Az ő kezdeményezésére és irányításával alakult meg egy, a magyar nyelvű közösségi együttlétet biztosító óvodai csoport, amely a Reményi Krisztina vezette Prágai Magyar Kulturális Intézetben kapott termet, továbbá a működéséhez elengedhetetlen technikai feltételeket a népes és jókedvű foglalkozások megtartására. Forrai Kristóf rendkívüli és meghatalmazott nagykövet is jelentős támogatással bátorította az óvodai közösség továbbfejlődését. A létszámában bővülő magyar nyelvű gyermekközösségek működésének technikai hátterét gyarapította másokkal összefogva Varga Tibor kereskedelmi attasé is. Ekkor nyílt lehetőség – Kiss Szeman Róbert intézetigazgató közreműködésével – az óvodai csoportszoba barátságosabb, a gyermekek életkorához illő berendezésére (sikeres pályázatok valamint a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége anyagi forrásainak köszönhetően). Gál Attila és Küü Rita, a Prágai Magyar Kulturális Intézet kulturális titkárai, illetve Csoma Borbála igazgatóhelyettes a lehetőségeik függvényében folyamatosan biztosították a támogatásokról az időközben iskoláskorú gyermekek foglalkoztatását is lehetővé tevő csoportok működését. 2002-ben döntöttek azok, akik szervezték és irányították a prágai óvodás- és iskoláskorú gyermekek magyar nyelvű foglalkoztatását, hogy a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetségének a figyelmétől kísérve a Cseh Köztársaságban hivatalosan is bejegyzett civil szervezetté alakuljon át. Erre azért is volt szükség, hogy a gyermekek igényeihez alkalmazkodó, egyre bővülő kulturális, művészeti és oktatási tevékenységek hatékonyabban valósulhassanak meg. Karin Svitak lett az Iglice Egylet vezetője (főkurátora). Hangsúlyozott célnak jelölte meg vezetőtársaival együtt az óvodás- és iskoláskorú gyermekek játékos, tehetséggondozó magyar nyelvű foglalkoztatását. Ma már az óvodai foglalkozások mellett három iskolai csoportban is adottak a lehetőségek az érdeklődő magyar és/vagy kétnyelvű diákoknak a magyar nyelvű olvasás- és írástanulásra, a magyar nyelvű szépirodalommal való munkálkodásra, a magyar nyelvű ismeretterjesztő szövegek sokoldalú feldolgozására. Mind az óvópedagógusok, mind a tanítók és a tanárok tekintettel vannak a tehetségigéretre, az ő készségeik gondozására. Mivel a tehetségesek időben történő felismerése, a megfelelő módszerekkel való fejlesztése komoly szakmai háttértudást igényel, helyénvalónak tartjuk a Kocka Körrel létrehozandó együttműködést az Iglice Egylet vonatkozásában is.

Természetesen, ez, a fenti javaslatomb is akkor és csakis akkor teljesedik ki, akkor válhat hatékonyvá, ha körültekintően megtervezett, célrendszerében értékalapú lesz, különös tekintettel a csehországi tehetségpont működtetésére. Jelen tájékozottságunk szerint erőteljesebb fokozatú működésre kapcsolhatunk ebben a nemes ügyben, ha mielőbb létrejön *a Csehországi Magyarok Tehetségtámogató Alapítványa*. Ennek a kimunkálása és megvalósítása újabb *kapocs lehet* a csehországi tehetségpont és a Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület között.

III. HATÁROK NÉLKÜL...

KERETSZERZŐDÉS

A Kocka Kör az alábbi keretszerződés felajánlása révén azoknak a szervezeteknek kíván együttműködést ajánlani, amelyek tehetséggondozó munkájukhoz pedagógiai és/vagy pszichológiai jellegű szakmai támogatást igényelnek:

Szerződő felek:

Egyrészt:

(a továbbiakban: Tehetséggondozó Központ)

Cím:

Tel.:

Web:

E-mail:

Aláírásra jogosult személy:

Másrészt: Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület

(a továbbiakban: Kocka Kör)

Cím: Hungary, 4032 Debrecen, Tarján u. 55.;

Tel.: +36-30/656-1-565

Web: www.kockakor.hu

E-mail: info@kockakor.hu

Elnök: dr. Mező Ferenc

Jelen keretszerződés a felek együttműködési nyilatkozatának is tekinthető, amelyben kifejezik, hogy kölcsönösen ismerik és a tehetséggondozás terén kölcsönösen szakmai partnerként elismerik egymást.

Megállapodások:

1. A keretszerződés tárgya: a Kocka Kör szakmai együttműködése a Tehetséggondozó Központtal. A Tehetséggondozó Központok számára a Kocka Kör az alábbi területeken nyújt pszichológiai, pedagógiai jellegű szakmai és szakszolgálati jellegű támogatást:

1.1. Tehetségazonosítás, beleértve az alábbiakat:

- Tehetségazonosító vizsgálat(sorozat) tervezése
- Tehetségazonosító vizsgálat(sorozat) megvalósítása
- Tehetségazonosító vizsgálat(sorozat) szupervíziója
- Tehetséggondozó programba beválogató vizsgálat(sorozat) tervezése
- Tehetséggondozó programba beválogató vizsgálat(sorozat) megvalósítása
- Tehetséggondozó programba beválogató vizsgálat(sorozat) szupervíziója
- A tehetségazonosítást/beválogatást végző személyek kiképzése

1.2. Tehetséggondozás, beleértve az alábbiakat:

- Tehetséggondozó program(sorozat) tervezése
- Tehetséggondozó program(sorozat) megvalósítása
- Tehetséggondozó program(sorozat) szupervíziója
- Tehetséggondozó program(sorozat) hatásvizsgálatának tervezése
- Tehetséggondozó program(sorozat) hatásvizsgálatának megvalósítása

- Tehetséggondozó program(sorozat) hatásvizsgálatának szupervíziója
- A tehetséggondozást végző személyek kiképzése

1.3. Tehetség tanácsadás, beleértve az alábbiakat:

- Tehetségazonosítással kapcsolatos téren történő tanácsadói ellátás tervezése
- Tehetségazonosítással kapcsolatos téren történő tanácsadói ellátás megvalósítása
- Tehetséggondozással kapcsolatos téren történő tanácsadói ellátás tervezése
- Tehetséggondozással kapcsolatos téren történő tanácsadói ellátás megvalósítása
- Tanácsadók kiképzése
- Módszertani segédletek kidolgozása



2. A felek dokumentációs, publikációs kötelezettségvállalásai:

2.1. A Tehetséggondozó Központ megjelenése a Kocka Kör dokumentációiban, publikációiban: a Kocka Kör a tevékenységéről szóló dokumentumokban, publikációkban köteles feltüntetni a Tehetséggondozó Központ szerepét, amennyiben:

- a Tehetséggondozó Központ ténylegesen szerepet vállalt az adott feladatban, és...
- a Tehetséggondozó Központ vezetője (elektromos) aláírásával hozzájárult a közzétételhez. A Tehetséggondozó Központ vezetője minden esetben köteles hozzájárulni a közzétételhez, amennyiben a közzététel nem sért szakmai-etikai elveket, adatvédelmi és egyéb jogokat (pl. személyiségi jogokat, szerzői jogokat stb.).

2.2. A Kocka Kör megjelenése a Tehetséggondozó Központ dokumentációiban, publikációiban: a Tehetséggondozó Központok a tevékenységükről szóló dokumentumokban, publikációkban kötelesek feltüntetni a Kocka Kör szerepét, amennyiben:

- a Kocka Kör ténylegesen szerepet vállalt az adott feladatban, és...
- a Kocka Kör vezetője (elektromos) aláírásával hozzájárult a közzétételhez. A Kocka Kör vezetője minden esetben köteles hozzájárulni a közzétételhez, amennyiben a közzététel nem sért szakmai-etikai elveket, adatvédelmi és egyéb jogokat (pl. személyiségi jogokat, szerzői jogokat stb.).



3. A keretszerződés időbeli hatálya: a Kocka Kör a mindkét fél által aláírt keretszerződésen szereplő dátumtól számítva minimum három évig vállalja a keretszerződés 1. pontjában rögzített feladatok, szolgáltatások teljesítését. A 2. pontban részletezett dokumentációs, publikációs kötelezettség határidőtől független vállalása a feleknek.



4. A keretszerződés területi hatálya: a Kocka Kör (egy-egy adott célfeladat esetében külön szerződésben megállapodott feltételek mellett) a világ bármely részén a Tehetséggondozó Központ rendelkezésére áll.



5. A Kocka Kör által a keretszerződésben vállalt szolgáltatások díjazása (amely a Tehetséggondozó Központot terheli):

5.1. A Kocka Kör általános együttműködési szolgáltatása (beleértve pl. a Kocka Körre, mint együttműködő partnerre történő hivatkozást is) díjmentes tevékenység.

5.2. A Kocka Kör által szolgáltatott – a keretszerződés 1. pontjában felsorolt szolgáltatási körbe tartozó – konkrét célfeladatok díjazása: a díj megállapítása kölcsönösen elfogadott külön megállapodás és szerződés alapján történik. A konkrét, eseti célfeladatok külön szerződésben megállapított feltételek szerint valósulnak meg.

Kelt: Magyarország, Debrecen, évhónap ..nap

PH.

PH.

.....

Tehetséggondozó Központ
aláírásra jogosult vezetője

.....

.....
a Kocka Kör elnöke